

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

(на матеріалах АТ КБ «Приват Банк»)

Виконала: студент 4-го курсу, групи 401-ББ
спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Савеля О.І.
Керівник: *д.е.н., професор Птащенко Л.О.*
Рецензент:

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Савеля О.І. _____
Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Савеля О.І. _____

Полтава, 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	6
1.1. Сутність, види та особливості кредитування фізичних осіб	6
1.2. Соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб	16
1.3. Зміст та класифікація ризиків кредитування фізичних осіб.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ І ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ.....	35
2.1. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні	35
2.2. Аналіз портфеля кредитів фізичних осіб на прикладі АТ КБ «Приват Банк».....	44
2.3. Оцінювання ефективності кредитування фізичних осіб та ризиків, пов'язаних з цим	55
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	71
3.1. Вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб.....	71
3.2. Запровадження нових видів кредитування з урахуванням світового досвіду	84
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101
ДОДАТКИ	110

				КР 401-ББ № 20056			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності (на матеріалах АТ КБ «Приват Банк»)	Стадія	Арк.	Акрівшів
Розроб.	Савеля О. І.					3	120
Перевір.	Птащенко Л.О.						
Н. контр.	Птащенко Л.О.						
Затверд.	Кулик В.А.						
					Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

Актуальність теми. Тема кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності є надзвичайно актуальною через зростання ризику неплатоспроможності позичальників, зміни в умовах кредитування, зниження доступності кредитів та негативний вплив на споживчу активність і економічне зростання. В умовах економічної нестабільності банки змушені адаптувати свої стратегії управління ризиками, використовуючи нові моделі оцінки платоспроможності позичальника, технології моніторингу та механізми реструктуризації боргів. Соціально-економічні наслідки, такі як зниження рівня достатку населення та соціальної напруженості через військові дії, а також важливість державної політики у стабілізації кредитного ринку, підкреслюють необхідність дослідження цієї теми для розробки ефективних стратегій зменшення ризиків та підтримки економічної стабільності.

Ступінь вивчення проблеми. Дослідженню теоретичних питань організації банківського кредитування фізичних осіб присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема, Ю. Алескерової [2], Ю. Великого [7], Н. Дехтяря [14], Л. Добрика [16], Є. Кульчицької [25], Н. Кучера [27] та інших. У даних працях розглядається питання змісту, форм розвитку та ролі споживчого банківського кредитування в Україні. Н. Бондаренко [5], В. Волощук [10], Ю. Жежерун [17], О. Іршак [21], А. Москальов [31], О. Неизвестна [35] та інші аналізували сучасний стан кредитування фінансових осіб. Проблеми банківського кредитування фізичних осіб в Україні також досліджували такі вчені, як Н. Антипенко [4], О. Дзюблюк [15], В. Савчук [55], Я. Чайковський [66]. Методи оцінки кредитоспроможності розглядаються у роботах вітчизняних науковців С. Кучеренко [28], О. Просович [48], Я. Сидорчук [58], О. Солодовнік [59], А. Суханова [63] та інших. Проте, незважаючи на значну увагу до питання кредитування фізичних осіб, ця тема потребує подальших глибоких наукових досліджень і розробок, особливо в умовах економічної нестабільності, з метою

виявлення проблем та тенденцій і пошуку шляхів удосконалення існуючих форм кредитування фізичних осіб.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є осмислення сутності кредиту як базової економічної категорії та виявлення особливостей банківського кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності, враховуючи сучасні тенденції та ризики фінансового ринку.

На основі визначеної мети було сформовано наступні **завдання**:

визначити сутність, види та особливості кредитування фізичних осіб;

розкрити соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб;

узагальнити зміст та класифікацію ризиків кредитування фізичних осіб;

дослідити сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні;

проаналізувати кредитний портфель фізичних осіб на прикладі АТ КБ «Приват Банк»;

оцінити ефективність кредитування фізичних осіб та ризиків, пов'язаних з цим;

розглянути напрями удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб;

обґрунтувати можливість запровадження нових видів кредитування з урахуванням світового досвіду

Об'єкт дослідження – це процес кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності в фінансових установах.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та методи кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності та вплив економічних факторів на якість кредитних портфелів банків та платоспроможність позичальників-фізичних осіб.

Методологія й методика дослідження. У ході дослідження були використані різні методи: абстрактно-логічний – для структурування та теоретичного обґрунтування сутності категоріального апарату кредитування фізичних осіб та кредитних відносин; методи порівняльного аналізу і синтезу – для вивчення еволюційних аспектів розвитку споживчого кредиту й кредитних

відносин у суспільстві; монографічний – для виявлення та систематизації характерних особливостей кредитування позичальників-фізичних осіб; структурно-функціональний підхід – для формування концептуального бачення кредитування як економічної категорії та визначення специфіки системи банківського кредитування фізичних осіб; графічний – для ілюстрації та систематизації отриманих результатів дослідження.

Інформаційна база. Для аналізу кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності використано широкий спектр джерел. До них належать статистичні дані Національного банку України, фінансова звітність АТ КБ «Приват Банк», аналітичні матеріали міжнародних фінансових організацій, нормативно-правові акти, що регулюють банківську діяльність та кредитування в Україні, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів. Значну частину інформаційної бази становили дані про кредитний портфель АТ КБ «Приват Банк» та макроекономічні показники, що впливають на кредитування фізичних осіб.

Практична значимість. Результати даного дослідження мають практичне значення для АТ КБ «Приват Банк» та науковців. Банк може використовувати висновки дослідження для вдосконалення своєї методики оцінки кредитоспроможності позичальників, що дозволить зменшити ризики неповернення кредитів і підвищити ефективність кредитних операцій.

Апробація результатів дослідження здійснювалася !!!!

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1. Сутність, види та особливості кредитування фізичних осіб

Сегмент кредитування фізичних осіб у сучасних умовах є одним з найбільш динамічних на ринку банківських послуг, оскільки відображає потреби та можливості клієнтів у різних сферах життя. Зростання доступності фінансових послуг, швидкий та зручний доступ до кредитів через інноваційні технології, а також зміни в економічному та соціальному середовищі сприяють активному розвитку цього сегмента.

Зростання конкуренції між фінансовими установами, які надають послуги кредитування фізичних осіб, сприяє вдосконаленню умов кредитування, зниженню відсоткових ставок та підвищенню якості обслуговування. Одночасно з цим, збільшення обсягів кредитування вимагає від таких установ постійного моніторингу та управління ризиками, що пов'язані з наданням кредитів.

У сучасних умовах сегмент кредитування фізичних осіб є важливим стимулом для економічного зростання та розвитку, сприяючи вирішенню фінансових потреб клієнтів та реалізації їхніх особистих та професійних потреб.

Щодо трактування сутності поняття «кредит для фізичної особи», то наразі у вітчизняних наукових джерелах таке поняття відсутнє, оскільки його зазвичай асоціюють з поняттям «споживчий кредит», який є одним з видів кредитування фізичних осіб.

Споживче кредитування є одним із найпоширеніших видів кредиту в економічно розвинених країнах світу. Цей вид кредиту не лише задовольняє потреби споживачів, але також має важливий вплив на економіку країни, оскільки сприяє збільшенню попиту на товари та послуги, що приносить до бюджету країни додатковий грошовий потік через сплату податків. Зростання обсягів кредитування споживчих кредитів сприяють покращенню показника обсягів як банківських установ, так і небанківських фінансових установ, таких як фінансових компаній, кредитних спілок та ломбардів.

У Законі України «Про споживче кредитування» споживчий кредит визначається як «...фінансові кошти, що надаються споживачеві (позичальнику) для придбання товарів (робіт, послуг) з метою задоволення особистих потреб, що не пов'язані з підприємницькою діяльністю, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника» [18].

Визначення споживчого кредиту подається Національним банком України і описується як грошові кошти, які надаються фінансовою установою фізичній особі на обумовлений період для задоволення особистих потреб [34].

Науковці мають різні точки зору щодо тлумачення даного поняття. У табл. 1.1 розглянуто теоретично-правові підходи деяких сучасних вітчизняних науковців.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування поняття «споживчий кредит»

Автор	Сутність трактування, джерело
1	2
Ю.В. Алескерова, А.Д. Дзюбенко	це економічні стосунки між кредитором і фізичною особою, які передбачають передачу коштів останній на тимчасове використання в обмін на погоджені умови повернення [2, с. 88]
Л.О. Добрик, А.В. Кононов, Є.В. Гагіна	кредит, що надається фізичним та юридичним особам для особистих потреб, при цьому останні забезпечують своїх працівників коштами на покупку житла, дач або земельних ділянок шляхом централізованого придбання [16]
Є.В. Жежурин	кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці, і тільки фізичним особам – резидентам на придбання споживчих товарів тривалого користування, вироблених в Україні, і який повертається з розстрочкою платежу, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору [17, с. 42].
Є.В. Кульчицька	фінансові ресурси, що надаються фізичним особам для придбання товарів та послуг споживання [25, с. 244]
О.І. Лаврушин	це процес надання фінансових ресурсів, що використовуються для задоволення особистих потреб фізичних осіб, які беруть кредит [3]
Л.О. Примостка	це позика в національній валюті, яку надають резидентам фізичним особам на придбання товарів з тривалим використанням, і її сума повертається через регулярні ануїтетні платежі відповідно до умов угоди про кредит [43, с. 121]
В. Савчук, П. Мазурок, А. Панчук	вартісна економічна категорія, що виражає відносини між кредитором і позичальником з приводу позички, яка надається банківською установою фізичним особам для задоволення їхніх споживчих потреб на умовах тимчасового користування, забезпечення та платності [55, с. 51].

1	2
Я.І. Чайковський	сукупність взаємозв'язків, пов'язаних із переміщенням позичкових коштів між кредитором та фізичною особою – позичальником, яка є резидентом, у національній валюті або товарній формі на основі укладеного кредитного договору, що базується на принципах забезпечення, відшкодування, визначеності термінів, платності та цільової спрямованості з метою задоволення споживчих потреб [66, с. 156].

У своїх підходах автори згаданих трактувань мають спільну думку, що в широкому розумінні споживчий кредит може розглядатися як форма кредиту, яка надається на потреби споживання, як для фізичних, так і для юридичних осіб. Це може включати і ситуації, коли останні надають ці кошти своїм працівникам для придбання для них квартир, земельних ділянок.

Найбільш обґрунтованим трактування споживчого кредиту, на нашу думку, є визначення його як кредиту, спрямованого не на отримання додаткового доходу, а на задоволення особистих потреб. Згідно з різноманітними науковими підходами щодо тлумачення сутності споживчого кредиту, можна виділити його особливості (рис. 1.1)

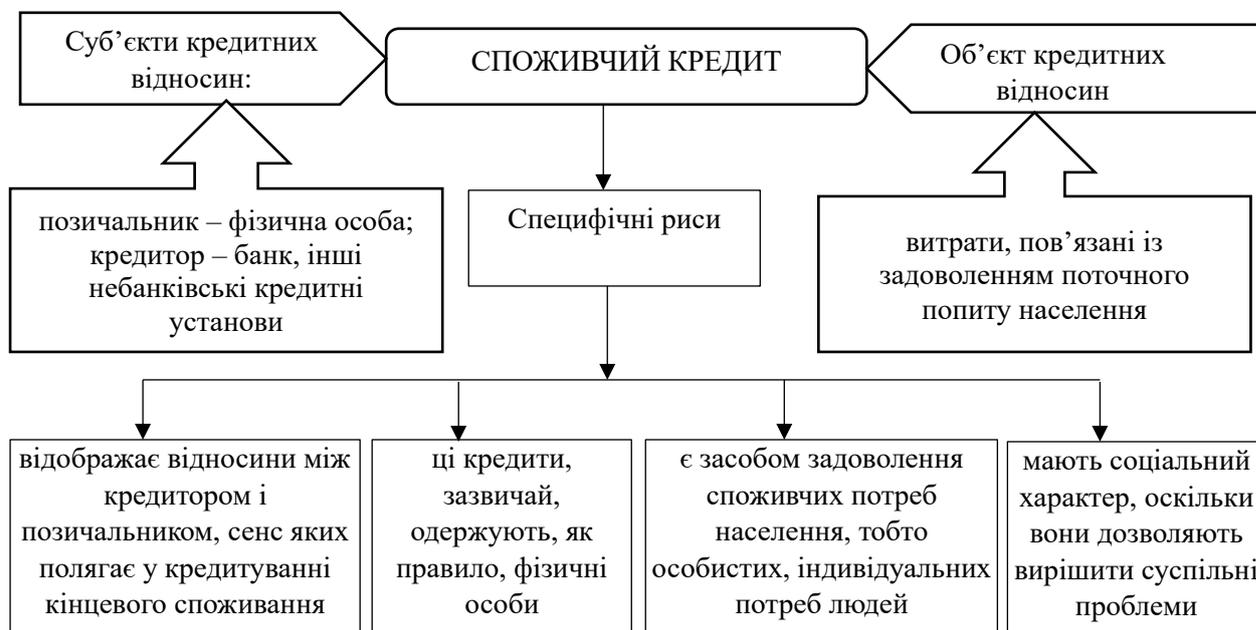

Рис. 1.1. Особливості споживчого кредиту

Джерело: систематизовано автором за [11; 14]

Особливістю споживчого кредитування є те, що позичальниками є фізичні особи, які потребують додаткових фінансових ресурсів, які вони отримують у

вигляді позики від банківський та небанківських фінансових установ, які зобов'язуються повернути у визначений термін та відповідно до умов, визначених у кредитному договорі.

Проте, ототожнювати терміни «кредит фізичним особам» та «споживчий кредит» недоречно, оскільки споживче кредитування становить лише один із варіантів кредитування фізичних осіб. Поняття «кредити фізичним особам» є більш широким та включає в себе поняття «споживчого», «іпотечного», «інвестиційного кредитування», «кредиту на невідкладні потреби», «кредити на розвиток малого бізнесу», «кредити під заставу» та інші види.

На сьогоднішній день в економічній літературі існує велика кількість видів споживчих кредитів, які науковці класифікують за певними ознаками. Об'єднавши схожі класифікації ми отримали наступні види споживчих кредитів (табл. 1.2)

Таблиця 1.2

Класифікація кредитів для фізичних осіб

Критерій відбору	Вид кредиту
1	2
за суб'єктом кредитної угоди	банківський споживчий кредит; кредит, наданий населенню торгівельними організаціями; споживчі позики кредитних установ небанківського типу; приватні та особисті споживчі позики, які відображають кредитні відносини між приватними особами та формуються за схемою «фізична особа - фізична особа»; споживчий кредит, наданий позичальником безпосередньо на підприємствах, де вони працюють.
за способом надання позики	цільові; нецільові
за цільовим призначенням	інвестиційні; для купівлі товарів та сплати послуг; на нецільові споживчі потреби; чекові; банківські кредитні картки
за укрупненими об'єктами	кредити на поточні потреби; кредити на капітальні потреби
за забезпеченням кредиту	забезпечені; незабезпечені
за терміном кредитування	довгострокові; короткострокові
за характером кругообігу коштів	з розстрочкою платежу; револьверні (відновлювальні); одноразового погашення

1	2
за способом сплати нарахування	з утриманням відсотків у момент надання; зі сплатою відсотків у момент погашення; зі сплатою відсотків рівними внесками протягом усього терміну користування

Джерело: систематизовано автором за [25; 30]

Споживче кредитування в Україні характеризується обмеженою кількістю видач кредитів, що впливає з високих відсоткових ставок. У зв'язку з відносною доступністю, споживчі кредити часто мають короткий термін повернення, що робить їх найбільш вартісними. Зокрема, кредити на споживчі товари у формі розстрочки, що надаються у магазинах-партнерах, можуть мати відсоткові ставки на рівні 0,01 % або навіть період безвідсоткового кредитування.

Кредиторами для фізичних осіб в Україні можуть виступати банки, кредитні спілки, фінансові компанії, ломбарди та мікрофінансові організації.

Банки, незалежно від форми власності, виступають кредиторами у сфері кредитування фізичних осіб, забезпечуючи професійне виконання своїх функцій. Під час кредитування, банківські установи використовують кошти, залучені від клієнтів, передаючи їх позичальникам на тимчасовій основі. Банківський кредит – це форма кредиту, що являє собою рух позичкового капіталу, наданого банками в позику на умовах забезпеченості, повернення, терміновості та платності [5]

Банківське кредитування фізичних осіб відображає економічні відносини, що виникають між кредиторами (банками) та суб'єктами кредитування (позичальниками) фізичними особами. Кредитні відносини між банками та фізичними особами в Україні виникли у березні 1991 року, коли був прийнятий Закон України «Про банки і банківську діяльність» [44].

Банківські кредити для фізичних осіб переважно спрямовані на особисті потреби, на придбання майна, будівництво та реконструкцію нерухомості, включаючи іпотечне кредитування тощо (рис. 1.2).

Наразі активно розвиваються та набувають популярності серед населення небанківські фінансово-кредитні установи, які можуть скласти конкуренцію

банкам. До таких установ відносяться кредитні спілки, фінансові компанії та ломбарди, які відрізняються цілями своєї діяльності.

Рис. 1.2. Основні види банківського кредитування фізичних осіб

Джерело: [67]

Кредитні спілки є неприбутковими фінансовими організаціями, які надають кредитні послуги виключно своїм членам, а також залучають кошти на депозитні рахунки. Основною метою діяльності таких установ є фінансовий та соціальний захист своїх членів. Члени кредитної спілки відіграють ключову роль у формуванні кредитної політики своєї фінансової установи, де інтереси громадян – позичальників коштів – враховуються більше, ніж у банках [7].

На відміну від банків, кредитні спілки надають кредити лише своїм членам. Для підтримання ліквідності та надійності пов'язаних фінансових установ, а також за наявності вільних ресурсів, вони можуть кредитувати інші кооперативні спілки. Таким чином, аудиторія отримувачів кредитних послуг від кредитних спілок є досить великою і може розширюватися відповідно до змін у вітчизняному законодавстві.

Кредитування фізичних осіб кредитними спілками має свої особливості, які відрізняють їх від банківських установ. Основні риси цього процесу включають:

- членська співпраця. Кредитні спілки часто обслуговують лише своїх членів, тобто тих осіб, які є членами кооперативу, що вимагає внесення членських внесків або відповідних кваліфікаційних критеріїв;

- спільні цілі. Кредитні спілки мають соціальну місію та ставлять перед собою захист інтересів своїх членів, а не максимізацію прибутку;
- демократичне управління. Управління кредитними спілками зазвичай базується на демократичних принципах, де кожен член має один голос у вирішальних питаннях;
- недискримінація. Кредитні спілки надають кредити без шкідливих наслідків для своїх членів, у тому числі тим, хто може мати обмежений доступ до кредитів у банках;
- гнучкі умови. Кредитні спілки можуть бути більш гнучкими у встановленні умов кредитування, таких як відсутність складних процедур перевірки кредитної історії та низькі вимоги до стандартів кредитної здатності.
- взаємодопомога. Часто кредитні спілки сприяють створенню спільноти, де члени допомагають один одному, а не конкурують за прибуток [13].

Ці особливості роблять кредитування фізичних осіб кредитними спілками привабливим варіантом для тих, хто шукає доступні та соціально відповідальні фінансові послуги.

Фінансові компанії надають фізичним особам різноманітні види кредитів. Вони відрізняються від банківських кредитів більшою гнучкістю умов, швидкістю прийняття рішень і можливістю отримати позику навіть при неідеальній кредитній історії, проте мають більш високі відсоткові ставки. Найчастіше фінансові компанії надають цільові кредити на придбання конкретних товарів чи послуг, таких як побутова техніка, меблі, ремонт та нецільові – на будь-які потреби без обов'язкового звітування перед кредитором. Кредити можуть надаватися готівкою або кредитною картою з певним лімітом. Останнім часом дані фінансові установи широко розвивають онлайн кредитування, що й приваблює клієнтів. Найпоширенішим видом кредиту фінансових компаній є так звані «кошти до зарплати», тобто мікрокредит, який надається на короткий термін часу з високими відсотковими ставками. Доступні також для фізичних осіб автокредити та кредити під заставу.

Перевагами у кредитуванні фізичних осіб даними установами є швидкість та простота оформлення, що триває декілька хвилин та вимагає мінімальний

пакет документів: паспорт та ідентифікаційний код. Фінансові компанії часто надають кредити навіть клієнтам з поганою кредитною історією або без неї взагалі, часто працюють цілодобово та мають широку мережу відділень або онлайн-платформ, що забезпечує зручність для клієнтів. Проте, за спрощеними умовами та швидкістю оформлення приховуються високі процентні ставки у порівнянні з банками [8].

Таким чином, фінансові компанії надають широкий спектр кредитних продуктів, адаптованих до потреб різних категорій фізичних осіб, забезпечуючи при цьому швидкість і зручність отримання кредитів, але за вищу вартість позик.

Ломбарди є специфічним типом фінансових установ, що спеціалізуються на наданні короткострокових позик під заставу рухомого майна. Цей вид кредитування має свої особливості та види, що відрізняються від банківських та інших небанківських кредитних установ. У табл. 1.3 розглянуто основні види кредитування фізичних осіб ломбардами.

Таблиця 1.3

Види кредитування фізичних осіб ломбардами

Кредит	Забезпечення позики
Кредити під заставу ювелірних виробів	Позики, що забезпечуються заставою дорогоцінних металів та каменів.
Кредити під заставу побутової техніки та електроніки	Кредити під заставу телевізорів, смартфонів, ноутбуків, побутової техніки тощо.
Кредити під заставу антикваріату та предметів мистецтва	Позики, забезпечені заставою цінних предметів, таких як антикваріат, картини, скульптури.
Кредити під заставу транспортних засобів	Кредити під заставу автомобілів, мотоциклів, велосипедів та іншого транспорту.
Кредити під заставу годинників та інших цінностей	Позики під заставу дорогих годинників, дизайнерських сумок, аксесуарів та інших предметів розкоші.

Джерело: систематизовано за [6; 8]

Як можна зробити висновок, основною відмінністю кредитів, наданих ломбардом є обов'язковість забезпечення позики заставою цінного майна. Застава зберігається в ломбарді до повного погашення позики. Ще однією особливістю таких кредитів є їх короткостроковість, зазвичай, термін кредитування становить від декількох днів до декількох місяців.

Перевагами даного виду кредитування є швидкість оформлення, без тривалих перевірок кредитної історії та фінансового стану позичальника. Для отримання кредиту необхідні лише паспорт та ідентифікаційний код, а також документи на заставне майно. Погасити кредит позичальник може в будь-який час, сплативши відсотки за фактичний термін користування позикою. Якщо позичальник не погасить кредит вчасно, ломбард має право реалізувати заставне майно для покриття боргу. Також ломбарди гарантують конфіденційність операцій та не розголошують інформацію про позичальників та їхні застави, тому до ломбардів інколи приносять речі, здобуті незаконним шляхом.

Головний недолік кредитування ломбардами – високі відсоткові ставки та наявність заставного майна.

Таким чином, кредити, які надають ломбарди, є швидким і зручним способом отримання коштів під заставу цінного майна. Проте, вони мають високі відсоткові ставки і короткі терміни погашення, що вимагає від позичальників особливої уваги до умов кредитування.

Проведене дослідження дало можливість зробити порівняльний аналіз умов кредитування фізичних осіб банківськими та небанківськими фінансовими установами (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Порівняльний аналіз умов кредитування фізичних осіб банками та небанківськими фінансовими установами

Критерії	Банки	Кредитні спілки	Фінансові компанії	Ломбарди
1	2	3	4	5
Ліцензія	Потрібно	Потрібно	Потрібно	Не потрібно
Джерело коштів	Власні кошти, депозити, позики від інших банків та ринків капіталу	Залучення коштів від членів та власні кошти	Залучення коштів від інвесторів та власні кошти	Позички під заставу цінностей, комісійні доходи
Умови кредитування	Залежно від банку, зазвичай вимагається достатня кредитоспроможність, наявність документів, страхування та інші умови	Членство у кооперативі, може вимагати співробітництва та активної участі у житті спілки	Різноманітні, можуть бути більш гнучкими, ніж у банківських установах	Залежно від ломбарду, зазвичай під заставу цінностей

1	2	3	4	5
Відсоткова ставка	Фіксована або змінна, встановлюється банком відповідно до ринкових умов та кредитної історії клієнта	Менші відсоткові ставки (порівняно з банком), але обмежені кооперативними умовами	Різноманітні, можуть бути як фіксованими, так і змінними	Вищі ставки порівняно з банками, оскільки ризик невиклати є вищим
Кредитний портфель	Різноманітний, включає кредити на будь-які потреби (автокредити, іпотека, кредитні картки тощо)	Менш різноманітний, порівняно з банківським, з орієнтацією на конкретні потреби членів кооперативу	Різноманітний, може включати споживчі кредити, позики на власний капітал тощо	Зазвичай обмежений, включає позики під заставу
Обслуговування	Повний спектр фінансових послуг, включаючи зберігання грошей, перекази	Менший перелік послуг, у порівнянні з банками	Обмежений перелік послуг	-

Джерело: авторська розробка

Найбільш широкий асортимент послуг з кредитування фізичних осіб надають банки, проте кредитні спілки останнім часом набувають популярності, створюючи банківським установам справжню конкуренцію. Послугами фінансових установ та ломбардів, у більшості випадків, користуються люди, у яких погана кредитна історія або низький рівень доходів, а вони очікують його збільшення.

Отже, кредити для фізичних осіб – це засіб задоволення різних потреб населення. Він може надаватися готівкою або у товарній формі. У країнах з ринковою економікою споживчий кредит, як зручна і вигідна форма публічного обслуговування, відіграє важливу роль в економіці. Ці кредити можуть бути спрямовані на придбання житла (іпотечні кредити), автомобілів (автокредити), вирішення нагальних фінансових проблем (швидкі кредити), отримання освіти (кредити на навчання), покращення життєвих умов (споживчі кредити), відпочинок (туристичні кредити) та багато інших цілей. Розвиток кредитування особистого споживання сприяє насамперед формуванню цивілізованих відносин на споживчому ринку країни в цілому. Слід зазначити, що в економічній літературі існує багато типів класифікацій споживчих позик, які можна використовувати у вітчизняній практиці. Кредитування фізичних осіб банками та небанківськими установами забезпечує різноманітні можливості для

задоволення фінансових потреб населення. Банки пропонують широкий спектр кредитних продуктів, від іпотечних і споживчих кредитів до кредитних карток, забезпечуючи стабільні умови та відносно низькі відсоткові ставки. Небанківські установи, такі як кредитні спілки, фінансові компанії та ломбарди, також активно надають кредити, часто зі спрощеними процедурами отримання та швидким доступом до коштів, але з вищими відсотковими ставками та специфічними умовами, такими як надання застави. Спільно, ці інституції забезпечують широкий доступ до фінансових ресурсів, сприяючи задоволенню різних потреб клієнтів, але потребують ретельного вибору оптимального кредитного рішення залежно від індивідуальних обставин та можливостей позичальників.

1.2. Соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб

Кредитування фізичних осіб відзначається своєю соціальною спрямованістю, оскільки дозволяє людям придбати різноманітні товари та послуги для власних потреб, що сприяє підвищенню рівня життя та зменшенню соціальних нерівностей. Для більш ґрунтовного дослідження кредитування фізичних осіб було згруповано споживчі потреби за певними ознаками (рис. 1.3).

Дані рисунку 1.3 дають змогу краще зрозуміти природу споживчих витрат, джерела їх покриття, в т. ч. і за рахунок споживчого кредиту. Процес задовольняє попит на різноманітні споживчі товари, що спонукає до подальшого розвитку споживчого кредитування на банківському та небанківському ринку. Такий взаємовигідний процес дозволяє кожній стороні отримати вигоду, при цьому банки та небанківські фінансові установи виступають як фінансові посередники, які несуть відповідальність перед кредиторами, акціонерами та позичальниками. Незважаючи на це, фінансові установи, що здійснюють кредитування фізичних осіб зобов'язані дотримуватися всіх вимог, які встановлені Національним банком України щодо кредитних посередників у сфері споживчого кредитування, згідно з положенням від 5 березня 2018 року № 23 «Про встановлення вимог до кредитних посередників банків та їх діяльності у сфері споживчого кредитування» [41].

Рис. 1.3. Групування споживчих потреб за видами

Джерело: [15]

З 1 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла закон про так званий «спліт», який передбачає передачу частини небанківського сектору під контроль Національного банку України. Під його регулювання тепер підпадають страхові та лізингові компанії, фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та бюро кредитних історій [47].

Споживчі витрати кожної особистості протягом життя мають нерівномірний характер, а залежать не лише від рівня доходу особисті, а й від її потреб. Великі витрати на купівлю автомобіля чи квартири, здебільшого, мають одноразове вкладання, хоча носять довготривалий характер користування, тому практично єдиним способом покриття таких витрат і залишається споживчий кредит. Проте, крім раціональних мотивів користування споживчим кредитом, деякі науковці виділяють ірраціональні ситуації, які викликані недостатньою силою волі, бажання мати все й одразу, невпевненістю в завтрашньому дні, недалекоглядністю. Тобто, можна говорити, що споживчий кредит здійснює на

соціально-економічне середовище два впливи: позитивний та негативний (рис. 1.4)

Рис. 1.4. Вплив споживчого кредиту на соціально-економічне середовище
Джерело: [23; 27].

Позитивне значення споживчого кредиту полягає, насамперед, у повному задоволенні потреб населення у промислових товарах, предметах культури та побуті.

Аналіз результатів кредитування фізичних осіб та його тенденцій розвитку виступають ключовим елементом у поліпшенні економіки країни. Важливо розуміти основні взаємозв'язки кредитування фізичних осіб у контексті впливу банківської та небанківської кредитної сфери (рис. 1.5).

Кредитування фізичних осіб сприяє покращенню соціального захисту населення, що становить основну користь для економіки країни.

Банківське кредитування є важливим інструментом для стимулювання економічного зростання та розвитку. Внутрішній капітал банків є ключовим ресурсом, який використовується для надання кредитів фізичним та юридичним особам. Ці кредити, у свою чергу, допомагають споживачам та підприємствам

отримувати доступ до необхідних фінансових ресурсів для реалізації своїх цілей та проектів.

Рис. 1.5. Вплив кредитування фізичних осіб на економіку країни

Джерело: [23]

Банківське кредитування впливає на економіку країни, забезпечуючи фінансову підтримку для розвитку підприємств, нових інвестицій та інновацій, що сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню виробництва та підвищенню життєвого рівня населення, стабільності фінансової системи країни, забезпечуючи ефективне розподіл фінансових ресурсів та зменшуючи ризики фінансових криз [5].

Кредитування фізичних осіб банками має значний соціально-економічний вплив, сприяючи розвитку економіки та покращенню добробуту населення. Однією з основних переваг є підвищення доступності фінансових ресурсів для широкого кола громадян. Завдяки банківським кредитам фізичні особи можуть задовольняти свої потреби у великих покупках, таких як житло, автомобілі, побутова техніка тощо, що сприяє зростанню споживчого попиту, що в свою чергу стимулює виробництво, підвищує рівень зайнятості та сприяє економічному зростанню країни.

Крім того, кредитування фізичних осіб банками підтримує розвиток підприємництва. Багато людей використовують споживчі кредити для відкриття

та розвитку малого бізнесу, що сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня доходів населення та зменшенню безробіття. Розвиток малого та середнього бізнесу, який є основою економіки, зміцнює економічну стабільність та підвищує конкурентоспроможність країни на міжнародній арені.

Соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб банками також проявляється у підвищенні фінансової грамотності населення. Банківські установи активно працюють над залученням клієнтів, надаючи їм інформацію про фінансові продукти та послуги, що сприяє підвищенню рівня знань про управління фінансами, що допомагає громадянам більш свідомо підходити до своїх фінансових рішень, планувати свої витрати та доходи, що в кінцевому підсумку сприяє фінансовій стабільності та благополуччю населення.

Кредитні спілки відіграють важливу роль у соціально-економічному житті суспільства, забезпечуючи фінансову підтримку та економічний захист своїх членів. На відміну від банків, вони діють як неприбуткові організації, що дозволяє їм орієнтуватися на потреби своїх членів, а не на максимізацію прибутку. Це робить кредитні спілки доступнішими для широких верств населення, зокрема для осіб з обмеженими фінансовими можливостями, які можуть не відповідати суворим вимогам банківських установ. Завдяки цьому, кредитні спілки сприяють фінансовій інклюзії, допомагаючи людям отримувати кредити на вигідних умовах і підтримуючи їх економічну стабільність [13].

Економічна значимість кредитних спілок також полягає в тому, що вони стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу. Надання кредитів на підприємницьку діяльність допомагає створювати нові робочі місця, підвищувати рівень зайнятості та сприяє економічному зростанню. Кредитні спілки можуть надавати фінансові ресурси для старту нових бізнесів або розширення існуючих, що є особливо важливим для регіонів з низьким рівнем економічного розвитку.

Організаційно, кредитні спілки базуються на принципах демократичного управління, де кожен член має право голосу у прийнятті ключових рішень. Це сприяє прозорості та підзвітності, а також підвищує рівень довіри до цих установ з боку населення. Учасники спілки мають змогу безпосередньо впливати на

формування кредитної політики та пріоритетів своєї фінансової установи, що створює додаткові стимули для відповідального та ефективного використання коштів.

Забезпечуючи доступ до фінансових ресурсів для широких верст населення кредитні компанії також мають значний соціально-економічний вплив. Фінансові компанії часто пропонують більш гнучкі умови кредитування порівняно з традиційними банками, що робить їх послуги доступнішими для людей із різними фінансовими потребами та можливостями, що включає короткострокові позики, споживчі кредити та мікрокредити, які можуть бути важливими для тих, хто потребує швидкого доступу до грошей для непередбачених витрат або для покриття поточних фінансових потреб [8].

Економічне значення кредитування фінансовими компаніями полягає в їх здатності стимулювати споживання та економічну активність. Завдяки доступним кредитним продуктам, споживачі мають змогу здійснювати великі покупки, такі як побутова техніка, автомобілі чи нерухомість, що в свою чергу підтримує різні галузі економіки. Розширення споживчого кредитування також сприяє збільшенню обсягів продажів для бізнесів, що може стимулювати економічне зростання та створення нових робочих місць.

Соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб фінансовими компаніями також проявляється у сприянні фінансовій інклюзії. Завдяки використанню інноваційних технологій та цифрових платформ, фінансові компанії можуть обслуговувати клієнтів у віддалених регіонах, де доступ до банківських послуг обмежений, чим забезпечують доступність до фінансових послуг тим, хто раніше був виключений з традиційної банківської системи, підвищуючи загальний рівень фінансової грамотності та добробуту населення.

Ломбарди мають свій соціально-економічний вплив, забезпечуючи швидкий та доступний спосіб отримання фінансової допомоги для населення. Ломбарди пропонують кредити під заставу майна, таких як ювелірні вироби, техніка або інші цінні речі. Цей механізм дозволяє отримати готівку в найкоротші терміни, без необхідності проходження складних процедур перевірки кредитоспроможності, що характерно для банків. Таким чином, ломбарди

виконують функцію фінансового посередника, надаючи послуги людям, які можуть мати обмежений доступ до традиційних кредитних інструментів [6].

Економічне значення кредитування ломбардами полягає у підтримці споживчої активності та забезпеченні ліквідності для тих, хто потребує негайних коштів. Завдяки ломбардам, фізичні особи можуть швидко вирішити тимчасові фінансові труднощі, уникнувши можливих наслідків від нестачі готівкових коштів, таких як прострочення платежів за комунальні послуги або інші фінансові зобов'язання, що в свою чергу, допомагає стабілізувати особисті фінанси громадян та підтримувати економічну активність на місцевому рівні.

Соціально-економічне значення ломбардів також проявляється у забезпеченні соціального захисту та зменшенні фінансової вразливості населення. Ломбарди можуть служити як тимчасовий фінансовий інструмент, допомагаючи людям уникати боргових пасток і підтримуючи їх у періоди фінансових труднощів. Завдяки цьому, ломбарди сприяють зниженню рівня соціальної напруги та економічної нестабільності, забезпечуючи важливу підтримку для тих, хто потребує швидкого та безпечного доступу до готівки.

Узагальнюючи отримані результати дослідження можна зробити висновок, що кредитування фізичних осіб має значний вплив як на економічний, так і соціальний розвиток країни, проте, як і будь яке явище, кредитування має дуальний вплив: позитивний та негативний (рис. 1.6).

Як можна зазначити кредитування фізичних осіб спонукає до збільшення попиту на товари та послуги, що призводить до зростання виробництва та розвитку підприємств, які займаються виробництвом цих товарів, обороту грошей у економіці, що позитивно впливає на загальне підвищення економічної активності. Збільшення попиту фізичних осіб на кредити спонукає банки та інші фінансові установи розширювати свою діяльність та надавати нові фінансові послуги, а споживачі отримують доступ до товарів та послуг, на які вони не мали достатніх коштів.

Рис. 1.6. Вплив кредитування фізичних осіб на соціально-економічний розвиток країни

Джерело: побудовано автором

Серед негативних моментів слід виділити, що зростання кредитів фізичних осіб призводить до збільшення фінансової нерівності та ризику банкрутства для споживачів, а збільшення попиту на товари та послуги може призвести до зростання цін, що в свою чергу впливає на рівень інфляції. Збільшення кредитування фізичних осіб може призвести до накопичення ризикованих активів у фінансовій системі, а низькі кредитні ставки можуть змусити споживачів відмовитися від накопичення грошей та збільшити боргове навантаження.

Позитивний вплив на соціальну сферу діяльності країни кредитування фізичних осіб проявляється у можливості населення країни отримати доступ до більшої кількості товарів та послуг, особливо це важливо у забезпеченні освітніх та медичних послуг, поліпшення умов життя, розвитку бізнесу та створенню нових робочих місць. Проте, неплатоспроможності громадян може призвести їх

до бідності, а постійний борговий тягар призводить до стресу та погіршення психологічного благополуччя, особливо у випадках фінансових труднощів або великого боргового навантаження.

Отже, кредитування фізичних осіб відіграє важливу роль у соціально-економічному житті країни. Цей процес впливає на різні аспекти економіки та суспільства і може мати як позитивні, так і негативні наслідки. По-перше, кредити допомагають забезпечити доступ до фінансових ресурсів для реалізації великих проєктів, які можуть стимулювати економічний ріст та розвиток, що включає покупку житла, кошти на освіту, підтримку малого бізнесу та інші важливі потреби. З іншого боку, неправильне кредитування може призвести до фінансових проблем як для фізичних осіб, так і для економіки країни. Надмірне використання кредитів може призвести до збільшення боргового тягаря для населення та загального зростання ризиків фінансової нестабільності. Крім того, якщо кредити надаються без належного контролю та оцінки кредитоспроможності, це може призвести до зростання кількості неплатоспроможних боржників та кредитних проблем у фінансовій системі. Тож наразі необхідно створити ефективні механізми контролю та регулювання, які б забезпечували збалансований розвиток кредитного сектору та захищали інтереси як боржників, так і кредиторів.

1.3. Зміст та класифікація ризиків кредитування фізичних осіб

Процес кредитування фізичних осіб завжди супроводжується типовими ризиками, що є характерними як для фінансових установ. Однак у сучасному світі, де існують глобальні виклики, ці ризики стають ще більшими, потребуючи більш обережних стратегій управління ними.

Кредитний ризик має подвійний характер, який проявляється у ризику позичальника та ризику кредитора (рис. 1.7).

Кредитний ризик взаємодіє з іншими формами ризику, які є характерними для банківської діяльності і виникають внаслідок різноманітних операцій.

Рис. 1.7. Особливості кредитного ризику

Джерело: [64]

Згідно з Постановою [45], Національний банк України визначає такі значущі ризики, які банківським установам рекомендується оцінювати: кредитний, ліквідності, процентний ризик банківського портфелю, ринковий, операційний, ризик відповідності вимогам (комплаєнс-ризик), та інші. Серед значущих ризиків, що характерні для кредитування фізичних осіб, найбільш виділяються кредитний, операційний та ризик довгострокового погашення позики. Усі інші ризики виступають каталізаторами основних ризиків, тому вони впливають на цей вид кредитування опосередковано. Ризики кредитування фізичних осіб включають в себе широкий спектр можливих небезпек, таких як ймовірність неповернення кредиту, валютні коливання, процентні ризики, вплив змін в економічному оточенні та інші фактори (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Ризики кредитування фізичних осіб

Ризик	Сутність
1	2
Неповернення кредиту	Основний ризик, пов'язаний з можливістю того, що позичальник не зможе в повному обсязі або вчасно повернути позикові кошти та відсотки. Це може виникнути з різних причин, таких як втрата роботи, несподівані витрати, погіршення фінансового стану тощо
Валютних коливань	Стосується кредитів, виданих в іноземній валюті. Позичальник піддається ризику зміни обмінного курсу, що може збільшити суму погашення кредиту в національній валюті
Процентний	Зміни процентних ставок можуть вплинути на загальну суму виплати за кредитом. Підвищення процентної ставки може зробити кредит непідйомним для позичальника

1	2
Змін в економічному середовищі	Економічні зміни, такі як зростання безробіття, зниження платоспроможності населення або економічна нестабільність, можуть вплинути на здатність позичальників повернути кредит
Інші ризики	Зміна законодавства, проблеми зі здоров'ям позичальника (позичальник став непрацездатним через хворобу або травму), а також форс-мажорні обставини, природні катастрофи або військові конфлікти

Джерело: систематизовано автором за [28; 30]

О.П. Просович та К.В. Процак розглядають дещо іншу класифікацію ризиків кредитування фізичних осіб, беручи за основу три основних критерії: час, природу ризику та джерело виникнення (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Класифікація ризиків кредитування фізичних осіб

Тип ризику	Вид ризику	Сутність ризику
За часовим характером	Поточні ризики	ризики, які виникають у процесі надання кредиту, (ризик невиконання позичальником своїх зобов'язань під час строкового погашення кредиту)
	Перспективні ризики	ризики, які можуть виникнути в майбутньому під час здійснення позичальником платежів за кредитом, (зміна економічної ситуації)
За природою ризику	Фінансові ризики	пов'язані з фінансовою нестабільністю позичальника, такою як низький рівень доходів або великі зобов'язання
	Кредитні ризики	виникають при неповерненні позичальником кредитних коштів
	Ліквідні ризики	пов'язані з можливістю продажу заставленого майна під час невиконання позичальником зобов'язань.
За джерелом виникнення	Внутрішні ризики	які виникають внаслідок внутрішніх факторів фінансової установи, таких як недостатня кредитна політика, погана оцінка ризиків, тощо
	Зовнішні ризики	виникають через зовнішні фактори, такі як економічна нестабільність, зміни в законодавстві, політичні кризи, тощо

Джерело: систематизовано автором за [48]

Така класифікація дозволяє краще розуміти різноманітність та складність ризиків, які можуть виникнути при кредитуванні фізичних осіб.

Настання кредитних ризиків залежить від різноманітних факторів, які можуть бути або не бути контрольованими учасниками кредитного процесу. Передусім, ризики кредитної діяльності обумовлені як зовнішніми, так і

внутрішніми чинниками. Зовнішні чинники практично не піддаються контролю, хоча фінансова установа може своєчасними діями пом'якшити їхній вплив і запобігти втратам. Проте, основні можливості впливу на кредитний ризик все ж таки лежать у сфері внутрішньої політики фінансової установи.

Одним із методів управління ризиками кредитування фізичних осіб є оцінка кредитоспроможності позичальника.

Серед розглянутих фінансових установ, які кредитують фізичних осіб, оцінці кредитоспроможності найбільшого значення надають банки.

Оцінка платоспроможності потенційного клієнта банку є способом оцінки ризику, який пов'язаний з кредитними відносинами. Кредитний ризик виникає, коли існує загроза того, що особа, яка бере кредит, не виконає свої обов'язки за кредитною угодою. Оцінка платоспроможності позичальника є одним із методів захисту від цього ризику. Платоспроможність клієнтів банку визначається їх здатністю вчасно та повністю виконувати фінансові зобов'язання, які виникають в результаті грошових операцій.

Оцінка кредитного рейтингу позичальника дає можливість банку передбачити, наскільки ймовірно позичальник відшкодує позику вчасно та в повному обсязі, враховуючи ризики, що впливають на відшкодування позики. Наприклад, те, що у позичальника є ліквідні активи з задовільними показниками економічної активності, частково гарантує спроможність відшкодувати позику у майбутньому. Ця оцінка дозволяє різним учасникам кредитного ринку досягати своїх цілей: комерційні банки можуть збільшувати свій прибуток при мінімальному ризику, а позичальники можуть реалізувати свої економічні плани. У зв'язку з розвитком економіки та зростанням конкуренції між банками, зростає потреба в ефективній оцінці кредитоспроможності позичальників, що є фізичними особами, для прийняття обґрунтованих рішень щодо кредитування, особливо з урахуванням високого ризику, пов'язаного з кредитуванням [58].

Кожен комерційний банк в Україні має можливість самостійно визначити найбільш підходящі критерії для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб, зважаючи на рекомендації Національного банку України щодо цього питання. Однак, оскільки ці рекомендації не є обов'язковими для дотримання, на практиці

не існує єдиного стандарту для оцінки кредитоспроможності позичальників. Це вказує на потребу у створенні універсального механізму оцінки платоспроможності фізичних осіб-позичальників з урахуванням специфіки їхньої господарської діяльності. Впровадження такої комплексної системи оцінки дозволить створити загальний алгоритм оцінки кредитоспроможності позичальників, що в свою чергу захистить інтереси клієнтів та забезпечить фінансову стабільність комерційних банків.

У банківській практиці при оцінці кредитоспроможності позичальника фізичної особи, зазвичай, застосовують метод кредитного скорингу. Цей метод ґрунтується на аналізі різних факторів, таких як кредитна історія, дохід, зайнятість, наявність раніше взятих кредитів, кількість та характер сплачених рахунків, а також інші фінансові та особисті дані позичальника. Метод оцінки кредитоспроможності окремих позичальників за допомогою кредитного скорингу був розроблений для автоматизації процесу оцінки ризику видачі кредитів. Дані обробляються комп'ютерною програмою, яка видає числове значення – кредитний рейтинг або скор. Чим вище цей рейтинг, тим менший ризик того, що позичальник не поверне кредит. Кредитний скоринг є важливим інструментом для банків та фінансових установ у процесі прийняття рішень про надання кредитів, оскільки він дозволяє швидко та об'єктивно оцінити кредитоспроможність позичальника [62].

У сучасній банківській практиці метод кредитного скорингу використовують для оцінки кредитного ризику, пов'язаного з використанням пластикових карток. Такий підхід дозволяє оцінити платоспроможність фізичних осіб, які активно користуються кредитною картою за 10 параметрами, кожному з яких надано вагову частку у 10%. Залежно від значення, яке приймає кожен параметр для конкретного карткового рахунку, формується балова оцінка. Сума добутків балів на їх вагу для кожного параметра визначає кінцевий результат у вигляді загальної кількості балів (табл. 1.7).

Оцінка кредитного ризику за особистими пластиковими картками через
методику скорингу

№	Параметри	Вага	Інтервал	Бали	Результат
1.	Кількість додаткових карток	10 %	1–3	0	0
			більше 3	5	0,5
2.	Термін клієнтської історії	10 %	1–180 днів	-20	-2
			більше 180	20	2
3.	Кількість VIP-транзакцій	10 %	1–3	0	0
			більше 3	5	0,5
4.	Сума VIP-транзакцій	10 %	0–1000 грн	-20	-2
			більше 1000	20	2
5.	Середньомісячна кількість транзакцій	10 %	1–4	-40	-4
			більше 4	20	2
6.	Середньомісячна вартість транзакцій	10 %	0–500 грн	-40	-4
			більше 500	20	2
7.	Кількість овердрафтів	10 %	1	5	0,5
			більше 1	-10	-1
8.	Кількість штрафних санкцій за овердрафт	10 %	0–3	20	2
			більше 3	-20	-2
9.	Частка зняття готівки у загальній сумі транзакцій	10 %	0–50%	20	2
			більше 50%	-20	-2
10.	Активність картки	10 %	0–37%	-40	-4
			більше 37%	20	2

Джерело: [36]

Рішення щодо можливості надання кредитного ліміту приймається на основі підсумкової кількості балів. Максимально можливе значення балів становить 16 ($S_{\max} = 16$), тоді як мінімальний поріг прийнято на рівні 10 балів ($S_{\min} = 10$).

Серед методів оцінки кредитоспроможності позичальників у вітчизняній та зарубіжній практиці існує ряд різних підходів. У вітчизняних банках частіше використовуються простіші методи, враховуючи особливості економічного середовища та діяльності банків. Однак за останні роки спостерігається зростання зацікавленості в комплексній оцінці, яка об'єднує кілька методик.

На рисунку 1.8 представлено найпоширеніші методи оцінки кредитоспроможності позичальників, які застосовуються як вітчизняними, так і закордонними банками.

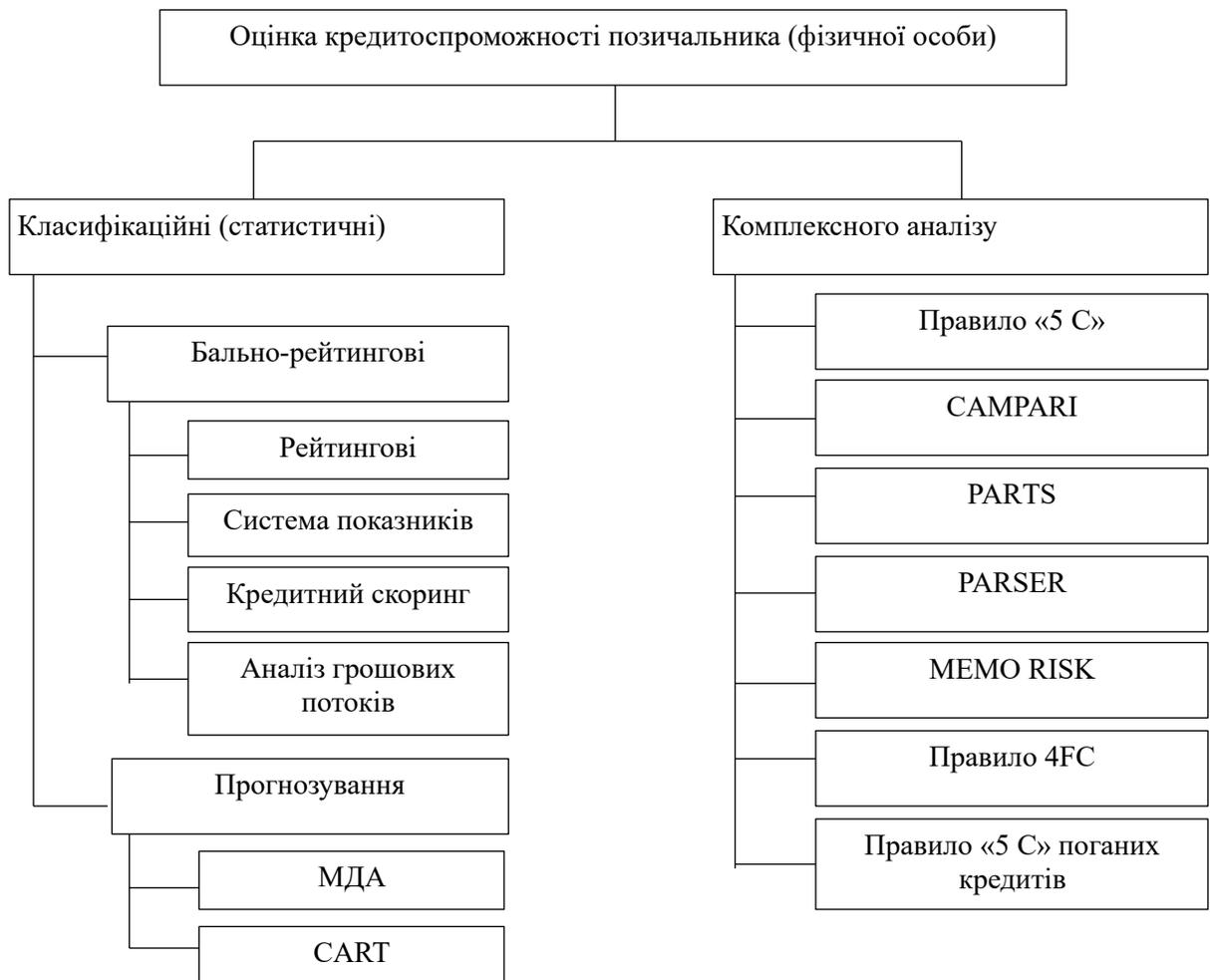

Рис. 1.8. Підходи до оцінки кредитоспроможності позичальника

Джерело: [59]

При оцінці кредитної здатності фізичної особи, працівники банку повинні брати до уваги як кількісні, так і якісні показники, що мають документальне підтвердження. Визначення впливу кожного показника на здатність позичальника виконувати свої кредитні зобов'язання здійснюється шляхом призначення оптимального значення та нарахування відповідного балу (табл. 1.8).

Отже, коефіцієнт, який визначає поточну платоспроможність фізичної особи можна розрахувати за наступною формулою:

$$\text{КПП} = \frac{\text{СЧД}}{\text{ЩЗ}_{\text{кр}}} \quad (1.1)$$

де КПП – коефіцієнт поточної платоспроможності;

СЧД – сукупний чистий дохід позичальника за місяць;

$\text{ЩЗ}_{\text{кр}}$ – щомісячні зобов'язання позичальника щодо погашенні кредиту та сплати процентів за ним.

Таблиця 1.8

Якісні показники оцінювання фінансового стану позичальника – фізичної особи

Показник	Значення показника	Бал
Загальний матеріальний стан клієнта	Наявність оригіналів документів, що підтверджують право власності на нерухомість	2
	Наявність оригіналів документів, що підтверджують право власності на автомобіль	1
	Відсутність оригіналів документів про право власності на нерухомість чи автомобіль	0
Соціальна стабільність клієнта	Загальний стаж роботи понад 5 років	2
	Загальний стаж роботи від 1 до 5 років	1
	Загальний стаж роботи до 1 року	0
Місце роботи позичальника та посада	Власний бізнес або керівна посада	3
	Спеціаліст, топ-менеджер підприємства	2
	Службовець, робітник	1
Сімейний стан	Одружений	2
	Вдівець (вдова)	1
	Неодружений або розлучений	0
Ділова репутація	Добра ділова репутація	4
	Відсутня інформація щодо ділової репутації	0
Вік позичальника	Від 25 до 55 років	2
	До 25 і понад 55 років	1
Кредитна історія клієнта	Не користувався кредитами в минулому	3
	Стан обслуговування боргу в минулому класифікувався як «добрий»	2
	Стан обслуговування боргу в минулому класифікувався як «слабкий»	1
	Стан обслуговування боргу в минулому класифікувався як «незадовільний»	0

Джерело: [28, с. 173]

Сукупний чистий дохід фізичної особи-позичальника слід визначати за такою формулою:

$$\text{СЧД} = \text{СД} - \text{СВ} \quad (1.2)$$

де СД – сукупні доходи позичальника, підтверджені документально;

СВ – сукупні витрати.

Рівень забезпечення кредиту (ЗК) визначається як співвідношення заставної вартості запропонованого забезпечення і суми кредиту та процентів за ним:

$$ЗК = \frac{ВЗ}{(С_{кр} + В_{кр})} \quad (1.3)$$

де ВЗ – заставна вартість забезпечення, визначена на підставі висновку незалежного експерта;

$С_{кр}$ – сума кредиту;

$В_{кр}$ – нараховані відсотки за місяць користування кредитом.

Кожному з розрахованих значень показників банк присвоює відповідний бал (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Кількісні показники оцінювання фінансового стану позичальника – фізичної особи

Показник	Значення показника	Бал
Сукупні чисті доходи позичальника	СЧД не менш як на 50% перевищують ЩЗкр	5
	СЧД не менш як на 25% перевищують ЩЗкр	3
	СЧД менш як на 25% перевищують ЩЗкр	1
	СЧД менше за ЩЗкр	0
Кошти на рахунках у банку	Наявність коштів на рахунках у сумі, що перевищує суму	4
	Наявність коштів на рахунках у сумі меншій за суму кредиту	2
	Немає коштів на рахунках у банку	0
Забезпечення кредиту	Заставна вартість майна не менш як на 50% перевищує суму кредитної заборгованості	5
	Заставна вартість майна не менш як на 25% перевищує суму кредитної заборгованості	3
	Заставна вартість майна менш як на 25% перевищує суму кредитної заборгованості	1
	Заставна вартість майна г меншою ніж сума кредитної заборгованості	0

Джерело: [58, с. 179]

Після аналізу застосування методу кредитного скорингу для визначення кредитоспроможності фізичних осіб, ми можемо зробити висновок, що цей процес зазвичай включає кілька кроків. Спочатку визначаються ключові

показники для аналізу, і за кожним з них встановлюються відповідні бали. На наступному етапі сума балів обчислюється, перемножуючи значення кожного показника на його вагу. У кінці цього процесу позичальник отримує свій рівень, який включається до рейтингу кредитної активності.

Рейтинг позичальників – це система оцінки кредитного ризику, яка допомагає банкам та іншим фінансовим установам приймати рішення про надання кредиту. Ця система базується на аналізі фінансового стану позичальника, його кредитної історії, доходів, заборгованості, а також інших факторів.

Рейтинг позичальників може бути визначений як внутрішньою системою оцінки кредитоспроможності банку, так і зовнішнім рейтинговим агентством. Внутрішні системи оцінки можуть бути розроблені кожним банком окремо і базуються на власних методологіях та критеріях. Зовнішні рейтингові агентства, такі як Standard & Poor's, Moody's, Fitch Ratings, встановлюють рейтинги позичальників на основі об'єктивних критеріїв та міжнародних стандартів.

Враховуючи специфіку діяльності кредитні спілки можуть розглядати зовсім інші критерії при наданні позики фізичним особам, наприклад, цілі кредитування та потреби членів спілки. Проте, зазвичай, при видачі кредитів своїм членам кредитні спілки в першу чергу визначають їх кредитоспроможність та фінансову стабільність. Крім того, приділяють увагу кредитній історії клієнтів, оцінюють їхній робочий стаж та рівень доходів. Для забезпечення кредитів можуть вимагати поручителів або забезпечення, які допомагають зменшити ризик для спілки.

Фінансові компанії мають свої внутрішні критерії оцінювання кредитного ризику за яким вони здійснюють оцінку фінансового стану фізичної особи та його кредитоспроможності. З метою зменшення ризику фінансові компанії часто використовують забезпечення або гарантії.

Регулювання кредитного ризику ломбардами, зазвичай, проводиться за рахунок оцінювання потенційної вартості майна, яке пропонується фізичною

особою під заставу. В залежності від ризику, який визначає працівник ломбарду, пропонуються умови кредитування та визначається відсоткова ставка кредиту.

Система розглянутих методів оцінки ймовірного ризику кредитування допомагає фінансовим установам приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів фізичним особам.

Отже, ризики кредитування можуть бути різноманітними та впливати на різні аспекти діяльності фінансових установ. Класифікація ризиків дозволяє фінансовим установам ефективно управляти ними, а також визначити стратегії мінімізації втрат. Основні види ризиків включають кредитний, процентний, ліквідності, ринковий, операційний, технологічний та інші. Вивчення та аналіз цих ризиків допомагає фінансовим установам приймати обґрунтовані рішення щодо кредитування фізичних осіб, що зменшує ймовірність неплатоспроможності клієнтів та забезпечує стабільність фінансової системи. У вітчизняній практиці банківського кредитування оцінка кредитоспроможності фізичних осіб основана на встановленні кредитного рейтингу позичальника. Популярність цього підходу серед українських банків пояснюється його простотою та легкістю в застосуванні. Крім того, широко поширеним методом оцінки кредитоспроможності фізичних осіб є кредитний скоринг. У небанківських фінансових установах найчастіше використовують поручительство, застави та різні умови кредитування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ І ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні

Банківське кредитування фізичних осіб має значний вплив не лише на портфель кредитів банку, але й на економіку в цілому. В сучасних умовах існують внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на функціонування банківських установ, іноді призводячи до їх банкрутства та зменшення їх кількості. Згідно з даними Національного банку України, на 01.01.2023 р. кількість діючих банків в Україні становила 67 одиниць, 30 з яких мали іноземний капітал. Проте, до 01.02.2024 р. кількість банків знизилась до 63, при цьому банки з іноземним капіталом також зазнали втрат, їх залишилось 26 одиниць [34].

Розглядаючи існуючий стан кредитування фізичних осіб в Україні, можна відзначити, що протягом останніх п'яти років банківська система України розвивалася в умовах військового конфлікту, постійної політичної та економічної кризи, які були ще більш поглиблені через негативний вплив пандемії COVID-19. Ці обставини суттєво вплинули на кредитну діяльність банківських установ. За даними з таблиці 2.1, можна зробити висновок, що кількість діючих банків протягом досліджуваного періоду зменшилася на 12 одиниць, а сума кредитів, наданих фізичним особам не мала стабільної динаміки.

Найвищі темпи зростання на 23,99% відзначалися у 2021 р. У 2020 р. та 2022 р. показник темпів приросту кредитів, наданих фізичним особам, до попереднього періоду мав від'ємне значення, що свідчить про нижчі обсяги кредитування за попередні роки. На 01.02.2024 р. їх сума, порівняно з попереднім роком збільшилася на 8,36%, а їх частка в загальному кредитуванні майже досягла найвищих показників досліджуваного періоду. Слід наголосити, що частка кредитів, наданих фізичним особам, у загальній сумі кредитів протягом всього досліджуваного періоду перевищувала 20%.

Таблиця 2.1

Динаміка кредитування фізичних осіб банківською системою України
протягом 2019–2023 рр.

Показники	Досліджувані роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість діючих банків, одиниць	75	73	71	67	63
Кредити надані всього, млн грн	1 038 136	967 095	1 092 983	1 028 852	1 020 090
У т.ч., кредити, надані фізичним особам, млн грн	211 317	201 948	250 405	210 408	227 997
Темп приросту кредитів, наданих фізичним особам, до попереднього періоду, %	6,49	-4,43	23,99	-15,97	8,36
Частка кредитів, наданих фізичним особам, у загальній сумі, %	20,36	20,88	22,91	20,45	22,35

Джерело: побудовано автором за [38]

Однією з основних особливостей кредитування фізичних осіб вітчизняними банками є широкий доступ до кредитів через мережу відділень та інтернет-банкінг. Банки намагаються зробити процес отримання кредиту максимально зручним та швидким для клієнтів, забезпечуючи швидке прийняття рішень та мінімальну кількість формальностей.

У 2023 р. частка доходів від споживчого кредитування складає 82,92% від загальних кредитів, наданих домашнім господарствам, що свідчить про високу важливість цього сегменту для банківських установ (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Обсяг кредитів, наданих домашнім господарствам у 2021-2023 рр.

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Кредити надані домашнім господарствам	254 385	100,00	221 105	100,00	236 470	100,00
Зміна у річному обчисленні наданих кредитів, %	23,21		-13,08		6,95	
Споживчі кредити	214 134	84,18	188 656	85,32	196 088	82,92
Зміна у річному обчисленні споживчих кредитів, %	25,43		-11,90		3,94	
На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	28 560	11,23	21 337	9,65	26 523	11,22
Зміна у річному обчисленні кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, %	-1,26		-25,29		24,31	

1	2	3	4	5	6	7
Інші кредити	11 691	4,60	11 112	5,03	13 859	5,86
Зміна у річному обчисленні інших кредитів, %	71,21		-4,95		24,7	

Джерело: побудовано автором за [60]

Протягом досліджуваного періоду кредити, на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості становили 10-11%. У 2023 р. зросла частка інших кредитів до 5,86%.

Досліджуючи більш детально споживчі кредити, видані банківською системою України, можна відзначити щорічне їх зростання протягом 2016-2021 рр. та стрімке зниження у 2022 р. (рис. 2.1).

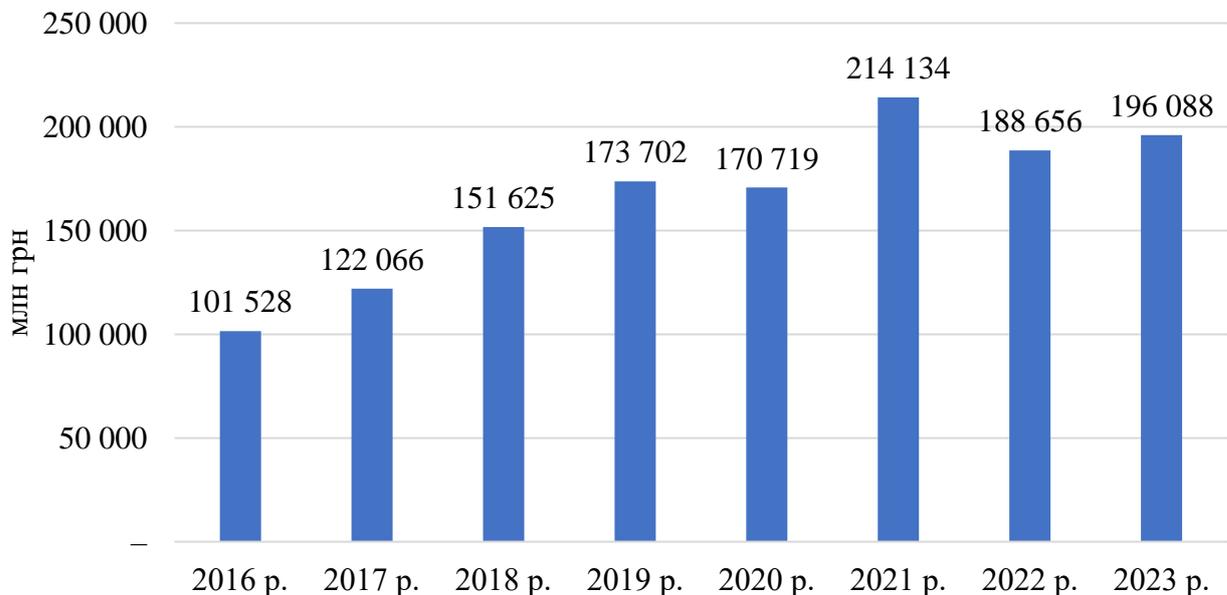

Рис. 2.1. Динаміка обсягів споживчого кредиту у 2016–2023 роках

Джерело: побудовано автором за даними [60]

Протягом 2016 по 2019 рр. відбулося значне зростання обсягів кредитування фізичних осіб до рівня 173 702 млн грн. Така динаміка пов'язана з подоланням фінансової кризи та стабілізацією військово-політичної ситуації в країні.

Зменшення споживчого банківського кредитування у 2020 р. зумовлено наслідками коронавірусної кризи, проте, вже наступного року спостерігалось

пожвавлення в даному секторі, що призвело до зростання споживчого кредиту до 214 134 млн грн або на 25,4%.

Загострення військової агресії з боку Росії призвело до зменшення обсягів виданих споживчих кредитів у 2022 р. на 11,9%, що зумовлено зниженням рівня платоспроможності населення. Проте, банківський сектор швидко оговтався, люди призвичаїлися жити в умовах війни, що підтверджує рівень виданих споживчих кредитів, який підвищився до 196 088 млн грн, тобто майже відновився до довоєнних показників.

Роздрібне кредитування залишається найприбутковішим сегментом, тому банки швидко перейшли від обмеження кредитних лімітів у 2022 році до їх підвищення для клієнтів у 2023 році.

Кредитування фізичних осіб кредитними картками відновилося найшвидше. Зросла не лише кількість активних платіжних карток, але й банки відновили практику регулярного підвищення лімітів за ними. Переможцем у номінації «кредитні картки» у 2023 р., за версією проєкту «25 провідних банків України» [69] став «Універсал Банк» із відносним приростом гривневого портфеля кредитів населення 131,08% (рис. 2.2)

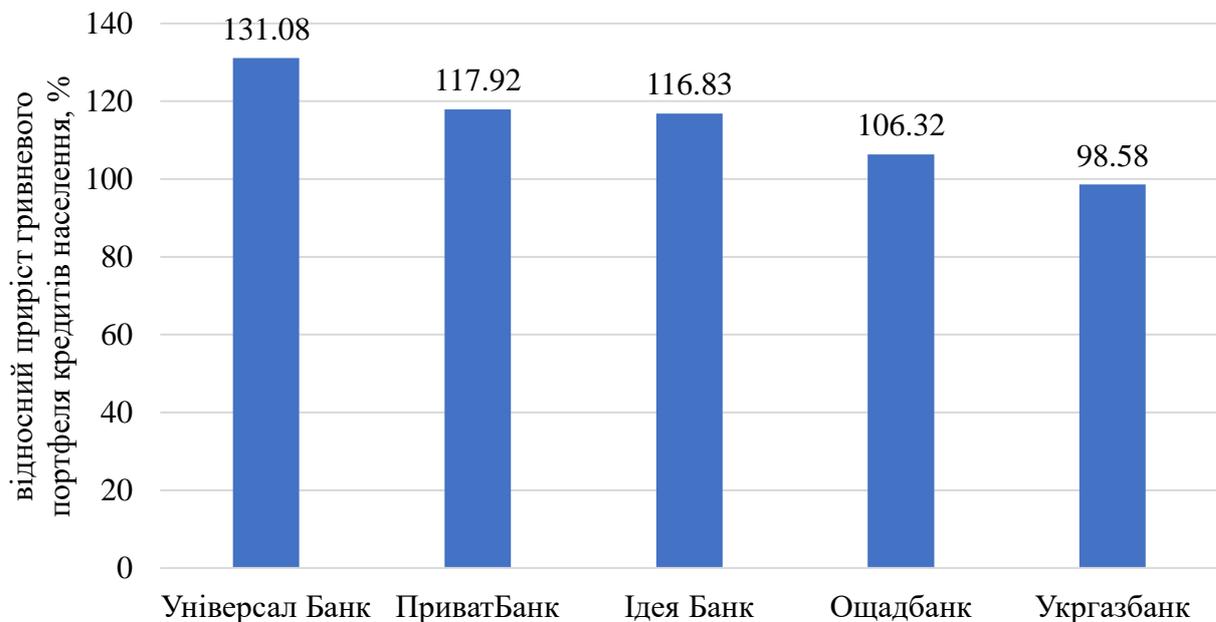

Рис. 2.2. Банки переможці в номінації «кредитні картки» у 2023 р.

Джерело: [69]

На відміну від кредитних карток, кредити готівкою є більш дорогими. Згідно з дослідженням «25 провідних банків України», середня ефективна ставка за такими кредитами становила 85,7%, що зумовлено вищими ризиками. У цьому сегменті активно працюють лише близько півтора десятка банків, а рівень неповернень вищий, ніж в інших сегментах ринку. Банки пропонували кредити готівкою на строк до 3–6 років з максимальною сумою від 100 тис. грн до 1 млн грн. Однак більшість клієнтів оформлювали кредити на менші суми, в середньому близько 30 тис. грн. Переможцем у номінації «кредит готівкою» став «Ідея Банк» з кредитною ставкою 67,40%. Замикають трійку лідерів «А-Банк» та «ПУМБ».

Автокредитування швидко відновлюється, слідуючи за темпами автопродажів. Зростання обсягів кредитування сприяють кілька факторів: потреба в мобільності серед населення та наявність автомобілів на ринку. Лідером на ринку автокредитування залишається «Ощадбанк», хоча конкуренти, такі як «Глобус» та «Креді Агріколь Банк» поступово захоплюють свої частки.

Ринкова іпотечного кредитування майже зник під час війни, 93% всіх іпотечних кредитів видавалися виключно в рамках державної програми пільгового кредитування «єОселя», яка замінила програму «Доступна іпотека під 7%».

Частка «Ощадбанку» в іпотечному кредитуванні населення становила 63,5%, що дає право фінансовій установі утримувати беззаперечне лідерство в програмі «єОселя». Це означає, що кожна друга родина придбала власне житло завдяки іпотечному кредиту від «Ощадбанку». Проте, активно в цьому сегменті працюють і такі банки як «ПриватБанк» та «Укргазбанк».

Географічна розподіленість попиту на іпотечні кредити має гнучкий характер. Лідером за кількістю виданих кредитів залишається столиця, частка якої становить близько 50% всіх наданих кредитів за державною програмою. Друге місце посіла Волинська область та замикає трійку лідерів Рівненська область.

Розглядаючи ринок кредитування фізичних осіб за валюто кредитування, важливо зауважити, що ставка за кредитом як в національній, так і в іноземній валюті, не мала стабільної динаміки, а постійно коливалася (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Процентні ставки за кредитами фізичним особам, виданих банками України за цільовим спрямуванням у національній валюті

Рік	Процентна ставка, усього	У тому числі		
		за споживчими кредитами	за іпотечними кредитами	за іншими кредитами
2016	30,6	31,6	12,4	27,7
2017	29,2	30,0	17,4	23,5
2018	30,4	31,3	17,5	24,2
2019	32,0	32,6	17,4	26,2
2020	21,7	32,4	13,3	23,1
2021	29,4	30,2	12,2	20,2
2022	26,3	27,0	8,6	18,6
2023	28,5	29,1	9,4	22,6

Джерело: побудовано автором за [60]

З таблиці 2.3 можна зрозуміти, що хоча протягом усього аналізованого періоду переважали споживчі кредити, проте процентні ставки в цьому сегменті кредитування є найвищими. На другому місці розташовуються інші види кредитів, а найнижчі процентні ставки спостерігаються у іпотечних кредитах. Це можна пояснити тим, що всі іпотечні кредити мають надійну заставу, що знижує ризик неповернення цих кредитів у порівнянні з іншими видами кредитів, які надаються фізичним особам. Динаміка процентних загальних процентних ставок за кредитами фізичним особам представлена на графіку нижче (рис. 2.3).

Найвищою процентна ставка була у 2019 р. і становила 32,0%, найнижчою – у 2022 р. 26,3%. Така динаміка вказує на динамічний характер умов кредитування, який відображає вплив фінансових та економічних чинників, таких як інфляція, економічний зріст та рівень довіри до банківської системи.

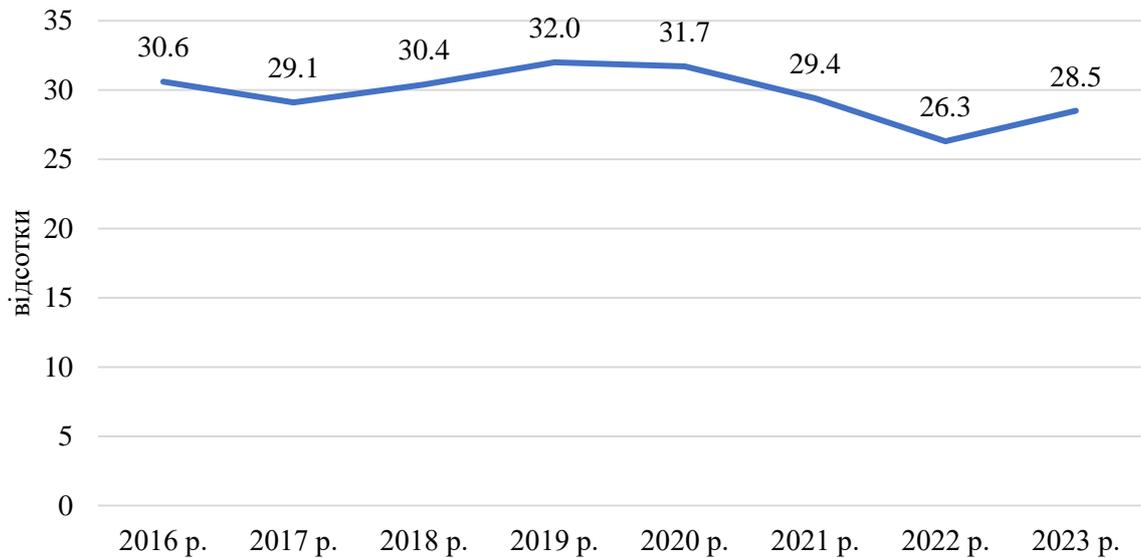

Рис. 2.3. Динаміка процентних ставок у національній валюті за новими кредитами домашнім господарствам у 2016–2023 рр.

Джерело: побудовано автором за [60]

При аналізі споживчого кредитування за регіонами, можна встановити, що найбільшими учасниками цього сегменту кредитного ринку є банки, що діють у Києві та Київській області, Дніпропетровській областях (рис. 2.4).

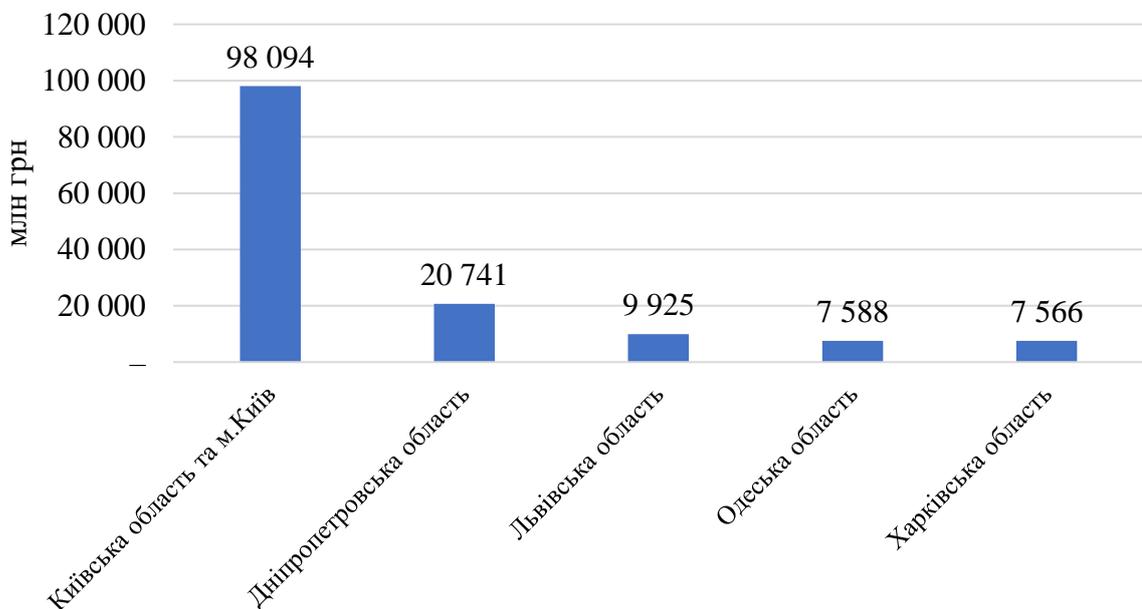

Рис. 2.4. Регіони-лідери за кредитуванням фізичних осіб у 2023 р.

Джерело: побудовано автором за [60]

Станом на 01.02. 2024 р. п'ятірка регіонів-лідерів забезпечила 72% від загального обсягу наданих споживчих кредитів. Така концентрація в основному пояснюється сконцентрованим фінансовим та виробничим потенціалом країни в цих регіонах. Це явище спостерігається як на рівні регіонів, так і на рівні окремих банківських установ.

Якість кредитного портфеля банку та його загальна фінансова стійкість можуть визначатися шляхом аналізу рівня непрацюючих кредитів, що надані фізичним особам. Якщо загальні обсяги наданих кредитів протягом досліджуваного періоду не мали стабільної динаміки: найбільше їх було надано протягом 2022 р. на суму 256291 млн грн, а найменше – протягом 2021 р. на суму 208383 млн грн, то частка непрацюючих кредитів зменшувалася протягом 2018 – 2021 рр. з 46,04% до 16,86%, тобто у 2,7 разів, що свідчить про ефективні заходи управління ризиками та покращення управління кредитним портфелем банківської системи України.

Вітчизняні банки протягом вказаного періоду вчасно виявляли проблемні кредити, вживали необхідних заходів для їх врегулювання або відшкодування, а також працювали над удосконалення критеріїв оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб. Проте, у 2022 р. частка непрацюючих кредитів збільшилася майже удвічі до 30,44% через значне загострення військових дій на території України. Тобто, навіть криза, спричинена пандемією COVID-19, не мала великого впливу на кредитну систему вітчизняних банківських установ. Слід відзначити, що у 2023 р. помітна тенденція до покращення: обсяги наданих кредитів зросли на 7,39%, а частка непрацюючих кредитів зменшилася на 6,92% (рис. 2.5).

Резерви, які формувалися банками для покриття проблемних кредитів, у 2023 р. також зросли – на 87,5% у грошовому вираженні та на 18,9% у відносному виразі. Зі зростанням загального обсягу кредитування фізичних осіб у 2023 р. відбулося незначне зниження резервів як у грошовому вираженні (на 0,8%), так і у відносній частці – на 2,7%.

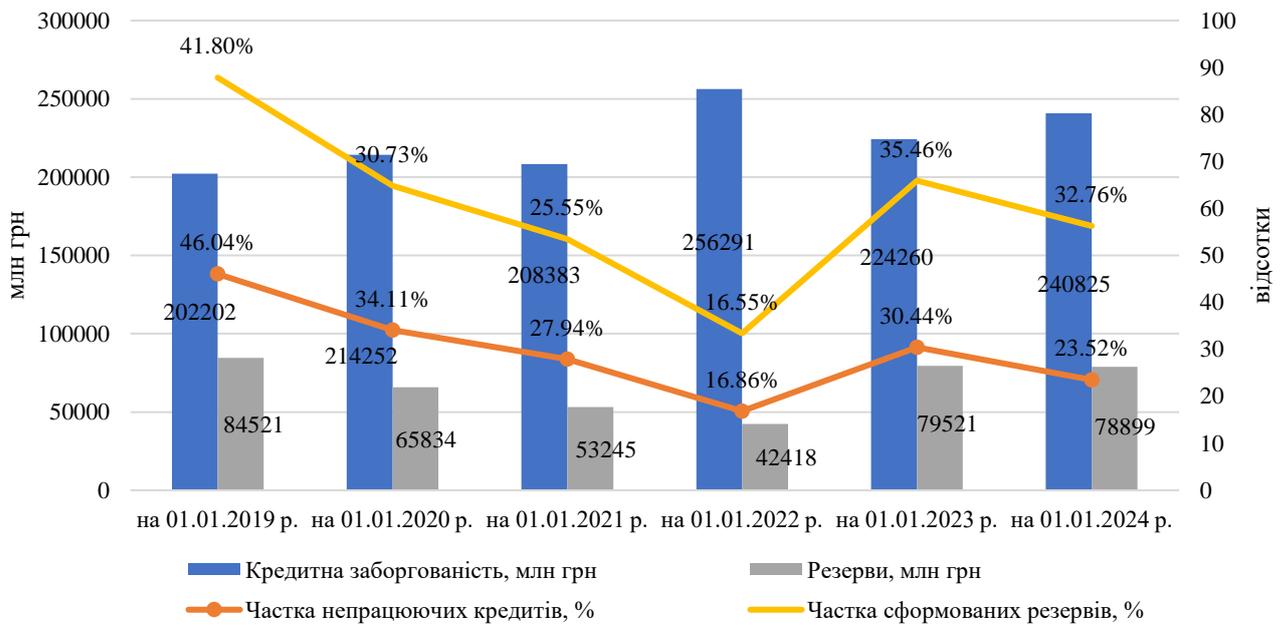

Рис. 2.5. Якість банківського кредитного портфеля фізичних осіб в Україні протягом 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за [37]

Українським банкам слід звертати увагу на потенційні виклики для уникнення проблем у майбутньому. Згідно з щорічним звітом «Global Banking Annual Review 2023: The Great Banking Transition» від Глобального інституту McKinsey, серед 5 пріоритетних напрямків фокусування необхідно зосередитися на адаптація до мінливого ризикованого середовища. Банки повинні слідкувати за впливом ризикованих факторів, таких як інфляція, нечіткі перспективи зростання та відновлення, можливі проблеми з кредитуванням у певних секторах, зміни в нормативних вимогах, кіберризик та ризик шахрайства, а також впровадження розширеної аналітики штучного інтелекту в банківську систему. Автори звіту передбачають, що основні зміни в економіці будуть неочікуваними, тому банки повинні уважно стежити за ними [72].

Отже, стан кредитування фізичних осіб в Україні свідчить про деякі ключові тенденції та виклики. По-перше, обсяги споживчого кредитування в Україні поступово зростають, але проблема неповернених кредитів у цьому секторі залишається актуальною, частково через негативний вплив фінансово-економічної та політичної кризи. По-друге, іпотечне кредитування, хоча й має

потенціал, стикається з великими викликами через воєнні ризики та гнучкість географічної структури. Банки, також звертають увагу на роздрібне кредитування, збільшуючи ліміти кредитів із платіжних карток, що свідчить про їхню активність у цьому сегменті. Проте, всі ці види кредитування не позбавлені ризиків, зокрема, у зв'язку із зростанням ставок іпотечних кредитів та воєнними загрозами. Таким чином, кредитування фізичних осіб в Україні залишається складним, але важливим елементом економічного життя, який потребує уваги та обережного управління для забезпечення стабільності та підтримки населення.

2.2. Аналіз портфеля кредитів фізичних осіб на прикладі АТ КБ «ПриватБанк»

Однією з ключових банківських установ в Україні є АТ КБ «ПриватБанк». Банк є акціонерним товариством, єдиним акціонером якого є держава Україна, якій належать 100% акцій.

Метою діяльності АТ КБ «ПриватБанк» є здійснення банківської діяльності, спрямованої на отримання прибутку для власного розвитку та інтересів власника [61].

АТ КБ «ПриватБанк» надає широкий спектр послуг для різних клієнтів, виступаючи лідером на ринку роздрібно-банківського обслуговування в Україні. Банк активно розвиває послуги для малих та середніх підприємств та частково присутній у корпоративному секторі.

Головною стратегічною метою є розвиток якісного кредитного портфеля в роздрібно-кредитуванні та кредитуванні малих підприємств. Банк має потужну транзакційну платформу Приват24, яка дозволяє зручно керувати рахунками клієнтів та забезпечує високий рівень комісійних доходів. Крім онлайн-сервісів, у нього розвинута мережа відділень, терміналів самообслуговування та банкоматів, що забезпечує доступність послуг на всій території країни, окрім тимчасово окупованих.

У своїй роботі АТ КБ «ПриватБанк» робить акцент на підвищенні якості обслуговування клієнтів, строго дотримуючись вимог законодавства. Він також

активно розвиває сферу кредитування, зберігаючи високу якість кредитного портфеля, та постійно вдосконалює та розробляє банківські продукти і послуги. Крім того, банк зосереджується на оптимізації своєї інфраструктури.

Основною метою управління кредитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк» є досягнення планованого рівня прибутку. Ця основна ціль поділяється на кілька під-цілей, спрямованих на наступне:

- залучення нових клієнтів;
- максимізація вигоди від відносин з кожним існуючим клієнтом;
- забезпечення доходів, що відповідають прийнятому рівню ризику.

Головною метою управління кредитним портфелем є забезпечення стабільності портфеля шляхом різностороннього розподілу ризиків. Таким чином, управління кредитним портфелем передбачає подвійний підхід: з одного боку, управління на рівні окремих операцій, враховуючи їхні ризики, а з іншого боку, управління загальними характеристиками кредитного портфеля за допомогою встановлення обмежень для окремих сегментів, зокрема, встановлення обмежень для певних галузей чи регіонів, що стає особливо актуальним у періоди інтенсивного збільшення обсягів кредитного портфеля.

Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» пропонуємо провести в наступній послідовності (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Етапи проведення аналізу кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: розроблено автором

Склад та структура кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за категоріями позичальників проаналізовано у табл. 2.4

Таблиця 2.4

Склад та структура кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк»
за категоріями позичальника

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Кредити, що управляються як окремий портфель	164332	70,60	163513	67,41	167 931	67,04
Кредити, надані юридичним особам	5 509	2,37	4 091	1,69	5 340	2,13
Кредити, надані фізичним особам	53 839	23,13	60 992	25,14	54 739	21,85
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	6 859	2,95	11 903	4,91	21 311	8,51
Дебіторська заборгованість за лізингом	2 233	0,96	2 069	0,85	1 175	0,47
Разом	232 772	100,00	242 568	100,00	250 496	100,00

Джерело: розраховано автором за [51]

За даними, отриманими протягом звітного періоду, загальна сума кредитів збільшилась на 17 724 млн грн або на 7,61%. При чому найбільший обсяг мають кредити, що управляються як окремий портфель, їх частка у загальному портфелі у 2020 р. складала 70,60%, знижуючи протягом досліджуваного періоду до 67,04%. Розширення кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» стало можливим завдяки зростанню утричі виданих кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу, фізичним особам на 1,67%, що було досягнуто завдяки розвитку карткових продуктів та впровадженню нових продуктів, таких як онлайн-кредитування. Слід відмітити, що обсяги наданих кредитів юридичним особам у 2022 р. підвищилися на 30,53%, у порівнянні з попереднім роком, проте вони були нижчими за обсяги кредитування юридичних осіб у 2020 р. на 3,07% (рис. 2.7).

Більшість процентів доходів в АТ КБ «ПриватБанк» генерується за рахунок надання позик фізичним особам. Це забезпечує достатній рівень доходу від відсотків і дозволяє зберігати капітал, що відповідає стратегії розвитку банку як великої державної фінансової установи.

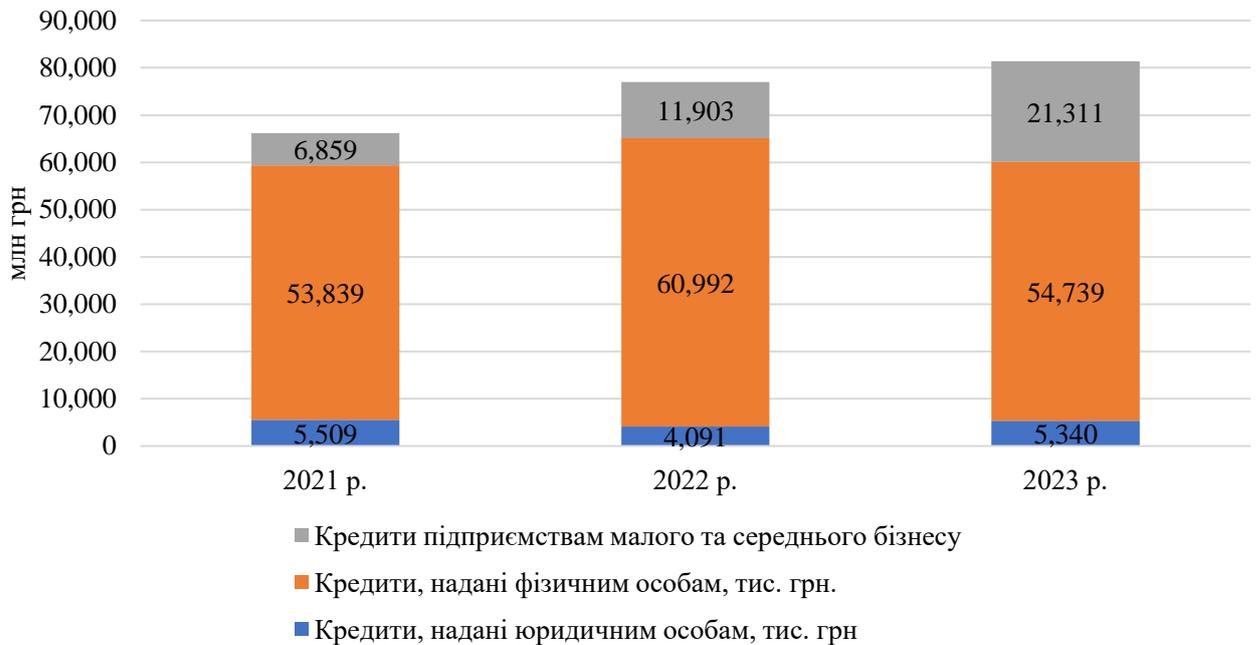

Рис. 2.7. Динаміка кредитів, наданих позичальникам АТ КБ «ПриватБанк» у 2020–2022 рр.

Джерело: побудовано автором

Проте, оптимальною структурою кредитного портфеля для досягнення диверсифікації ризиків вважаємо прийнятною нормою частку кожного виду кредиту від 10% до 50%. Однак у портфелі АТ КБ «ПриватБанк» спостерігається недостатня диверсифікація, оскільки основний акцент зроблено на кредитах для фізичних осіб. Отже, темпи збільшення обсягів кредитування фізичних осіб значно перевищують темпи зростання кредитів для юридичних осіб (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Склад кредитів, наданих позичальникам-фізичним особам АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр.

Показники	Аналізований період			Відхилення	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021 р. до 2020 р.	2022 р. до 2021 р.
Кредити з використанням кредитних карт	40 609	45 314	46 593	4 705	1 279
Іпотечні кредити	9 566	9 858	3 912	292	-5 946
Споживчі кредити	3500	5 343	3 880	1 843	-1 463
Кредити на придбання автомобіля	35	394	328	359	-66
Інші кредити	129	83	26	-46	-57
Всього кредитів, наданих фізичним особам	53 839	60 992	54 739	7 153	-6 253

Джерело: розраховано автором за [51]

Згідно з даними табл. 2.4, обсяги надання кредитів з використанням кредитних карток щорічно зростали, тоді як іпотечне кредитування фізичних осіб не мало стабільної динаміки, значно зменшившись у 2022 р., що насамперед пов'язано з військовими діями на території України та невпевненість у цілісності житла, яке береться в іпотеку.

Рівень споживчого кредитування також не мав стабільної динаміки. У 2021 р. спостерігалось його підвищення на 2,26%, тоді як у 2022 р. відбулося зниження на 1,67%, хоча обсяг даного виду кредиту у 2022 р. перевищує обсяг 2020 р.

Стрімке зростання кредитів на придбання автомобілів можна відзначити у 2021 р., коли даний обсяг кредитування збільшився у 11,3 рази. Проте, у 2022 р. відмічалось незначне зниження обсягів даного виду кредитування. Рівень інших кредитів мав стабільну динаміку до зниження з 129 млн грн у 2020 р. до 26 млн грн у 2022 р.

Аналіз галузевої структури кредитного портфеля допомагає виявити рівень диверсифікації кредитів за галузями та встановити можливу перевагу кредитних операцій у конкретному секторі. Результати такого аналізу встановлюють припустимі межі кредитних інвестицій у різних галузях економіки для АТ КБ «ПриватБанк». Розподіл кредитного портфеля клієнтів за галузями економіки та сферами комерційної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Концентрація клієнтського кредитного портфеля за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р		2021 р		2022 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Кредити, що управляються як окремий портфель	164 332	70,60	163 513	67,41	167 931	67,03
Кредити фізичним особам	54 967	23,61	61 727	25,45	55 103	21,99
Кредити юридичним особам						
АПК та харчова промисловість	1690	0,73	1 226	0,51	2675	1,07
Товари народного споживання	1085	0,47	971	0,40	1033	0,41
Інше	3322	1,43	2 161	0,89	3865	1,54

1	2	3	4	5	6	7
Кредити підприємства малого та середнього бізнесу (МСП)						
АПК та харчова промисловість	2344	1,01	3 835	1,58	7464	2,98
Товари народного споживання	1419	0,61	3011	1,24	3578	1,43
Надання побутових, індивідуальних та професійних послуг	1337	0,57	1 371	0,57	3718	1,48
Інфраструктура	450	0,19	939	0,39	1206	0,48
Інше	1 826	0,78	3 814	1,57	3976	1,59
Разом	232 772	100,00	242 568	100,00	250 549	100,00

Джерело: розраховано автором за [51]

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок про широкий спектр фінансування економічних галузей АТ КБ «ПриватБанк», при чому частка кредитування підприємств малого та середнього бізнесу хоча й підвищується на кінець досліджуваного періоду, проте займає невелику питому вагу у структурі кредитного портфелю банку.

Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за строками кредитування необхідний для виявлення структурних особливостей та ефективного управління ризиками (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Склад кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за строками кредитування у 2020-2022 рр.

Види кредитів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, 2021/2020		Відхилення, 2022/2021	
	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
До запитання та до 1 місяця	25 511	42,84	11 999	17,59	6 312	9,27	-13 512	-25,25	-5 687	-8,32
1-3 місяці	13 538	22,74	9 866	14,46	8 716	12,80	-3 672	-8,27	-1 150	-1,66
3-6 місяців	11 386	19,12	9 534	13,98	6 809	10,00	11 561	14,52	-2 725	-3,97
6-9 місяців			7 516	11,02	1 618	2,38			-5 898	-8,64
9-12 місяців			5 897	8,64	10 009	14,70			4 112	6,06
1-5 років	9 109	15,30	15 252	22,36	23 040	33,84	6 143	7,06	7 788	11,48
понад 5 років	0	0,00	7 271	10,66	11 247	16,52	7 271	10,66	3 976	5,86
не визначений	0	0,00	883	1,29	333	0,49	883	1,29	-550	-0,81
Всього	59 544	100,00	68 218	100,00	68 084	100,00	8 674	0,00	-134	0,00

Джерело: розраховано автором за [51]

Оцінюючи терміни кредитів в кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» можна зазначити, що за останні два роки банк надає перевагу довгостроковому кредитуванню, яке у структурі кредитного портфелю займає 22,36% та 33,84%. У 2022 р. зросла частка й кредитів, наданих на термін, що перевищує 5 років. Проте, частка короткострокових кредитів на кінець досліджуваного періоду залишається теж високою і становить близько 10%-14%. Порівнюючи з 2021 р. структура кредитного портфелю за строками суттєво змінилася: на заміну короткостроковому кредитуванню прийшло довгострокове. Така тенденція може свідчити про підвищення спроможності банківського портфеля в управлінні ризиками та більшу фінансову стабільність банку, оскільки такі кредити можуть мати більш довгостроковий та стабільний потік доходів у порівнянні з короткостроковими кредитами.

Аналіз зміни резерву на знецінення кредитів дозволяє банку виявити можливі зміни в рівні ризику та фінансовій стабільності, а також оцінити ефективність його кредитної політики та якість кредитного портфеля. Протягом досліджуваного періоду відбулися певні зміни у резервах на знецінення кредитів АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Зміни резерву під очікувані кредитні збитки АТ КБ «ПриватБанк»
за 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2021 р. до 2020 р.		2022 р. до 2021 р.	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Резерв на знецінення кредитів:	235 263	100,00	176 135	100,00	172 831	100,00	-59 128	0,00	-3 304	0,00
кредити, що управляються як окремий портфель	207 851	88,35	162 163	92,07	162 322	93,92	-45 688	3,72	159	1,85
юридичним особам	1598	0,68	1334	0,76	1070	0,62	-264	0,08	-264	-0,14
фізичним особам	22292	9,48	11367	6,45	8816	5,10	-10 925	-3,02	-2 551	-1,35
підприємствам малого та середнього бізнесу	3344	1,42	1 166	0,66	536	0,31	-2 178	-0,76	-630	-0,35
дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	178	0,08	105	0,06	87	0,05	-73	-0,02	-18	-0,01

Джерело: розраховано автором за [51]

Протягом 2020-2022 рр. спостерігалось загальне зменшення резерву на знецінення кредитів на 3 304 млн грн або на 1,4%. Протягом цього часу значне зменшення резерву спостерігалось у сегменті кредитів, що управляються як окремий портфель, обсяги яких зменшившись на 159 млн грн або на 1,85%. Значне зменшення також відбулося в розрізі кредитів фізичним особам (на 2 551 млн грн або на 1,35%). Натомість, резерв на знецінення кредитів юридичним особам збільшився на 264 млн грн або на 0,14%. Загалом, рівень резерву на знецінення кредитів підтримується на стабільному рівні, зі збереженням відносно невеликих змін протягом досліджуваного періоду.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» активно управляє своїми резервами на знецінення кредитів, реагуючи на зміни у фінансовому стані своїх клієнтів та економічних умов загалом. Збільшуючи суму резервів, банк реагує на зростання ризику неповернення кредитів в певних сегментах портфеля, в той час зменшуючи суму резервів для фінансово стабільних позичальників, що свідчить про ефективне керування ризиками банку.

Динаміка зміни суми резерву від знецінення кредиту наведена на рис. 2.8.

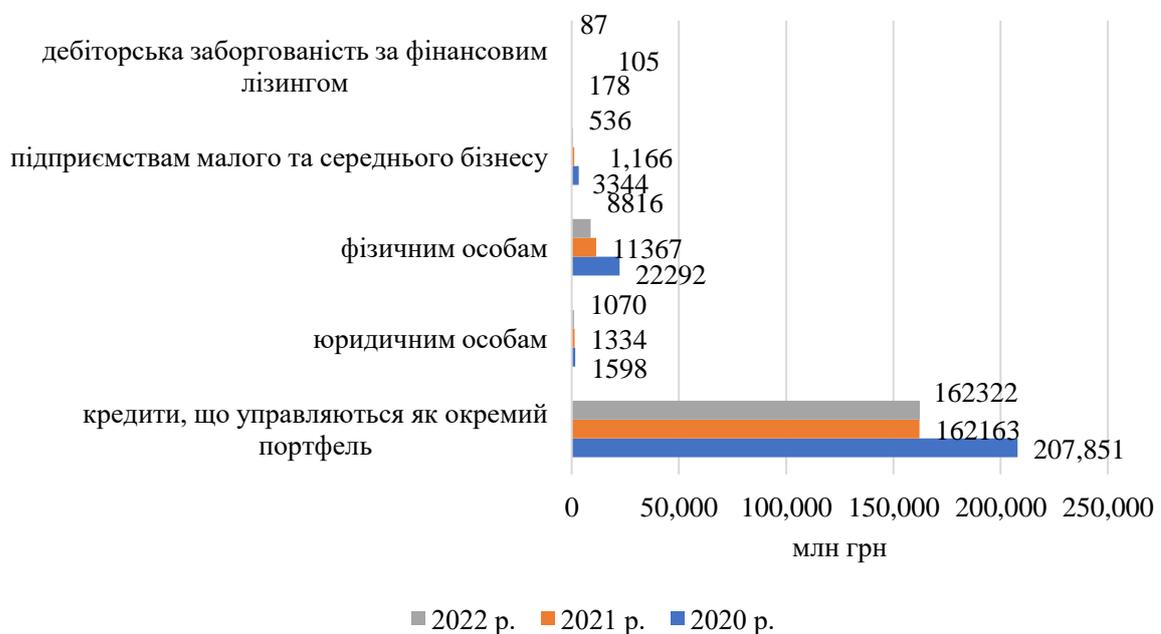

Рис. 2.8. Динаміка резерву від знецінення кредиту в АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором

Відповідно до рис. 2.8 можна помітити зменшення суми резервів у 2022 р. за усіма досліджуваними видами резервів, що свідчить про зниження ризиковості у кредитній діяльності банку.

Аналіз кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за видом забезпечення виявляє ступінь ризику та стабільності позик, а також допомагає оцінити його ефективність у виявленні та управлінні ризиками, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо кредитування, визначаючи необхідність встановлення резервів на покриття можливих втрат та розробляючи стратегії зменшення ризиків. У таблиці 2.9 наведено огляд впливу забезпечення на кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк».

Таблиця 2.9

Забезпечення кредитів у АТ КБ «ПриватБанк» протягом
2020-2022 рр., млн. грн.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення			
	Активи з надлишк. забезпеч.	Активи з недостатнім забезпеч.	Активи з надлишк. забезпеч.	Активи з недостатнім забезпеч.	Активи з надлишк. забезпеч.	Активи з недостатнім забезпеч.	2021 р. до 2020 р.		2022 р. до 2021 р.	
							Активи з надлишк. забезпеч.	Активи з недостатнім забезпеч.	Активи з надлишк. забезпеч.	Активи з недостатнім забезпеч.
Кредити, що управляються як окремих портфель	1974	195	1 142	49	366	130	-832	-146	-776	81
Кредити юридичним особам	3285	794	2 555	416	3 628	533	-730	-378	1 073	117
Кредити фізичним особам:							0	0	0	0
- іпотечні кредити	2231	91	3 512	37	2 178	461	1 281	-54	-1 334	424
- кредити на придбання автомобілів	0	0	350	0	213	39	350	0	-137	39
- інші кредити	13	5	21	0	13	0	8	-5	-8	0
Кредити ПМСБ	2088	2263	6 276	3664	7 558	11601	4 188	1401	1 282	7937
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	1968	20	1 921	19	813	121	-47	-1	-1 108	102

Джерело: розраховано автором за [51]

З аналізу даних таблиці видно, що обсяги активів з надлишковим та недостатнім забезпеченням кредитів у АТ КБ «ПриватБанк» зазнали змін протягом досліджуваних років. Переважно обсяги активів з надлишковим забезпеченням кредитів зменшувалися, тоді як активи з недостатнім

забезпеченням зростали, що може вказувати на зміну ризиків та стратегій управління кредитним портфелем. Значна частина цих змін спостерігалася у сегментах кредитів фізичним та юридичним особам, а також у кредитах малих та середніх підприємств. Такі зрушення в активах можуть вплинути на фінансову стабільність та ефективність управління кредитним портфелем банку, що вимагає уважного моніторингу та адаптації стратегій кредитування.

Після аналізу впливу забезпечення кредитного портфеля необхідно провести оцінку його якості (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Склад кредитного портфеля АТ КБ «Приват Банк» за якістю кредитів
у 2020-2022 рр., млн. грн.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до	
				2020 р.	2021 р.
Не прострочені та не знецінені	40 957	50 979	37 476	91,50	73,51
Прострочені, але не знецінені	920	735	8 643	939,46	1175,92
Індивідуально знецінені кредити	11 964	9 282	8 620	72,05	92,87
Створені знецінені кредити	94	0	0	-	-
Резерви на знецінення	-12 656	-10 061	-11 792	93,17	117,21
Всього кредитів та авансів клієнтам	41 279	50 935	42 947	104,04	84,32

Джерело: розраховано автором за [51]

Аналіз якості кредитного портфеля показує, що у 2022 р. порівняно з 2021 р. збільшилась кількість кредитів прострочених, але не знецінених, що вказує на негативні зміни. За аналізом даних видно, що загальний обсяг кредитів та авансів клієнтам зросли у 2021 р. порівняно з 2020 р., але в 2022 р. залишилися приблизно на тому ж рівні, що вказує на стабільність. Проте, відзначається значне зростання прострочених, але не знецінених кредитів у 2022 році порівняно з попередніми періодами, що може стати сигналом про можливі проблеми з погашенням кредитів клієнтами у найближчому майбутньому. Також варто звернути увагу на збільшення резервів на знецінення в 2022 р., що засвідчує про підвищений ризик неповернення кредитів.

Слід зазначити, що структура за якістю кредитного портфелю АТ КБ «Приват Банк» протягом досліджуваного періоду залишалася незмінною:

найбільшу частину в ній становили непрострочені та незнецінені кредити, найменшу – прострочені, але не знецінені кредити (рис. 2.9).

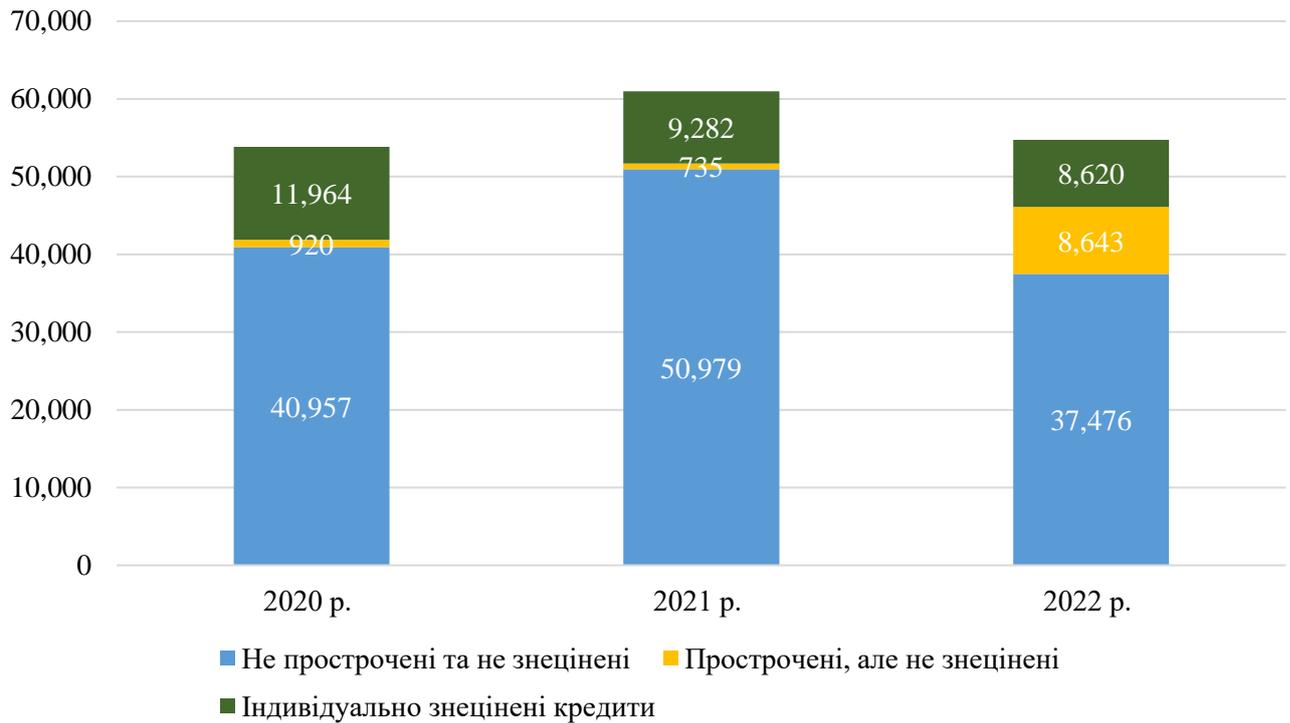

Рис. 2.9. Структура кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за кредитною якістю у 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором

Отже, АТ КБ «Приват Банк» є лідером на ринку кредитування фізичних осіб. Фінансова діяльність АТ КБ «Приват Банк» відзначається стабільним зростанням ключових показників протягом аналізованого періоду. Зокрема, чистий процентний дохід та прибуток до оподаткування показали послідовне зростання, що свідчить про ефективність управління процентними операціями та загальною прибутковістю банку. Управління кредитним портфелем відіграє ключову роль у функціонуванні АТ КБ «ПриватБанк», а його збалансованість, дохідність, ліквідність та ризикованість впливають на загальну ефективність діяльності банку. Тому, кредитний портфель слід розглядати як структурований набір активів, який піддається постійній оцінці, класифікації та управлінню. У загальному, при аналізі кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» спостерігається зростання обсягів кредитів та авансів клієнтам протягом досліджуваного періоду, проте варто звернути увагу на збільшення кількості

прострочених, але не знецінених кредитів у 2022 р., що може свідчити про певні ризики для банку, пов'язані з можливими проблемами погашення кредитів клієнтами. Також, відзначається зростання резервів на знецінення кредитів, що може свідчити про підвищений рівень ризику неповернення кредитів, що акцентує на необхідності уважності та ефективного управління кредитним портфелем у майбутньому. Якість кредитного портфеля визначає ефективність кредитної діяльності, тому для успішної реалізації цілей, таких як повернення позичених коштів та підвищення доходності кредитних операцій, досліджуваному банку необхідно впроваджувати ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем.

2.3. Оцінювання ефективності кредитування фізичних осіб та ризиків, пов'язаних з цим

Кредитування становить суттєве джерело прибутку для АТ КБ «ПриватБанк» та є ключовим елементом у взаємовідносинах із клієнтами.

Метою Кредитної політики АТ КБ «Приват Банк» є встановлення основних принципів кредитного процесу та управління кредитним ризиком у банку. Вона визначає загальний підхід АТ КБ «ПриватБанк» до прийняття кредитних ризиків і встановлює ключові принципи та стандарти кредитної діяльності. Ця політика також визначає відповідальність та повноваження працівників банку на кожному етапі кредитного процесу, забезпечуючи комплексний підхід до управління ризиками, що сприяє найбільш раціональному використанню банківських ресурсів. Кредитна політика відіграє значну роль у створенні єдиної кредитної культури у АТ КБ «ПриватБанк». Покладаючи акцент на чіткий зв'язок між кредитною політикою та стратегією ділової діяльності, банк створює підґрунтя для стабільного успіху в банківській сфері на тривалий термін.

АТ КБ «ПриватБанк» спрямовує свої кредитні послуги на різні категорії клієнтів, включаючи юридичних та фізичних осіб з метою запропонування їм різноманітних кредитних продуктів. Кредитні продукти для фізичних осіб пропонуються за наступною схемою (табл. 2.11).

Розподіл фізичних осіб для надання кредитних послуг
АТ КБ «ПриватБанк»

Сегменти клієнтів	Критерії для віднесення
Представники середнього та нижчого середнього класу	Фізичні особи, які використовують стандартні роздрібні кредитні продукти та мають стійкий регулярний дохід для відшкодування зобов'язань.
VIP-клієнти	Фізичні особи з доходами вище середнього – це клієнти, які мають щомісячний дохід від 30 до 90 тис. грн. і використовують роздрібні кредитні продукти. Проте вони мають підвищені вимоги або потребують нестандартних кредитних продуктів, що відповідають їх статусу. Такі клієнти очікують підвищеного рівня обслуговування.
	Клієнти з високим доходом, що становлять сегмент заможних клієнтів, мають щомісячний дохід від 90 до 150 тис. грн. Ці клієнти потребують спеціальних банківських послуг, але не досягли рівня, який відповідав би вимогам клієнтів Private Banking.
	Клієнти Private Banking – це клієнти, які мають активи на суму від 30 млн. грн. Їм потрібне індивідуальне обслуговування та послуги в різних сферах, включаючи банківські, юридичні, консультаційні з питань оподаткування, консьерж-сервіс та інші. Вони споживають послуги найвищої якості та складності, а також потребують особистої уваги з боку топ-менеджменту банку.

Джерело: побудовано автором за [39]

Основні типи кредитування, які АТ КБ «ПриватБанк» надає фізичним особам представлені на рис. 2.10

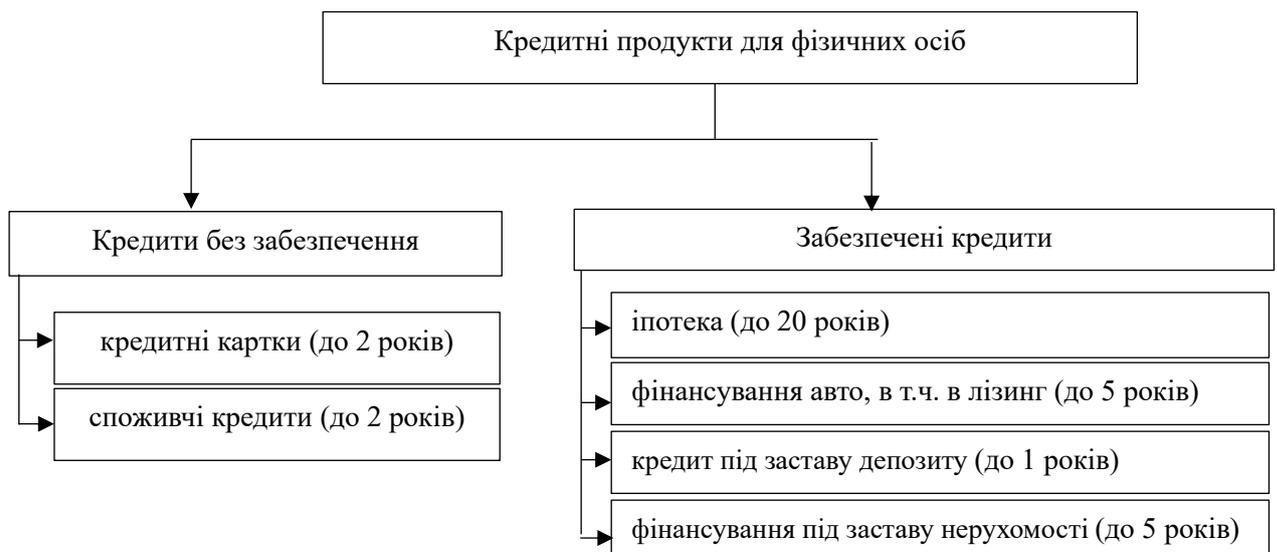

Рис. 2.10. Типи кредитних продуктів для фізичних осіб, які пропонує АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: побудовано автором за [42]

На сайті АТ КБ «ПриватБанк» можна ознайомитися з основними кредитними продуктами для фізичних осіб, які представлені:

- картка «Універсальна»;
- картка «Універсальна Gold»;
- «Оплата частинами і миттєва розстрочка»;
- «Кредити готівкою»
- «Авто з пробігом»;
- «Нове авто»;
- «ЄОселя».

Картка «Універсальна» – це кредитна картка від АТ КБ «ПриватБанк», що надається безкоштовно. Цей фінансовий інструмент дозволяє використовувати як власні кошти так, за необхідності, швидко отримувати додаткові кошти, які не перевищують кредитний ліміт. Отримати цю картку можна в будь-якому відділенні АТ КБ «ПриватБанк» без додаткових витрат. Навіть випуск та перевипуск до шести миттєвих карток на рік не тарифікуються. Крім того, «Універсальна» – це кредитна картка, за яку не потрібно сплачувати щорічну або щомісячну плату за обслуговування, тобто, користувач не сплачує за користування доки рахунок активний.

Подібним кредитним продуктом є карта «Універсальна Gold», відмінність якої полягає у тому, що власник гривневої карти «Універсальна Gold», може замовити собі Gold у доларах США та євро безкоштовно. Даний вид карток можна виготовити у двох формах: фізична або Digital.

Ще однією відмінністю карт «Універсальна» та «Універсальна Gold» є знижена процентна ставка за користування кредитом на залишок заборгованості після закінчення пільгового періоду на 0,1% на місяць та на 1,2% річних, у останньої (табл. 2.12).

Проте, слід зазначити, що за користування карткою «Універсальна Gold» знімається щомісячна плата у розмірі 20 грн.

«Оплата частина і миттєва розстрочка» ще один із видів кредитного продукту, який пропонує АТ КБ «ПриватБанк» фізичним особам. Даний вид кредиту користується широкою популярністю в українців, адже дозволяють

здійснювати покупку, оплачуючи за допомогою карток «Універсальна» або «Універсальна Gold» лише частину вартості товару, а решту суми розподіляти на рівні щомісячні внески без включення відсотків або комісій з можливістю дострокового погашення у будь-який час.

Таблиця 2.12

Тарифи на обслуговування кредитних карток АТ КБ «ПриватБанк»
на 20.04.2024 р.

Показники	Картка «Універсальна»	Картка «Універсальна Gold»
Кредитний ліміт	до 200 000 грн	
Розмір обов'язкового щомісячного платежу	5% від заборгованості, але не менше ніж 100 грн, щомісячно; 10% від заборгованості, але не менше 100 грн, щомісячно - у разі прострочки, починаючи з другого місяця прострочення.	
Пільговий період	до 55 днів	
Процентна ставка за користування кредитом в пільговий період	0,00001%	
Процентна ставка за користування кредитом на залишок заборгованості (після закінчення пільгового періоду)	3,5% на місяць (42,0% річних)	3,4% на місяць (40,8% річних)
Комісія за зняття власних коштів	1% від суми зняття	
Комісія за зняття кредитних коштів в банкоматі або пункті видачі готівки	1–100 грн – 7 грн; 100,01–200 грн – 12 грн; 200,01–300 грн – 18 грн; 300,01–400 грн – 24 грн; 400,01–500 грн – 30 грн; 500,01–1 000 грн – 47 грн; понад 1 000 грн – 4% від суми зняття	

Джерело: побудовано автором за [39]

Тарифні умови кредитування за двома існуючими наразі видами кредиту представлено у табл. 2.13.

«Оплата частина» вигідний кредитний продукт, проте скористуватися ним можна лише у магазинах, які є партнерами АТ КБ «ПриватБанк», тоді як кредитний продукт «Миттєва розстрочка» можливий для самостійного створення клієнтом до 25 платежів.

Відносно новим видом кредитування є послуга «Кредити готівкою». Оформити кредит можливо онлайн за декілька хвилин та отримати кошти до 300 00 грн на карту для виплат протягом 5 хвилин на будь-які власні потреби.

Тривалість кредиту обирається клієнтом самостійно і може становити: 10, 20, 36 місяців.

Таблиця 2.13

Тарифні умови кредитування «Оплата частина і миттєва розстрочка» від АТ КБ «ПриватБанк» для фізичних осіб на 20.04.2024 р.

Кредит	Оплата частинами	Миттєва розстрочка
Максимальна сума кредиту	до 300 000 грн	
Мінімальна сума кредиту	300 грн	
Процентна ставка (від суми кредиту, на місяць)	0,01%	1,9%
Термін дії договору, місяців	до 24	
Реальна річна процентна ставка	0,24%	52,53%
Мінімальна сума першого внеску	12 грн	

Джерело: побудовано автором за [39]

Перевагами даного виду кредитування є вигідна процентна ставка (1,5%), відсутність мінімальної суми першого внеску та можливість оформлення кредиту швидко, без довідок та порук [39].

Третім видом кредитування, яке доступне для фізичних осіб у АТ КБ «ПриватБанк», можливість отримати кошти на покупку автомобіля, як нового, так і вживаного.

На покупку нового автомобіля у Приват Банку діє дві програми: програма з імпортерами та програма з автосалонами. При покупці вживаного автомобіля до нього виставляються певні вимоги, а саме:

- автівка маж бути з вмістом місць для пасажирів, включаючи місце водія, не більше 9;
- реальний пробіг автомобіля не може перевищувати 30 тисяч кілометрів на рік. Загальний пробіг на момент укладення угоди не перевищує 200 тисяч кілометрів.
- вік автомобіля на момент погашення кредиту не може перевищувати 12 років.

Умови кредитування нового та вживаного автомобіля представлено у табл. 2.14.

Умови кредитування нового автомобіля та авто з пробігом від
АТ КБ «ПриватБанк» для фізичних осіб на 20.04.2024 р.

Умови кредитування	Кредит на нове авто	Кредит на авто з пробігом
Відсоток власного внеску від вартості автомобіля	від 20%	від 30%
Термін кредитування	від 1 до 5 років	
Процентна ставка	від 0,01 до 15% річних	від 6,5 до 21.5% річних
Сума кредиту	від 100 000 до 5 000 000 грн	від 100 000 до 1 500 000 грн
Разова комісія за видачу кредиту	від 0 до 2,5% від суми кредиту	від 1 до 2,5% від суми кредиту
Схема погашення кредиту	анuitет	
Вид застави	автомобіль, що оформлюється в кредит	
Страхування КАСКО в акредитованих банком страхових компаніях (щороку)	6,99% від вартості забезпечення	від 6,2 до 6,41% від вартості забезпечення залежно від віку автомобіля

Джерело: побудовано автором за [39]

Наразі АТ КБ «ПриватБанк» як державний банк пропонує державну програму іпотечного кредитування «ЄОселя». Це програма, запропонована Президентом України, реалізує доступне кредитування для придбання житла в багатоквартирних будинках за відсотковими ставками від 3% до 7% на рік.

За умовами кредитування сума кредиту становить від 100 000 грн до 5 000 000 грн строком від 24 до 240 місяців. Перший внесок має становити 20% від вартості житла. Крім відсоткової ставки клієнт має сплатити: разову комісію у сумі 1% від вартості житла, страхування іпотеки (0.25% від вартості житла), послуги нотаріуса та оцінювання нерухомості, що складуть близько 15 500 грн.

Для отримання даного виду кредитного продукту у АТ КБ «ПриватБанк» позичальник має виконати ряд вимог (табл. 2.15).

До нерухомості, яка буде куплена в умовах державної програми іпотечного кредитування «ЄОселя» виставляються певні умови:

– нерухомість, має бути зареєстрована відповідно до законодавства та може бути представлена квартирою в житловому будинку, житловим будинком разом із земельною ділянкою, на якій він розташований;

– площа іпотечної квартири не може перевищувати 52,5 квадратних метрів на одну особу, плюс 21 квадратний метр на кожен наступну особу. Площа

приватних будинків має становити 62,5 квадратних метрів на одну особу, плюс 21 квадратний метр на кожну наступну особу;

– предметом іпотеки не можуть бути: квартири та приватні будинки, розташовані в столиці або обласному центрі, старіші за 10 років; квартири в обласних селищах старіші за побудову 1960 року; приватні будинки, розташовані у селах області, старші ніж 40 років 40 років на момент закриття угоди; садові та дачні будинки.

Таблиця 2.15

Вимоги до позичальника іпотечного кредиту «єОселя» від
АТ КБ «ПриватБанк» на 20.04.2024 р.

Умови кредитування	під 7% річних	під 3% річних
Категорія позичальника	ветерани війни та їхні сім'ї, учасники бойових дій, інваліди війни, родини загиблих ветеранів та сім'ї загиблих захисників України; внутрішньо переміщені особи; інші громадяни України, які не мають власної житлової нерухомості або володіють не більше ніж 52,5 квадратних метра для сімей з однією особою, а також додатково 21 квадратний метр на кожного наступного члена сім'ї.	військовослужбовці, працівників Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби; медичні працівники закладів охорони здоров'я; педагогічні працівники; науково-педагогічні працівники закладів освіти та наукових установ
Нерухомість позичальника	клієнт та члени його сім'ї не повинні володіти більше як 52,5 квадратними метрами загальної площі житлової нерухомості для сімей з однієї особи та додатково 21 квадратних метрів на кожного наступного члена сім'ї	
Вік позичальника	від 21 до 65 років на момент завершення строку іпотечного кредиту, включно.	

Джерело: побудовано автором за [39]

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» має широкий спектр кредитних продуктів, які відповідають різним потребам населенню країни. Від кредитних карток з різними умовами до іпотечних кредитів та кредитів на автомобіль.

Фізичні особи в АТ КБ «ПриватБанк» кредитуються лише в гривнях. З метою отримання кредиту фізична особа повинна виконати мінімальні вимоги, а саме:

– представити всі необхідні документи для проходження процедури ідентифікації згідно з чинним законодавством;

- має стабільний регулярний дохід, достатній для виплати зобов'язань;
- відповідає встановленим банком критеріям вікової категорії;
- немає історії негативних кредитних операцій;
- відсутній негативний запис в інформаційних джерелах.

Кредитна політика та стандарти, які застосовуються в усіх відділах АТ КБ «ПриватБанк», призначені для створення сприятливого середовища для ефективного управління кредитними ризиками. Успішна діяльність банківської установи вимагає відмінної якості та ефективності у виявленні, оцінці та контролі ризиків, пов'язаних із кредитуванням.

АТ КБ «ПриватБанк» встановлює високі стандарти для свого персоналу, зокрема, в області оцінки кредитних ризиків, вимагаючи від співробітників високого рівня власних зусиль і добросовісності. За допомогою цих принципів банківська установа створює передумови для об'єктивного та ефективного управління ризиками у процесі кредитування. У випадку будь-якої невизначеності щодо застосування положень кредитної політики та процесу кредитування, спеціалісти банку звертаються до підрозділу Ризик-менеджменту для отримання пояснень перед прийняттям будь-яких зобов'язань щодо кредитування. У разі потреби підрозділ Ризик-менеджменту може запропонувати розглянути відповідне питання на засіданні Правління Банку. Крім того, підрозділ Ризик-менеджменту спільно з керівниками бізнес-підрозділів відповідає за внесення необхідних змін та річне оновлення кредитної політики. Керівник напрямку Ризик-менеджменту має повноваження затверджувати будь-які відхилення чи виключення з політики кредитування та інформувати про це Кредитний комітет та Правління Банку.

АТ КБ «ПриватБанк» періодично перевіряє поточну ринкову вартість застави, щоб оцінити її достатність для покриття певного кредиту. Оцінку застави проводять незалежні компанії, які є суб'єктами оціночної діяльності та мають акредитацію в Банку, або внутрішні кваліфіковані оцінювачі. Частота проведення таких оцінок залежить від типу застави.

АТ КБ «ПриватБанк» акцентує увагу на задоволенні потреб клієнтів, надаючи свої послуги швидко, якісно та сучасно, що є його конкурентними

перевагами. На рис. 2.11 представлено основні принципи кредитування АТ КБ «ПриватБанк» фізичних осіб

Рис. 2.11. Принципи кредитування фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: побудовано автором за [42]

АТ КБ «ПриватБанк» має на меті розбудову тривалих та вигідних відносин із клієнтами, спираючись на надійність та послідовність у співпраці. Ключовим фактором для цього є глибоке розуміння потреб клієнтів. Тому банк ретельно аналізує джерела доходів та фінансову стабільність клієнтів, їх ділову репутацію та розвиток. На основі цих даних він визначає потреби клієнтів та розробляє рішення, спрямовані на їх максимальне задоволення. Маючи глибоке розуміння своїх клієнтів та їх ринків, банк може точно оцінювати кредитні ризики та встановлювати ціни, враховуючи ці ризики. Під час надання консультацій клієнтам – фізичним особам, АТ КБ «ПриватБанк» переконується, що вони розуміють переваги продуктів та пов'язані з ними обов'язки та ризики. Банк надає кредити, оцінюючи фінансовий стан фізичної особи, який дозволяє їм

своєчасно та повністю виконувати кредитні зобов'язання за рахунок операційного грошового потоку, не вдаючись до додаткових джерел погашення.

АТ КБ «ПриватБанк» досягає високих стандартів якості завдяки професійним та результативно налаштованим працівникам, які мають доступ до належних систем підтримки. Кожен співробітник банку має можливість здобувати додаткові знання та навички відповідно до своєї ролі та функцій у кредитному процесі. Однією з головних обов'язків вищого керівництва АТ КБ «ПриватБанк» є забезпечення того, щоб усі працівники мали відповідну кваліфікацію та постійно розвивалися професійно.

У процесі надання кредитів фізичним особам АТ КБ «ПриватБанк» бере на себе ризики, які мають бути компенсовані відповідними доходами. При визначенні належних цін враховуються лише ті ризики, які можливо оцінити та керувати ними. Кредитна діяльність банку має сприяти досягненню мети функціонування банківської установи через генерацію процентних та комісійних доходів від кредитних операцій з фізичними особами або шляхом ефективного підтримання перехресних продажів. Кредитний аналіз фізичної особи включає чотири етапи: визначення профілю клієнта; ціль кредиту та його відповідність; фінансовий стан клієнта; стратегія взаємодії з ним (рис. 2.12).

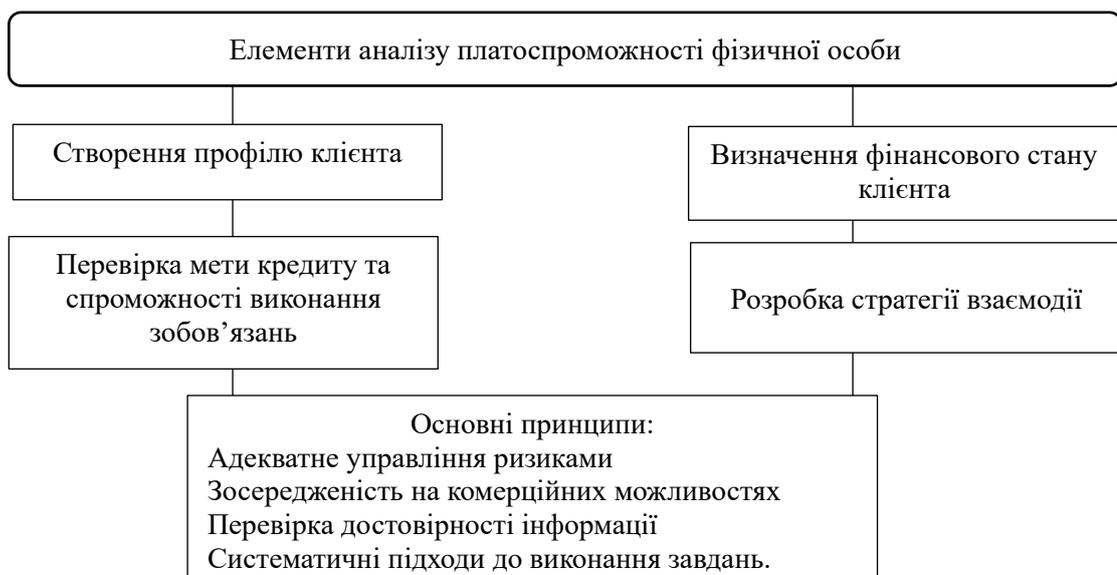

Рис. 2.12. Основні принципи та елементи аналізу фінансової спроможності фізичної особи АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: побудовано автором за [42]

Такий аналіз є детальним, що забезпечує надійну підставу для прийняття рішення про кредитування фізичної особи. До завершення аналізу колегіальний орган банку утримується від будь-яких рішень.

Кредитні ризики АТ КБ «ПриватБанк» можна класифікувати наступним чином (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Кредитні ризики, які можуть виникнути у АТ КБ «ПриватБанк»
при кредитуванні фізичних осіб

Ризик	
Ризик неплатоспроможності	пов'язаний з нестачею грошових активів фізичної особи, що може призвести до втрати фінансової стійкості. Фактори, що впливають на цей ризик, включають можливість компанії генерувати грошовий потік або залучати позичкові кошти
Бізнес-ризик	пов'язаний з ситуацією в галузі, в якій працює фізична особа, (конкуренція, монополія, зменшення обсягів збуту, зниження рентабельності, технологічні зміни)
Ризик забезпечення	якщо позичальник використовує якусь власність як заставу, є ризик того, що вартість застави може зменшитися або виявитися недостатньою для покриття боргу
Ризик ліквідності	якщо багато клієнтів одночасно потребують погашення кредитів, може виникнути проблема зі забезпеченням достатньої ліквідності банку для виконання їхніх потреб
Ризик процентних ставок	зміни у рівні процентних ставок можуть вплинути на спроможність клієнта виплачувати відсотки за кредитом
Ризик репутації	негативні події або несплати кредитів можуть пошкодити репутацію банку і його відносини з іншими клієнтами та партнерами

Джерело: побудовано автором за [42]

В кожній окремій кредитній угоді можуть також бути присутні специфічні ризики, які необхідно вказати та проаналізувати у відповідній кредитній заявці, включаючи можливі заходи щодо зниження їх впливу.

АТ КБ «ПриватБанк» проводить стрес-тестування процентного ризику для виявлення умов, при яких можуть виникнути збитки, оцінки їх обсягу та впливу на процентний дохід. Цей аналіз базується на чутливості чистого процентного доходу до змін процентних ставок, припускаючи, що ставки збільшуються або зменшуються на певну кількість процентних пунктів. Банк контролює процентні ставки за фінансовими інструментами. У таблиці 2.17 наведені процентні ставки АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2020-2022 рр.

Процентний ризик АТ КБ «ПриватБанк» при кредитуванні фізичних осіб
у 2020-2022 рр.

у млн грн	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до	
				2020 р.	2021 р.
Долар США	17	17	15	-2	-2
Українські гривні	44	42	42	-2	0
Євро	17	18	13	-4	-5
Інші валюти	5	-	-	-5	-

Джерело: розраховано автором за [51]

Аналізуючи процентні ставки за кредитами фізичним особам, можна відмітити, що у 2020 та 2021 рр. ставки за кредитами в доларах США залишилися стабільними на рівні 17%, а в 2022 році вони зменшилися до 15%. Ставки за кредитами в українських гривнях у 2021 та 2022 рр. на одному рівні – 42%. Ставки за кредитами в євро знизилися з 17% у 2020 р. до 13% у 2022 р. Загальна тенденція показує стабільність або зниження процентних ставок за кредитами фізичним особам протягом досліджуваного періоду. Зниження процентних ставок знижує процентний ризик, оскільки зменшується витрати позичальників на обслуговування кредитів, що може збільшити їх спроможність повертати кредити. Проте, така динаміка може призвести до зниження прибутковості банку, якщо він не вдасться відновити втрачені доходи від вищих процентних ставок.

Досліджуючи географічний ризику кредитування фізичних осіб в АТ КБ «ПриватБанк», можна зазначити, що переважна більшість кредитів видано на території України, частка кредитів, виданих фізичним особам в інших країнах незначна і становила у 2021 р. 1.05% та щорічно знижувалася до 0,2% у 2022 р. Така географічна концентрація може створити певні загрози для банку, особливо в разі виникнення негативних економічних чи політичних подій в країні, які можуть призвести до збитків або інших проблем для банку. Зменшення концентрації географічного ризику може бути важливим стратегічним кроком для банку, оскільки це може допомогти розподілити ризики та зменшити залежність від певного регіону або країни.

Дослідивши особливості оцінювання ризиків кредитування фізичних осіб в АТ КБ «ПриватБанк», доречно розрахувати деякі показники, які допоможуть

визначити існуючий рівень ризикованості проведення кредитних операцій з фізичними особами. До таких показників відносяться: коефіцієнт кредитної активності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості, коефіцієнт неспроможності, коефіцієнт підвищення ризику.

Розглянемо кожен з визначених показників більш детально.

Коефіцієнт кредитної активності за обсягами кредитів фізичним особам визначається як відношення обсягу кредитів, наданих фізичним особам, до загальних активів банку. Формула для розрахунку цього коефіцієнта виглядає наступним чином:

$$K_{\text{кр А}} = \frac{\text{Сума кредитів, виданих фізичним особам}}{\text{Загальні Активи банку}} \quad (2.1)$$

Коефіцієнт покриття кредитів фізичним особам визначається як відношення суми активів банку до суми заборгованості клієнтів перед банком. Вищий коефіцієнт показує більшу здатність клієнтів відшкодувати свої борги.

$$K_{\text{П}_{\text{кфо}}} = \frac{\text{Загальні Активи банку}}{\text{Сума кредитів, виданих фізичним особам}} \quad (2.2)$$

Коефіцієнт забезпеченості вказує, наскільки забезпечені кредити, надані фізичним особам. Вищий показник вказує на менший кредитний ризик.

$$K_{\text{З}_{\text{кфо}}} = \frac{\text{Загальна вартість забезпечення кредитів}}{\text{Сума кредитів, виданих фізичним особам}} \quad (2.3)$$

Коефіцієнт неспроможності визначається як відношення суми неспроможних позик, наданих фізичним особам до загальної суми кредитів, наданих фізичним особам. Вищий коефіцієнт вказує на більший ризик несплати кредитів.

$$K_{\text{Н}} = \frac{\text{Сума знецінених кредитів}}{\text{Сума кредитів, виданих фізичним особам}} \quad (2.4)$$

Коефіцієнт підвищення ризику показує, як змінюється рівень ризику в залежності від деяких факторів. Можна визначити відсоток прострочених, але не знецінених кредитів, наданих фізичним особам.

$$K_p = \frac{\text{Сума прострочених, але не знецінених кредитів}}{\text{Сума кредитів, виданих фізичним особам}} \quad (2.3)$$

У табл. 2.18 представлені вихідні дані для розрахунку рівня кредитного ризику кредитів, наданих фізичним особам банком.

Таблиця 2.18

Вихідні дані для розрахунку рівня кредитного ризику
АТ КБ «ПриватБанк» через кредитування фізичних осіб

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до	
				2020 р.	2021 р.
Сума кредитів, виданих фізичним особам, млн грн	53839	60992	54739	900	-6253
Загальні активи банку, млн грн	382525	401296	540596	158071	139300
Загальна вартість забезпечення, млн грн	235263	176135	172831	-62432	-3304
Знецінені кредити, млн грн	11 964	9 282	8 620	-3344	-662
Прострочені, але не знецінені, млн грн	920	735	8 643	7723	7908

Джерело: розраховано автором за [51]

На основі визначених формул та даних табл. 2.18 було розраховано досліджувані показники для АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Рівень кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк»
через кредитування фізичних осіб

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до	
				2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт кредитної активності	0,14	0,15	0,10	-0,04	-0,05
Коефіцієнт покриття	7,10	6,58	9,88	2,77	3,30
Коефіцієнт забезпеченості	4,37	2,89	3,16	-1,21	0,27
Коефіцієнт неспроможності	0,22	0,15	0,16	-0,06	0,01
Коефіцієнт підвищення ризику	0,02	0,01	0,16	0,14	0,15

Джерело: розраховано автором

Коефіцієнт кредитної активності зріс з 0,14 у 2020 р. до 0,15 у 2021 р., але зменшився до 0,10 у 2022 році, що вказує на зміни в стратегії кредитування банку

та його активності на ринку. Підвищення коефіцієнту покриття у 2022 р. до 9,88 вказує на покращення фінансового стану банку та його здатність покривати свої зобов'язання. Динаміка коефіцієнта забезпеченості свідчить про зміни у структурі забезпеченості активів банку протягом досліджуваного періоду. Коефіцієнт неспроможності знизився у 2021 р. та незначно зріс у 2022 р., що вказує на стабільність рівня платоспроможності клієнтів та зниження рівня ризику. Підвищення коефіцієнту ризику може вказувати на підвищення рівня ризикованості у кредитному портфелі банку через збільшення прострочених кредитів.

З метою обмеження ризиків, з якими АТ КБ «ПриватБанк» може зіткнутися в результаті своєї кредитної діяльності при кредитуванні фізичних осіб, необхідно впроваджувати ретельні процедури кредитного аналізу, оцінювати фінансову стабільність клієнтів, контролювати ризики валютних курсів та процентних ставок, та регулярно оновлювати стратегії ризик-менеджменту відповідно до змін у фінансовому середовищі. Також важливо розробляти та впроваджувати ефективні політики забезпечення кредитів та моніторити кредитний портфель для своєчасного виявлення ризиків та ефективного управління ними.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» має широкий асортимент кредитних продуктів та послуг, спрямованих на задоволення різноманітних потреб клієнтів. Основними кредитними продуктами банку є: кредитні картки, іпотечні кредити, автокредити та інші види кредитів, що відповідають різним фінансовим потребам клієнтів. АТ КБ «ПриватБанк» використовує інноваційні підходи та технології для спрощення процесу отримання кредиту, що робить його послуги доступними та зручними для клієнтів. Оцінка ризиків кредитування фізичних осіб у АТ КБ «ПриватБанк» показала, що сума кредитів, наданих фізичним особам, зменшилася, що може вказувати на зменшення активності банку в цьому сегменті ринку або на більш обережний підхід до кредитування. Зменшення загальної вартості забезпечення та знецінених кредитів також може свідчити про певні ризики, пов'язані з кредитуванням. Зокрема, збільшення суми прострочених, але не знецінених кредитів у 2022 році є тривожним сигналом,

оскільки це може вказувати на погіршення платоспроможності клієнтів та зростання кредитного ризику. Керівництво АТ КБ «ПриватБанк» має вжити заходів для зменшення цих ризиків і підтримки стабільності своєї кредитної діяльності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1. Вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників – фізичних осіб.

Оцінка кредитоспроможності фізичної особи як позичальника формується на основі інформаційної бази про дану особу. За відсутності даних про фізичну особу неможливо ефективно оцінити рівень ризику майбутніх фінансових вкладень кредитних ресурсів фінансової установи.

Оцінка кредитоспроможності, заснована на світовому та вітчизняному досвіді, складається із двох основних елементів: критеріїв та методики оцінювання (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Оцінка кредитоспроможності позичальника

Джерело: систематизовано за [49]

До ознаки характер клієнта відноситься його репутація як юридичної особи, рівень відповідальності у ставленні до виплати кредитних коштів та відповідність мети, з якою оформлюється кредит. Умови кредитних операцій залежать від зовнішніх ризиків, які можуть виникнути для банку на момент оформлення кредиту, зазвичай, це економічна ситуація на макро, та мікрорівнях.

Забезпечення кредиту охоплює вартість активів позичальника та вторинне джерело погашення боргу, що відображається у кредитному договорі. Якщо співвідношення вартості активів та боргових зобов'язань є критичним для погашення кредиту у разі банкрутства позичальника, вторинне джерело забезпечує виконання зобов'язань. Відповідність характеру кредиту стандартам банку та вимогам наглядових органів передбачає контроль, що включає законодавчу основу діяльності позичальника.

Розглядаючи такий критерій кредитоспроможності як капітал, виділяють два найважливіших аспектів оцінювання: його достатність та ступінь вкладення власного капіталу в кредитну операцію. Фінансові можливості позичальника передбачають здатність фізичної особи генерувати доходи для погашення боргу перед банком. Вони визначаються рівнем доходів позичальника та його грошовими потоками. Специфіка оцінки кредитоспроможності фізичних осіб визначає комбінацію застосовуваних методів оцінки, які базуються на інформації про кредитну історію клієнта та дають можливість розрахувати такі фінансові критерії, як аналіз грошових потоків та рівень ризику для фінансової установи, що надає кредит.

У банківській практиці, як вітчизняній, так і зарубіжній установ, оцінка кредитоспроможності позичальників здійснюється за допомогою набору критеріїв. У методиках зарубіжних фахівців під час аналізу кредитоспроможності враховуються чотири групи факторів (рис. 3.2).

Відповідно рис. 3.2 можна зазначити, що першу групу критеріїв складають цілі та терміни фінансування, при цьому, умови кредитування будуть залежати в першу чергу від цілей кредитування. Окремою групою виділяють аналіз джерел погашення кредиту. Якісний аналіз ризиків передбачає комплексне дослідження

діяльності позичальника, враховуючи галузь, в якій працює фізична особа, її конкурентоспроможність та ефективність діяльності.

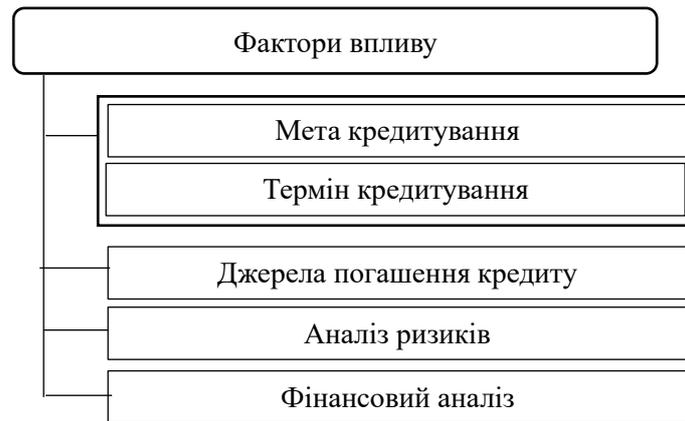

Рис. 3.2. Основні складові оцінки кредитоспроможності позичальника у зарубіжних країнах

Джерело: систематизовано автором за [33]

Останньою групою є фінансовий аналіз, який проводиться на основі аналізу грошових потоків клієнта, а також іншої доступної інформації для визначення «боргової можливості», тобто здатності обслуговувати отриманий кредит [77].

У західних комерційних банках затвердження кредитів здійснюється одним із двох способів:

комітетний метод, що включає створення комітету, до складу якого входять керівники банку та кредитного відділу. Прихильники цього методу вважають, що він забезпечує високий рівень компетентності у прийнятті рішень про надання кредитів, що досягається завдяки високого професіоналізму членів комітету та наданої їм інформації. Проте, через велику кількість заявок, недоліком цього методу є тривалий час обробки заявки та прийняття рішення;

метод послідовного схвалення, коли заявка проходить через кілька етапів розгляду, де на кожному етапі здійснюється оцінка та затвердження. Такий метод передбачає проходження заявки через співробітників, які мають право схвалювати кредити на різних рівнях, що дозволяє оцінювати кредитоспроможність позичальника в установленій послідовності, і на основі отриманих результатів приймається остаточне рішення. При чому, фахівці

банківської справи вважають, що рівень відповідальності при використанні цього методу вищий, ніж при застосуванні попереднього методу.

У сучасній практиці банківської справи найчастіше застосовують комплексні моделі для оцінки кредитоспроможності позичальника. Найвідоміші із них: CAMPARI, PARSE, 6 C та інші. (рис. 3.3).

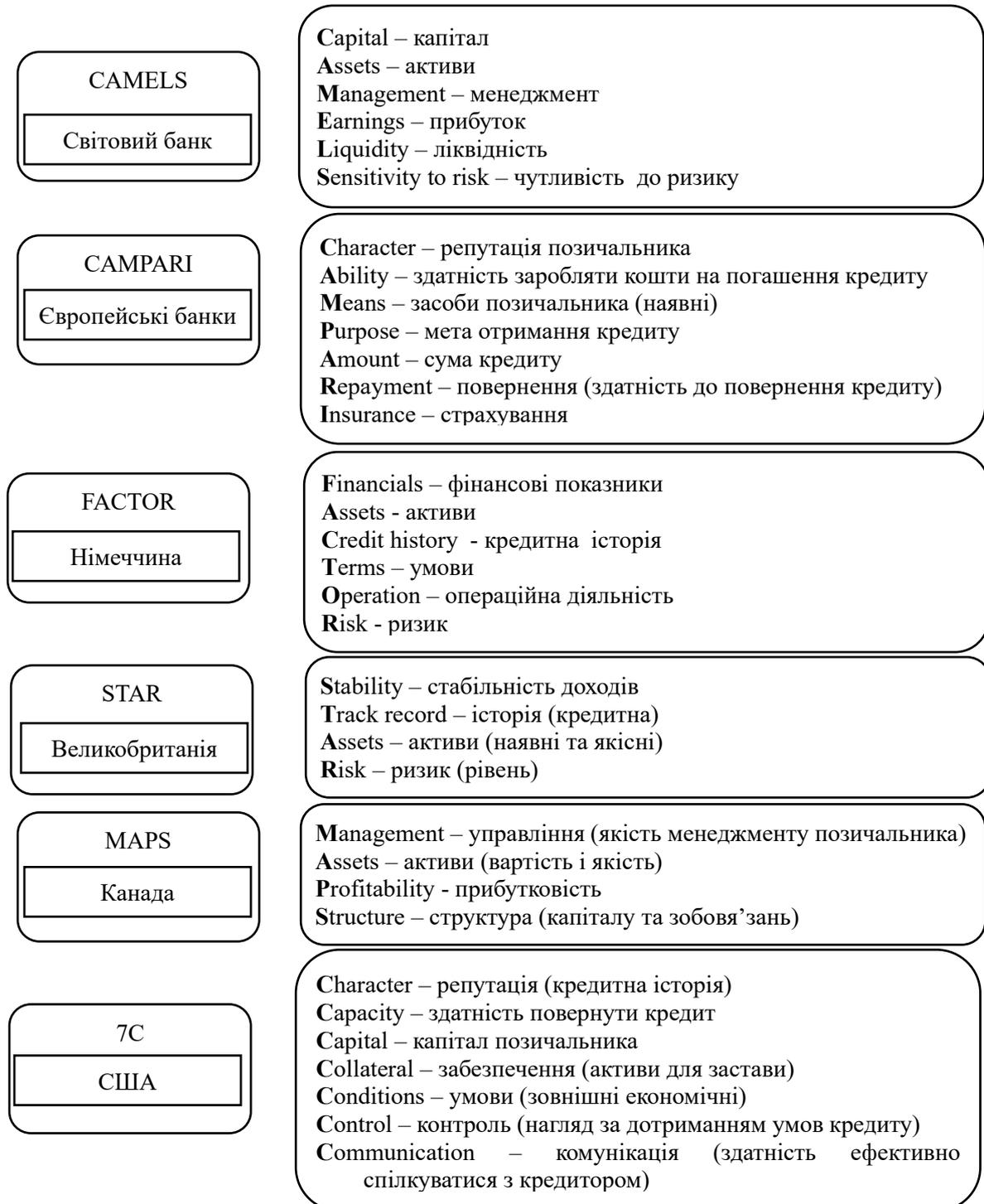

Рис. 3.3. Світові моделі комплексної оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи

Джерело: систематизовано автором за [40; 71]

Досліджені методики не вичерпують всіх наявних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника, але саме ці моделі аналізують якісні характеристики потенційного позичальника. За допомогою цих комплексних моделей можна дослідити широкий спектр якісних параметрів позичальника.

Звертаючись до зарубіжного досвіду хотілося б детальніше зупинитися на досвіді країни, яку по праву вважають лідером серед кредитування фізичних осіб, це Сполучені Штати Америки. Кредити для фізичних осіб – це гнучкі форми фінансування, які можна використовувати майже для будь-яких цілей, включаючи ремонт будинку, консолідацію боргів та інші великі витрати [80]. Зазвичай, фізична особа може отримати особисту позику у розмірі від 1000 до 500 000 доларів США зі ставками від 6% до 36% залежно від банку та кредитного рейтингу клієнта та строком виплати від 1 до 7 років, деякі банки пропонують термін погашення до 10 років.

У загальному розумінні, американські банкіри розглядають кредити фізичним особам як прибуткові операції із «неприємними» відсотковими ставками. Це означає, що вартість кредиту зазвичай значно перевищує вартість залучених коштів, але відсоткова ставка залишається фіксованою протягом усього строку кредитування і не змінюється залежно від ринкових умов, на відміну від відсоткових ставок для підприємницьких структур [75].

У США населення складає 332 мільйони осіб, з яких 83,5 мільйони осіб (25%) мають іпотечні кредити. Загальна сума боргу американців за такими кредитами становить \$12,01 трильйона, що становить 70,4% від загального обсягу споживчого боргу країни. Варто зауважити, що ВВП США на даний момент становить \$25 трильйонів. Кредити на освіту в США становлять \$1,7 трильйона, споживчі кредити досягають \$3,4 трильйонів, кредити на придбання автомобілів становлять \$1,6 трильйонів, а інші види кредитів складають \$1,0 трильйон. Усього приватні кредити у США перевищують майже \$20 трильйонів. [57].

Культура споживання кредитних продуктів населенням США дозволяє більшості людей використовувати банківські кредити для придбання важливих речей, таких як автомобілі, житло та освіту. Крім традиційних кредитних карток,

іпотечного кредитування існує ряд інших форм споживчого кредитування, таких як персоналізовані позики, адаптовані до унікальної фінансової ситуації клієнта. Такий підхід дає змогу людям отримувати доступ до потрібних ресурсів і послуг навіть у випадку, якщо вони не мають достатніх готівкових коштів на момент покупки. Однак це також може призвести до виникнення великих заборгованостей та фінансових труднощів у випадку неправильного управління кредитними зобов'язаннями. Уряд країни зацікавлений у наданні справедливих кредитів населенню, тому в США існують законодавчі та регуляторні органи, такі як Федеральна резервна система і Федеральна торгова комісія, які наглядають за діяльністю банків та забезпечують захист прав споживачів у сфері кредитування [75].

Серед банків США часто використовуються методика «PARSER», яка базується на аналізі ділової репутації позичальника, визначенні необхідного розміру кредиту, можливості та умов його повернення, строків кредитування, забезпечення кредиту та контролю за його погашенням. Інший підхід мають моделі 5 C, 6 C, 7 C, що також широко застосовуються банками США і включає відповідну кількість характеристик

На основі порівняльного аналізу шести зарубіжних моделей оцінки кредитоспроможності позичальників, результати якого наведено у табл. 3.1, можна зробити висновок, що показники «наявні активи позичальника» та його «репутація» є найбільш поширеними показниками серед досліджених моделей.

Незважаючи на значну кількість спільних рис, моделі відрізняються як за кількістю показників, так і за їх сутністю. Однак, незалежно від кількості характеристик, кожна модель має свої переваги та недоліки. Статистичні моделі, хоча і вирізняються точністю та зрозумілістю обчислень, переважно розглядають тільки фінансові показники і не враховують якісні фактори, що може створювати значний ризик при оцінюванні фізичної особи як позичальника, тоді як передові світові моделі, спираються як на кількісні, так і на якісні показники.

Кредитний рейтинг американського позичальника є ключовим фактором при отриманні кредиту.

Порівняльний аналіз світових моделей оцінки кредитоспроможності
позичальника – фізичної особи

Критерій	Модель комплексної оцінки кредитоспроможності					
	CAMELS	CAMPARI	FACTOR	STAR	MAPS	7C
Капітал позичальника	+	+	-	-	-	+
Репутація позичальника	-	+	+	+		+
Здатність заробляти кошти	-	+	+	+		
Менеджмент (управління кредитом)	+	-	-	-	+	-
Фінансовий стан (ліквідність)	+	-	+	-	+	-
Мета кредиту	-	+	-	-	-	-
Здатність до погашення кредиту	-	+	-	-	-	+
Сума кредиту	-	+	-	-	-	
Активи (якість)	+		+	+	+	+
Ризик (рівень чутливості)	+	-	+	+	-	-
Прибуток (рівень доходів)	+	-	-	-	+	-
Страховання	-	+	-	-	-	-
Умови (зовнішні)	-	-	+	-	-	+
Контроль (дотримання умов кредитування)	-	-	-	-	-	+
Комунікація	-	-	-	-	-	+

Джерело: розроблено автором

Числова оцінка, яка відображає кредитну історію особи та її здатність відшкодувати борги. Чим вище рейтинг, тим вигідніші умови кредитування та нижчі відсоткові ставки. Американські банки використовують цей рейтинг для оцінки ризику, пов'язаного з видачею кредиту, і прийняття рішення щодо його надання. Люди з високим кредитним рейтингом мають більші шанси отримати кредит за більш вигідними умовами, в той час як особи з низьким рейтингом можуть зіткнутися з відмовою або отримати кредит за умови вищих відсоткових ставок або певних обмежень.

Останні роки вітчизняна система банківського кредитування фізичних осіб також почала використовувати подібну схему оцінювання кредитоспроможності позичальників, проте, наразі українські банки не мають настільки диференційованої мережі процентних відсотків. Україна має понад 80 мільйонів

кредитних історій, але це може виглядати несуттєвим, оскільки українцям не доступні кредити на таких умовах, як в Америці, де можна взяти іпотечний кредит на придбання квартири на 30 років під 6% річних.

Особливістю кредитування фізичних осіб в США є те, що людина з будь-яким кредитним рейтингом може отримати кредит тільки за різних умов. У табл. 3.2 представлено середні відсоткові ставки позики фізичною особою за кредитним рейтингом.

Таблиця 3.2

Середні відсоткові ставки позики фізичній особі в США за кредитним рейтингом у травні 2024 р.

Кредитний рейтинг	Середня процентна ставка
Поганий (від 300 до 499)	16,30%
Задовільний (від 500 до 600)	15,91%
Добрий (від 601 до 660)	15,56%
Дуже добрий (від 661 до 780)	10,93%
Винятковий (від 781 до 850)	6,59%

Джерело: побудовано автором за [70]

Як можна зробити висновки клієнту з винятковим кредитним рейтингом американські банки готові надавати кредит під відсотки, які у 2,5 рази нижчі за відсотки, які отримують клієнти з задовільним та поганим кредитом. Слід зазначити, що відчутне зниження спостерігається тільки починаючи з кредитного рейтингу «дуже добрий» (рис. 3.4).

Кредитний рейтинг американського споживача формується за розрахунок п'яти основних факторах: історії платежів (35%), сумі боргу (30%), тривалості кредитної історії (15%), сумі нового кредиту (10%) та кількості існуючих кредитів (10%).

Для отримання іпотечного кредитування споживач має мати кредитний рейтинг не нижче 760 балів. Проте, не дивлячись на таку методологію роботи з фізичними особами, наразі банківська система США відчуває зростання безнадійної заборгованості, що змушує банки підвищувати процентні відсотки за усіма видами споживчого кредитування.

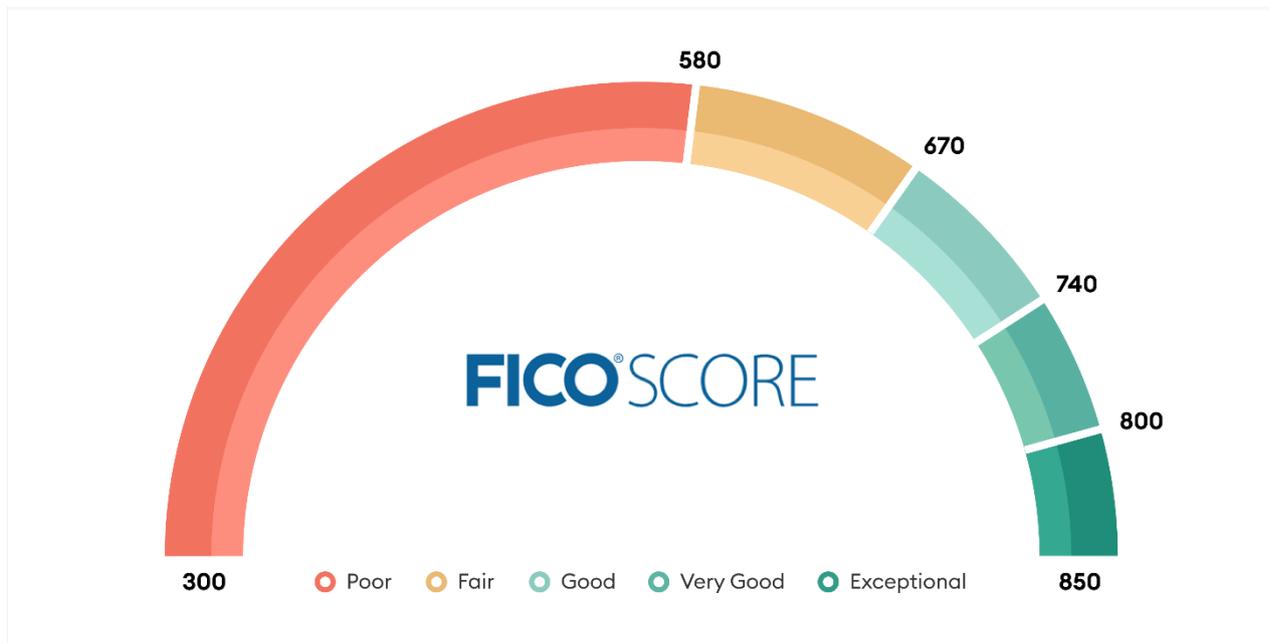

Рис. 3.4. Кредитний рейтинг позичальника за оцінкою FICO

Джерело: [74]

Зміни у процентних ставках впливають на позики, які надаються американським домогосподарствам, не так еластично. Споживачі приділяють більше уваги розміру щомісячних платежів за кредитною угодою, ніж встановленій відсотковій ставці (незважаючи на те, що рівень процентної ставки визначає розмір здійснюваних виплат). Рівень ставки не є вирішальним фактором для американських позичальників, використання кредиту в значній мірі залежить від освіти та доходів споживачів. Особи з вищим доходом, як правило, активніше користуються позиками як в абсолютному виразі, так і у відношенні до свого річного доходу. Ці особи та їх сім'ї розглядають кредитування як засіб досягнення бажаного рівня життя, а не просто як варіант «страховки», який використовується тільки у виняткових випадках.

У наступній таблиці представлені найвигідніші кредитні продукти для фізичних осіб, яка наразі пропонують американські банки.

Як можна зробити висновок, більшість споживчих кредитів американські банки надають стартуючи від 1 000 дол. США, максимальною сума кредитування серед досліджених програм була у 100 000 грн, при чому для отримання високої суми кредиту позичальнику доведеться підтверджувати свій річний дохід.

Рейтинг кредитних продуктів для фізичної особи в США
у травні 2024 р.

	Кредитна програма	Мінімальний кредитний рейтинг	Діапазон ставок	Суми кредиту, дол. США	Мінімальний річний дохід клієнта, дол. США
Хороша та відмінна кредитна історія	SoFi	650	8,99% - 29,99%	від 5 000 до 100 000	45 000
Погана кредитна історія	Upgrade	580	8,49% - 35,99%	від 1 000 до 50 000	жодного
Найнижчі відсоткові ставки	LightStream	660	6,99% - 25,49%	від 5 000 до 100 000	не розголошує
Кредитна картка	Happy Money	640	11,72% - 17,99%	від 5 000 до 40 000	жодного
Традиційний кредит	U.S. Bank	не розголошується	8,74% - 24,99%	від 1 000 до 50 000	не розголошує
Низький рейтинг	Upstart	300	7,80% до 35,99%	від 1 000 до 50 000	стабільний дохід
Нижче середнього рейтинг	LendingPoint	600	7,99% - 35,99%	від 2 000 до 36 500	35 000

Джерело: побудовано автором за [70]

Проте, існують й продукти (до 40 000 дол), які не потребують жодного підтвердження наявності доходу позичальника. Відсоткові ставки стартують від 6,99%.

Визначення відсоткових ставок для багатьох споживчих кредитів у США, так само як і для підприємницьких кредитів, базується на певній основній ставці (або ставці залучення), доданій до маржі прибутку та націнки за ризик. Ставка за споживчий кредит з відстрочкою погашення може бути встановлена за допомогою моделі «вартість плюс» (рис. 3.5).

Як і в нашій країні, в США одним із ключових критеріїв аналізу будь-якої кредитної заявки є платоспроможність клієнта. Кредитний інспектор повинен переконатися, що клієнт усвідомлює моральну відповідальність за повне та своєчасне погашення кредиту.

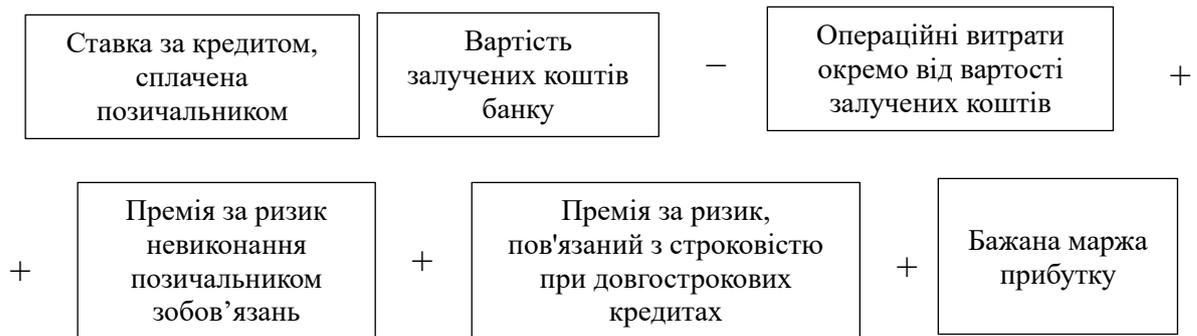

Рис. 3.5. Модель визначення відсоткової ставки методом «вартість плюс»

Джерело: систематизовано автором за [56]

Крім того, рівень доходів та наявність цінних активів, таких як цінних паперів або ощадних депозитів, повинні бути достатніми для того, щоб забезпечити інспектора кредиту у впевненості, що клієнт має здатність без особливих труднощів погасити позику. У зв'язку з цим інспектор майже завжди запитує дані в місцевому або регіональному кредитному бюро стосовно кредитної історії клієнта. У США діє понад 2000 кредитних бюро, які зберігають історію кредитів та кредитний рейтинг позичальників.

Досвідчені кредитні інспектори беруть до уваги ряд факторів, серед яких тривалість зайнятості та проживання за певною адресою. Більшість кредиторів відмовляють фізичній особі у наданні кредиту через нетривалий час роботи на останній посаді, нетривалому проживанні за певною адресою та часті зміни місця проживання вважаються негативними аспектами.

Процес оцінювання кредитоспроможності фізичної особи вітчизняними банками регулюється Постановою НБУ № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [45].

Проте, українські банки не завжди повністю дотримуються всіх нормативних положень НБУ, і розрахунок ймовірності дефолту для фізичних осіб часто проводиться спрощено, відповідно до внутрішніх положень банку.

На відміну від зарубіжних моделей, вітчизняні побудовані на розрахунку кількісних показників та не враховується вплив зовнішнього середовища. Саме в

поєднанні якісних показників з кількісними вбачаємо покращення оцінки платоспроможності позичальника та мінімізації кредитного ризику для банків.

Варто зазначити, що навіть під час проведення багатофакторного аналізу часто не звертається увага на вплив так званих «позабалансових» ризиків діяльності суб'єкта господарювання, до яких відносяться залишки амортизаційних фондів, непокрита дебіторська заборгованість, видані гарантійні зобов'язання тощо. Ці активи майже не враховуються новим законодавством, що може мати негативний вплив на кінцевий результат рейтингової оцінки позичальника.

Для оцінки кредитоспроможності та рівня проблемних кредитів банківських установ був створений рейтинг життєздатності українських банків, який базується на оцінці надійності банківських установ. Цей рейтинг не включає всі банки, оскільки аналіз і порівняння ризиків менших банків є складнішим на основі публічних фінансових показників. Рейтинг враховує найважливіші фактори фінансової стійкості, які можна обчислити на основі публічної інформації для платоспроможних банків. Під час розробки методики рейтингу беруться до уваги чинники, що визначають життєздатність банків, включаючи економічні нормативи діяльності банків.

Для українських банків найбільш доцільною моделлю оцінки кредитоспроможності позичальника може бути 6С (Character, Capacity, Capital, Collateral, Conditions, Control), яка вирізняється:

комплексністю, модель 6С забезпечує всебічний аналіз, враховуючи як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності позичальника.

адаптивністю, враховуючи макроекономічні умови та специфіку українського ринку, модель 6С може бути легко адаптована до вітчизняних умов.

прозорістю. Чіткі критерії оцінки за кожним з компонентів (характер, спроможність, капітал, забезпечення, умови, контроль) дозволяють банкам забезпечити прозорість і зрозумілість процесу оцінки як для внутрішнього аудиту, так і для клієнтів.

міжнародним досвідом. Ця модель широко використовується у міжнародній банківській практиці, що сприяє інтеграції українських банків у глобальний фінансовий ринок.

гнучкістю, яка дозволяє враховувати різні джерела даних та підходи до аналізу, що важливо в умовах різноманітності позичальників на українському ринку (рис. 3.6).

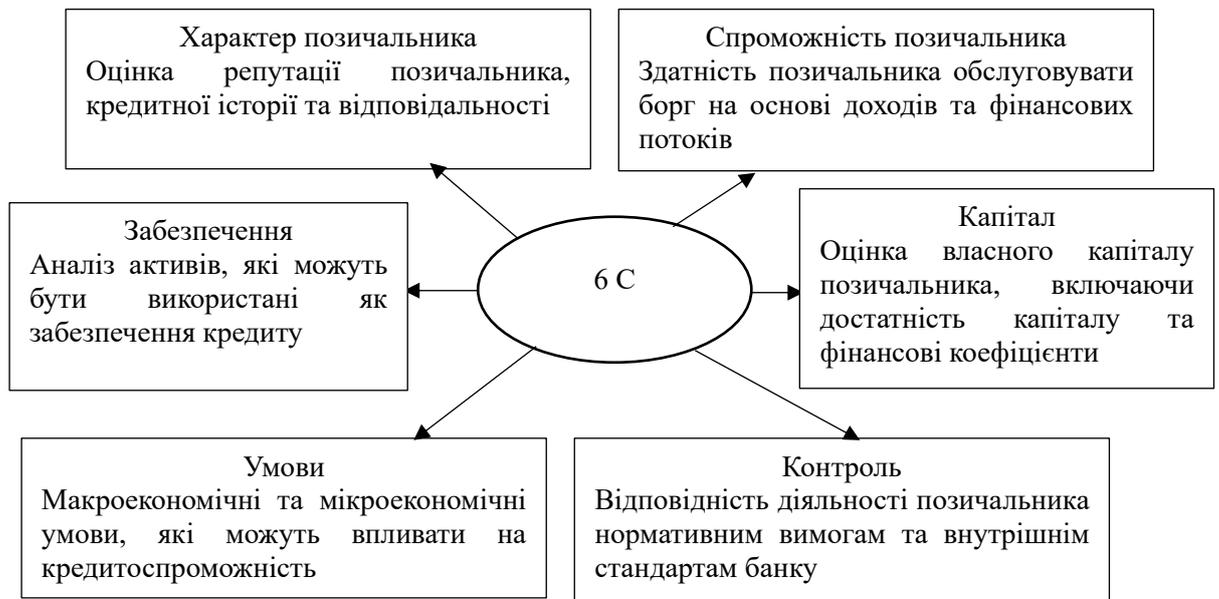

Рис. 3.6. Особливості моделі оцінювання платоспроможності позичальника 6 C

Джерело: [78]

Застосування цієї моделі дозволить українським банкам ефективно оцінювати кредитоспроможність позичальників, знижуючи ризики та підвищуючи якість кредитного портфеля.

Отже, наразі оцінка кредитоспроможності позичальників – фізичної особи у банківських установах має велике значення для України. Зміна сучасних вітчизняних методик оцінки під впливом міжнародних економічних тенденцій вимагає детального аналізу зарубіжних підходів до кредитоспроможності, що повинно позитивно вплинути на розвиток національної економіки та економічних процесів та покращити умови в системі кредитування. Аналіз зарубіжних методик показав, що врахування ризиків є однією з ключових умов удосконалення оцінки кредитоспроможності, що вимагає вибору такої

інструментів, які здатні виявити ці потенційні ризики. Комплексна оцінка кредитоспроможності постачальника, яка враховує як кількісні, так і якісні показники, є найбільш ефективним вибором для будь-якої банківської установи. Кожна банківська установа повинна вибрати для себе прийнятну методику або систему аналізу і оцінки кредитоспроможності з метою максимальної точності цієї оцінки. Так як на даний момент не існує єдиної методики для оцінки кредитоспроможності позичальників, нами було розглянуто перспективність використання 6 C моделі, яка успішно зарекомендувала себе у США, Індії.

3.2. Запровадження нових видів кредитування з урахуванням світового досвіду

Банківське кредитування фізичних осіб відіграє важливу роль у розвитку банківського сектору зарубіжних країн, оскільки воно сприяє залученню нових клієнтів та розширенню їхньої клієнтської бази, що в свою чергу призводить до збільшенню прибутковості і підвищенню ліквідності банків, а також стимулює економічне зростання шляхом підтримки споживчого попиту та розвитку різних секторів економіки. Розмір відсоткових ставок та умови їх сплати визначаються банком і враховують кредитний ризик, наявне забезпечення, ринковий попит і пропозицію, строк користування кредитом, ставку обліку та інші фактори, які визначаються у кредитному договорі.

Найпоширенішими видами кредитування фізичних осіб в зарубіжних країнах є споживчі кредити для покупки товарів та послуг, іпотечні кредити для придбання житла, автокредити для покупки автомобілів, кредитні картки для витрат у різних сферах, особисті позики для непередбачених витрат та розважальних заходів, а також кредити для освіти та медичного обслуговування.

Країною, яку по праву вважають лідером серед кредитування фізичних осіб, є Сполучені Штати Америки. Кредити для фізичних осіб – це гнучкі форми фінансування, які можна використовувати майже для будь-яких цілей, включаючи ремонт будинку, консолідацію боргів та інші великі витрати [79]. Зазвичай, фізична особа може отримати особисту позику у розмірі від 1000 до

500 000 доларів США зі ставками від 6% до 36% залежно від банку та кредитного рейтингу клієнта та строком виплати від 1 до 7 років, деякі банки пропонують термін погашення до 10 років.

Останнім часом у світі набувають популярності кредитні програми для фізичних осіб, направлені на фінансування екологічно чистих проєктів, таких як встановлення сонячних панелей, енергоефективність, використання відновлюваної енергії населенням тощо. Так ряд банків Нідерландів: ABN, AMRO, Rabobank, ING, співпрацюючи з комерційними банками, надають спеціалізовані кредити населенню для впровадження екологічних проєктів. Така програма має назву «Green Loan», особливістю якої є надання кредитів з пільговими відсотками та гнучкими умовами для осіб, які інвестують у зелені технології. Не зважаючи на те, що даний кредитний продукт відкритий для широкого кола клієнтів, включаючи фізичних осіб, банки проводять детальну оцінку кожного проєкту, щоб переконатися, що вони відповідають критеріям «зеленої» інвестиції та мають потенціал для зменшення викидів та енергозбереження [82].

Подібні програми існують і в інших країнах (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Кредитні програми для фізичних осіб, спрямовані на фінансування екологічно чистих проєктів у деяких європейських країнах

Кредитні програми		
Франція	eco-PTZ	надає фінансову підтримку для енергоефективного ремонту та модернізації житла на безвідсоткових умовах
Німеччина	Umweltkredit	програма, спрямована на фінансування екологічно чистих будівельних проєктів та заходів з енергоефективності під 0,15% річних
Велика Британія	Green Home Improvement Loan Scheme	програма надає кредити для фінансування енергоефективних та екологічних ремонтів та модернізації житла за пільговими відсотками (від 6,25% до 10,75% річних)

Джерело: [73; 76; 81]

Кредитування в європейських країнах таких як Франція, Німеччина, Великобританія є прогресивним та подібним до більшості кредитних систем

розвинених країн. Кредитна система Франції регулюється різноманітними законодавчими актами, які направлені на захист споживачів. Нами було розглянуто більш детально іпотечне кредитування в європейських країнах з метою пошуку оптимального механізму фінансування житлових програм в Україні.

Іпотечне кредитування у Франції є досить поширеною практикою, оскільки багато людей мріють про власне житло. На рис. 3.7 представлено різноманітність житлових позик для фізичних осіб.

Більшість французьких банків пропонують іпотечні кредити на різні терміни: від 10 до 25 років. Відсоткова ставка може бути фіксованою або змінюватися протягом терміну кредиту. Зазвичай, фіксована ставка більш популярна, оскільки вона дозволяє клієнтам уникнути змін у щомісячних платежах через зміни у процентних ставках [19].

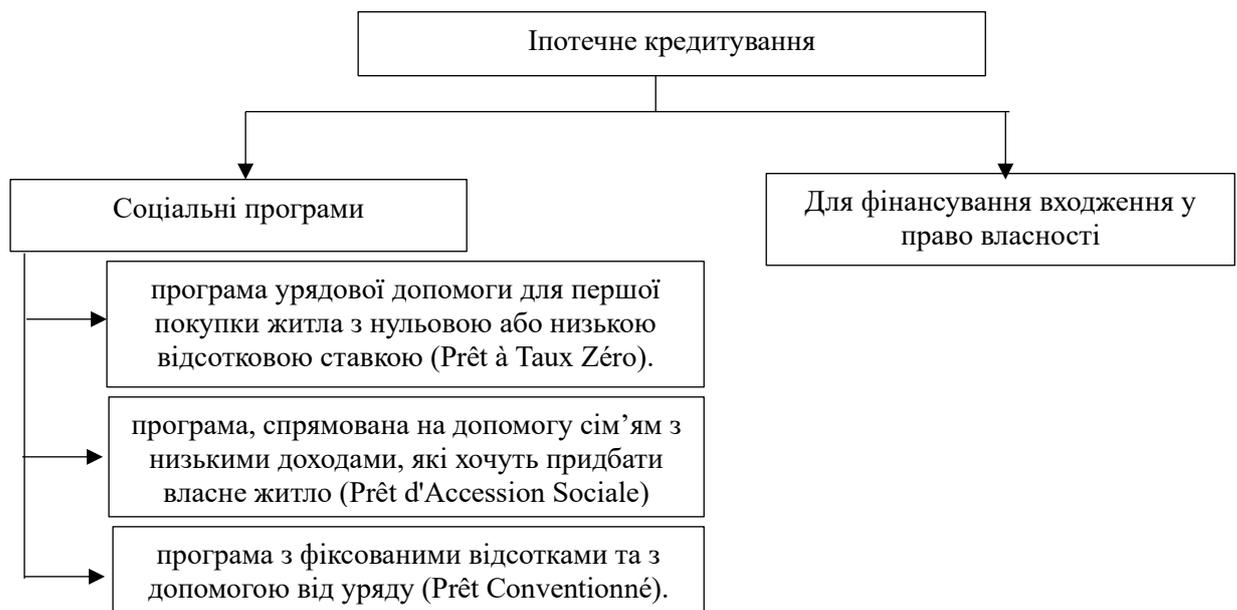

Рис. 3.7. Іпотечне кредитування у Франції

Джерело: систематизовано автором за [19].

Потенційні позичальники повинні мати стаке джерело доходу та добру кредитну історію. Для покриття ризиків при іпотечному кредитуванні банки вимагають внесення першого внеску у вигляді частини вартості нерухомості, яку клієнт сплачує самостійно. Крім цього, банки вимагають укладання страхового

полісу для можливості страхових виплат у разі смерті позичальника або на випадок втрати працездатності кредитонаймачем [54].

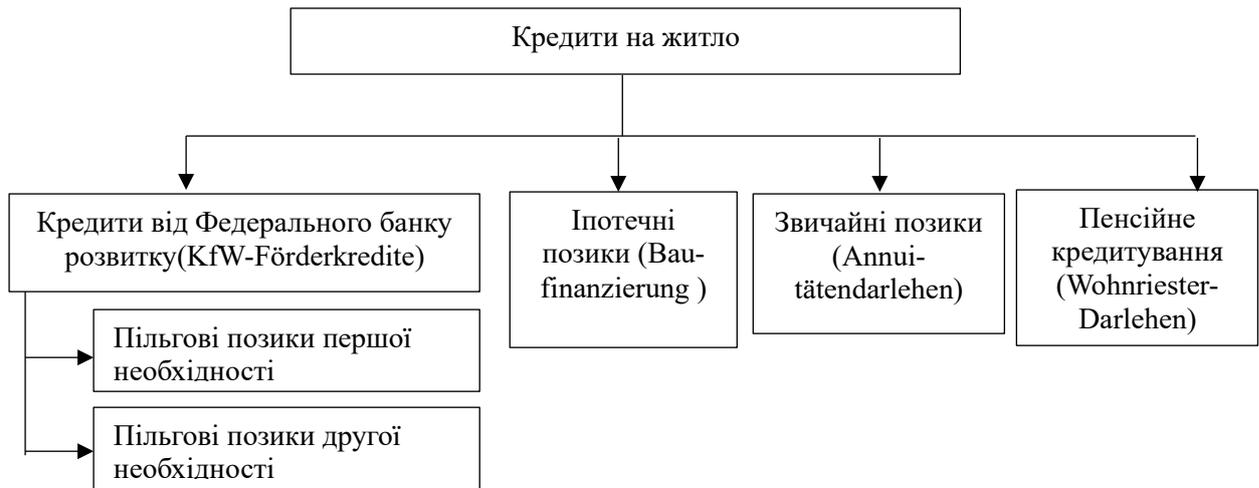

Рис. 3.8. Позики на житло у Німеччині

Джерело: систематизовано автором за [20].

Федеральний банк розвитку (KfW) пропонує різні програми кредитування для підтримки будівництва або покупки енергоефективних житлових приміщень. Такі кредитні програми мають низькі відсоткові ставки та інші переваги.

Іпотечний кредит використовується для фінансування будівництва або покупки нерухомості. Відсоткові ставки та умови можуть варіюватися залежно від банку, але іпотечні кредити зазвичай мають досить низькі ставки порівняно з іншими видами кредитів.

Звичайні позики або кредити рівними аннуїтетними платежами – це кредит, при якому позичальник сплачує рівні щомісячні аннуїтетні виплати протягом терміну кредиту (найдовший термін – 30 років).

Велика Британія є хорошим прикладом країни, де розвиток ринку іпотечних кредитів дуже залежить від будівельних товариств. Ці товариства мають значний вплив на економіку та житловий ринок, що сприяло створенню стабільного середовища для іпотечного кредитування. Однією з головних цілей британського ринку іпотечних кредитів є підвищення стабільності ринку та захист позичальників. Для досягнення цих цілей у Великій Британії був впроваджений іпотечний стрес-тест. Цей інструмент дозволяє оцінити, наскільки можливі зміни в економічних умовах можуть вплинути на фінансову стійкість

позичальників та стабільність ринку нерухомості. За допомогою іпотечного стрес-тесту британські банки можуть визначити рівень ризику іпотечних кредитів та прийняти необхідні заходи для забезпечення стійкості фінансової системи та захисту інтересів позичальників. Це сприяє підтримці стабільності ринку та довіри до іпотечних кредитів в цілому [68].

У Великобританії житлові кредити охоплюють різноманітні фінансові продукти, доступні фізичним особам у сфері житлової нерухомості. Це включає позики для покупки нового житла, для поліпшення житлових умов, рефінансування іпотечних зобов'язань та інші види фінансування. Британські банки також пропонують різні фінансові послуги для фізичних осіб, такі як страхування нерухомості, страхування платежів за іпотечні кредити, страхування іпотеки, фінансування різниці вартості між новими та вживаними будинками, пенсійні позики, розмір яких залежить від місця роботи та планів пенсійного виходу клієнта, а також надання кредитів під вигідні відсоткові ставки для фізичних осіб, які переїжджають в нове житло після завершення своєї професійної кар'єри. Їм пропонується оплачувати лише відсотки за іпотечним кредитом за допомогою інших джерел доходів, таких як продаж цінних паперів або звільнення від оподаткування пенсійних виплат. Якщо позичальник сплачує відсотки за таким кредитом, іпотечна заборгованість погашається з неоподаткованої суми пенсії, залишаючи решту доступною для особистих потреб [52].

Так, різні країни мають відмінності у своїх іпотечних системах, доступності та вартості кредитів, а також рівні захисту прав та інтересів різних учасників. Проте, спільним елементом у багатьох іпотечних системах є потужна підтримка держави. Це зрозуміло, оскільки розвиток іпотечного кредитування потребує збалансованого підходу, що враховує інтереси позичальників, інвесторів та загальноекономічні цілі.

Наразі українські банки вже адаптували деякі моделі іпотечного кредитування, що використовуються зарубіжними банками. Проте, разом з цим існує значна кількість негативних політичних та економічних чинників.

Розглядаючи нові види кредитування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країни, було виокремлено декілька основних пропозицій (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Пропозиції покращення системи кредитування фізичних осіб комерційними банками України

Джерело: розроблено автором

Зазначені пропозиції можуть сприяти покращенню системи кредитування фізичних осіб в Україні та забезпечити доступніші та вигідніші умови для позичальників. Розглянемо кожний із запропонованих напрямків більш детально.

Світовий досвід показує, що невисокі відсоткові ставки є ключовим фактором для стимулювання активності в кредитуванні населення та розвитку економіки країни в цілому. Уряд України впливає на процес зниження відсоткових ставок через регулювання рівня ключової відсоткової ставки рефінансування. У 2021 р. Україні вдалося знизити облікову ставку НБУ до 6%, це був її рекорд протягом всієї незалежності. Основним фактором пониження облікової ставки є економічне зростання країни та політична стабільність, чого наразі в Україні немає.

З початком військової агресії Росії, а саме з червня 2022 р. було радикально підвищено облікову ставку НБУ з 10 % до 25 % річних з метою протистояння інфляційним тенденціям, зростання привабливості внутрішніх активів у гривні, зменшення тиску на валютний ринок. І тільки у кінці липня 2023 р. на фоні тривалого покращення динаміки зниження інфляції, регулятор розпочав послідовний цикл пом'якшення монетарної політики. Протягом 10 місяців

облікова ставка знижувалася шість разів: до 22%, до 20%, до 16%, до 15%, до 14,5%, до 13,5% річних [29].

Облікова ставка в Україні є дуже високою, у порівнянні з країни, де розвинена кредитна система (США, Великобританія – 5,25%, Канада – 5,0%, Європейська зона – 4,5%).

Зниження облікової ставка дасть можливість вітчизняним банкам отримувати доступ до кредитів за більш низькими відсотковими ставками. У свою чергу, це може призвести до зниження відсоткових ставок для позичальників, включаючи кредити на житло, автомобілі, освіту тощо.

Отже, регулювання ключової відсоткової ставки рефінансування може бути ефективним інструментом управління грошовою політикою, спрямованим на забезпечення стабільності економіки та підтримку фінансової системи країни.

Наступним розглянутим напрямком є активне застосування іпотечного кредитування. Якщо в Україні активно застосовувалося б іпотечне кредитування, це призвело б до додаткового внеску капіталу на ринок нерухомості у розмірі не менше 80 млрд. дол. США., а також до значного зростання будівництва, створення нових робочих місць та заробітних плат. Проте, обсяг іпотечних кредитів в Україні наразі обмежується лише 8 млн. грн., що становить лише 0,13% ВВП [57].

Основними напрямками розвитку іпотечного кредитування в Україні пропонуємо розглядати такі заходи (табл. 3.5).

Розглянуті заходи можуть сприяти активнішому розвитку іпотечного кредитування в Україні та зробити його більш доступним для населення.

Наступним напрямком в оновленні кредитування фізичних осіб комерційними банками було розглянуто можливість створення спеціалізованих банків з надання спеціалізованих кредитів. Такі банки створені в різних країнах світу. Федеральне агентство по іпотечному кредитуванню (FHA) – це агентство у Сполучених Штатах, яке створено для підтримки доступності іпотечного кредитування для американських громадян, особливо тих, хто має обмежені можливості отримання іпотечного кредиту в традиційних банках. FHA надає

гарантії іпотечних кредитів і страхує їх від дефолтів, що знижує ризики для банків та позичальників.

Таблиця 3.5

Заходи, направлені на покращення іпотечного кредитування фізичних осіб
в Україні

Захід	Очікувані наслідки
Створення страхових фондів іпотечного кредитування	<p>Уряд може стимулювати приватні страхові компанії до створення спеціалізованих страхових продуктів для іпотечного кредитування, що включатиме пільгові програми або податкові стимули для страхових компаній, які надають страхові послуги для іпотечних кредитів.</p> <p>Уряд може створити державні гарантійні фонди, які гарантують погашення іпотечних кредитів у разі неплатоспроможності позичальника, що допоможе зменшити ризики для банків та збільшити доступність кредитів для позичальників.</p> <p>Уряд може сприяти розробленню стандартів страхування для іпотечного кредитування, включаючи визначення умов страхового покриття, розмірів страхових внесків та умов виплати страхового відшкодування.</p>
Підтримка програм перекредитування	<p>Уряд може сприяти розвитку ринку перестраховування, що дозволить страховим компаніям переносити ризики на інші страхові компанії, що допоможе розподілити ризики і зменшити фінансові втрати в разі непередбачених обставин.</p>
Забезпечення доступності інформації та консультацій	<p>Важливо забезпечити доступність інформації та консультацій для потенційних позичальників щодо умов іпотечного кредитування, прав та обов'язків позичальників, а також процедур отримання кредиту за рахунок розміщення всієї доступної інформації на сайтах банків, проведення консультацій співробітниками банків та створення інформаційних матеріалів з питань іпотечного кредитування.</p>
Підтримка розвитку вторинного ринку іпотеки	<p>Створення урядом стимулюючих програм щодо попиту на іпотечні кредити для придбання житла на вторинному ринку. Це може включати пільгові умови кредитування, допомогу в оплаті витрат на переоформлення іпотеки, або податкові пільги для учасників ринку.</p> <p>Уряд та регулятори можуть сприяти розвитку стандартів та практик на вторинному ринку іпотеки, що сприятиме підвищенню довіри до цього ринку серед учасників.</p> <p>Уряд може забезпечити ліквідність на вторинному ринку шляхом залучення інвесторів, включаючи пенсійні фонди та страхові компанії, що може бути реалізовано через розробку фінансових інструментів, таких як облігації, підтримка розвитку ринку цінних паперів іпотечних кредитів, або створення спеціалізованих фондів.</p> <p>Уряд може спростити процедури переоформлення іпотеки, зменшити бюрократичні витрати та адміністративні обмеження, що обмежують доступність іпотечних кредитів на вторинному ринку.</p>

Джерело: розроблено автором

Vausparkassen (іпотечні каси) – це тип банків у Німеччині, спеціалізованих у наданні іпотечних кредитів. Вони пропонують спеціальні програми, які дозволяють клієнтам зберігати гроші на особливому рахунку (Vausparvertrag) та отримувати іпотечні кредити під низькі відсоткові ставки.

National Housing Bank (NHB) – це банк у Індії, який спеціалізується на фінансуванні житлового будівництва та іпотечних кредитів. Він працює у партнерстві з іншими банками та фінансовими установами, щоб забезпечити доступні іпотечні кредити для населення.

Переваги спеціалізованих банків для кредитування населення включають:

- спеціалізовані програми кредитування, які пропонують програми, що враховують унікальні потреби та можливості позичальників, такі як придбання першого житла або забезпечення коштів людей з низьким рівнем доходу;
- спеціалізовані банки знижують ризики для банків та позичальників;
- спеціальні умови надання таких установ забезпечують більш широкий доступ до отримання житла в кредит.

Проте, найбільш реалістичним на сьогоднішній день є напрям щодо впровадження та розробки інноваційних продуктів у сфері кредитування, що може значно полегшити доступ населення до фінансових послуг та сприяти економічному зростанню.

Вітчизняним комерційним банкам доречно розглянути можливість впровадження наступних видів кредитних продуктів для фізичних осіб:

Мікрокредитування. Розробка програм мікрокредитування, які надають невеликі кредити особам з низьким рівнем доходу для покращення життєвих умов. Зазвичай, це можуть бути мікрокредити без застави.

Екологічні кредити. Розробка програм кредитування, спрямованих на фінансування екологічно чистих проєктів, таких як встановлення сонячних панелей, енергоефективність будівель або використання відновлюваних джерел енергії. Комерційні банки можуть надавати спеціальні кредити за зниженими відсотковими ставками для енергоефективних рішень.

Інноваційним кредитним продуктом для АТ КБ «Приват Банк» може бути впровадження енергоефективного кредиту на встановлення сонячних панелей та

іншого обладнання для виробництва електроенергії для населення України. Такий кредитний продукт буде спрямований на підтримку клієнтів у встановленні альтернативних джерел енергії на їхніх будинках чи земельних ділянках. Клієнти, які хочуть встановити сонячні панелі або інше обладнання для виробництва електроенергії, можуть отримати кредит під знижену відсоткову ставку або з можливістю відстрочки платежів. Крім того, АТ КБ «Приват Банк» може надати консультації щодо вибору та встановлення обладнання, а також забезпечити іншу додаткову підтримку у вигляді страхових послуг або гарантій. Впровадження такого кредитного продукту сприятиме збереженню енергії, заощадженню коштів на комунальні послуги та зменшенню викидів в атмосферу.

Ще одним видом кредитування у даному напрямку може бути іпотечне кредитування з урахуванням відновлюваної енергії. Такий кредитний продукт буде спрямований на підтримку клієнтів у придбанні житла, яке вже обладнане системами відновлюваної енергії, такими як сонячні панелі, геотермальні системи тощо. Клієнти, які хочуть придбати екологічно чисте житло, можуть отримати іпотечний кредит за спеціальними умовами, такими як знижена відсоткова ставка або пільгові умови погашення кредиту. Такий кредитний продукт буде цікавим для клієнтів, які прагнуть жити в екологічно чистому житлі та зменшити вуглецеві викиди в атмосферу. Крім того, така кредитна програма від АТ КБ «Приват Банк» нестиме соціальну направленість, сприяючи популяризації використання відновлюваної енергії та збереженню навколишнього середовища.

Актуальним інструментом покращенням кредитування фізичних осіб є розширення цифрових фінансових послуг. Наразі вітчизняні банки широко використовують мобільні додатки для оформлення кредитних операцій. Серед подальших напрямів вбачаємо наступні:

Цифрова іпотека. Розробка онлайн-платформи для оформлення іпотечних кредитів, де клієнти можуть подавати заявки, відправляти необхідні документи, взаємодіяти з банком та отримувати рішення швидко і зручно.

Персоналізований підбір кредитів. Створення інструментів штучного інтелекту та аналізу даних для автоматизованого підбору кредитних пропозицій, які найкраще відповідають потребам та можливостям конкретного клієнта.

Моніторинг фінансового стану. Розробка мобільних додатків або онлайн-платформ для моніторингу фінансового стану клієнтів, які автоматично аналізують їхні доходи, витрати та платіжну дисципліну для надання персоналізованих рекомендацій щодо кредитів.

Віртуальні консультанти. Впровадження чат-ботів або віртуальних асистентів на веб-сайтах банку або в мобільних додатках для надання консультацій та відповіді на запитання клієнтів щодо кредитів.

Цифрові підписи та електронні документи. Впровадження технологій цифрових підписів та електронного документообігу для упрощення процесу оформлення кредитів і зменшення паперових документів.

Автоматизовані схеми визначення кредитного ризику. Використання алгоритмів машинного навчання та аналізу Big Data для автоматичного визначення кредитного ризику та прийняття рішень щодо надання кредитів.

Кредитування на основі блокчейн технологій. Використання технології блокчейн для створення безпечних та прозорих систем кредитування, що дозволяють ефективно керувати кредитними операціями та забезпечити конфіденційність даних клієнтів.

Доречним буде розглянути можливість кредитування стартапів молодих осіб для підтримки сучасних інноваційних проєктів та надання можливості молоді відкривати власний бізнес.

Досить поширеним кредитом у зарубіжних країнах є так званий кредит на навчання, коли комерційні банки надають кредити студентам з можливістю відстрочки платежів після завершення навчання. В Україні наразі існують кредитні програми на навчання, проте їх умови не є привабливими для студентів. Тому доречно переглянути умови кредитування, які б задовільнили як банки, так і фізичних осіб – позичальників.

Отже, серед розглянутих нових видів кредитування фізичних осіб вітчизняними банками з урахуванням світового досвіду запропоновано:

впроваджувати кредити з невеликими відсотковими ставками, розвиток іпотечних кредитів та розробка інноваційних кредитних продуктів. Найбільш перспективними, на нашу думку, є створення інноваційних кредитних продуктів, які можуть допомогти банкам залучати нових клієнтів, поліпшувати їхні фінансові послуги та сприяти розвитку економіки в цілому та розвитку іпотечного кредитування як стратегічного інструменту економічного розвитку з використанням досвіду країн з розвинутою економікою, таких як США та країни Євросоюзу. У цих країнах умови іпотечного кредитування жорсткі, проте завдяки низьким відсотковим ставкам вони стають доступними для населення, що сприяє покращенню житлових умов та розвитку будівельної галузі країни. Україна може використати цей досвід для підтримки економічного зростання.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження на тему «Кредитування фізичних осіб в умовах економічної нестабільності» було реалізовано поставлені завдання та отримано наступні результати.

1. Визначено сутність, види та особливості кредитування фізичних осіб, яка показала, що кредити для фізичних осіб – це засіб задоволення різних потреб населення. Він може надаватися готівкою або у товарній формі. У країнах з ринковою економікою споживчий кредит, як зручна і вигідна форма публічного обслуговування, відіграє важливу роль в економіці. Ці кредити можуть бути спрямовані на придбання житла (іпотечні кредити), автомобілів (автокредити), вирішення нагальних фінансових проблем (швидкі кредити), отримання освіти (кредити на навчання), покращення життєвих умов (споживчі кредити), відпочинок (туристичні кредити) та багато інших цілей. Розвиток кредитування особистого споживання сприяє насамперед формуванню цивілізованих відносин на споживчому ринку країни в цілому. Слід зазначити, що в економічній літературі існує багато типів класифікацій споживчих позик, які можна використовувати у вітчизняній практиці. Кредитування фізичних осіб банками та небанківськими установами забезпечує різноманітні можливості для задоволення фінансових потреб населення. Банки пропонують широкий спектр кредитних продуктів, від іпотечних і споживчих кредитів до кредитних карток, забезпечуючи стабільні умови та відносно низькі відсоткові ставки. Небанківські установи, такі як кредитні спілки, фінансові компанії та ломбарди, також активно надають кредити, часто зі спрощеними процедурами отримання та швидким доступом до коштів, але з вищими відсотковими ставками та специфічними умовами, такими як надання застави. Спільно, ці інституції забезпечують широкий доступ до фінансових ресурсів, сприяючи задоволенню різних потреб клієнтів, але потребують ретельного вибору оптимального кредитного рішення залежно від індивідуальних обставин та можливостей позичальників.

2. Розкрито соціально-економічне значення кредитування фізичних осіб на основі якого можна зазначити, що кредитування фізичних осіб відіграє важливу роль у соціально-економічному житті країни. Цей процес впливає на різні аспекти економіки та суспільства і може мати як позитивні, так і негативні наслідки. По-перше, кредити допомагають забезпечити доступ до фінансових ресурсів для реалізації великих проєктів, які можуть стимулювати економічний ріст та розвиток, що включає покупку житла, кошти на освіту, підтримку малого бізнесу та інші важливі потреби. З іншого боку, неправильне кредитування може призвести до фінансових проблем як для фізичних осіб, так і для економіки країни. Надмірне використання кредитів може призвести до збільшення боргового тягаря для населення та загального зростання ризиків фінансової нестабільності. Крім того, якщо кредити надаються без належного контролю та оцінки кредитоспроможності, це може призвести до зростання кількості неплатоспроможних боржників та кредитних проблем у фінансовій системі. Тож наразі необхідно створити ефективні механізми контролю та регулювання, які б забезпечували збалансований розвиток кредитного сектору та захищали інтереси як боржників, так і кредиторів.

3. Узагальнено зміст та класифікацію ризиків кредитування фізичних осіб, який показав, що ризики кредитування можуть бути різноманітними та впливати на різні аспекти діяльності фінансових установ. Класифікація ризиків дозволяє фінансовим установам ефективно управляти ними, а також визначити стратегії мінімізації втрат. Основні види ризиків включають кредитний, процентний, ліквідності, ринковий, операційний, технологічний та інші. Вивчення та аналіз цих ризиків допомагає фінансовим установам приймати обґрунтовані рішення щодо кредитування фізичних осіб, що зменшує ймовірність неплатоспроможності клієнтів та забезпечує стабільність фінансової системи. У вітчизняній практиці банківського кредитування оцінка кредитоспроможності фізичних осіб основана на встановленні кредитного рейтингу позичальника. Популярність цього підходу серед українських банків пояснюється його простотою та легкістю в застосуванні. Крім того, широко поширеним методом оцінки кредитоспроможності фізичних осіб є кредитний скоринг. У

небанківських фінансових установах найчастіше використовують поручительство, застави та різні умови кредитування.

4. Досліджено сучасні тенденції банківського кредитування фізичних осіб в Україні, які показала, що по-перше, обсяги споживчого кредитування в Україні поступово зростають, але проблема неповернених кредитів у цьому секторі залишається актуальною, частково через негативний вплив фінансово-економічної та політичної кризи. По-друге, іпотечне кредитування, хоча й має потенціал, стикається з великими викликами через воєнні ризики та гнучкість географічної структури. Банки, також звертають увагу на роздрібне кредитування, збільшуючи ліміти кредитів із платіжних карток, що свідчить про їхню активність у цьому сегменті. Проте, всі ці види кредитування не позбавлені ризиків, зокрема, у зв'язку із зростанням ставок іпотечних кредитів та воєнними загрозами. Таким чином, кредитування фізичних осіб в Україні залишається складним, але важливим елементом економічного життя, який потребує уваги та обережного управління для забезпечення стабільності та підтримки населення.

5. Здійснено аналіз кредитного портфелю фізичних осіб на прикладі АТ КБ «Приват Банк» за результатами якого можна визначити, що наразі АТ КБ «Приват Банк» є лідером на ринку кредитування фізичних осіб. Фінансова діяльність АТ КБ «Приват Банк» відзначається стабільним зростанням ключових показників протягом аналізованого періоду. Зокрема, чистий процентний дохід та прибуток до оподаткування показали послідовне зростання, що свідчить про ефективність управління процентними операціями та загальною прибутковістю банку. Управління кредитним портфелем відіграє ключову роль у функціонуванні АТ КБ «ПриватБанк», а його збалансованість, дохідність, ліквідність та ризикованість впливають на загальну ефективність діяльності банку. Тому, кредитний портфель слід розглядати як структурований набір активів, який піддається постійній оцінці, класифікації та управлінню. У загальному, при аналізі кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» спостерігається зростання обсягів кредитів та авансів клієнтам протягом досліджуваного періоду, проте варто звернути увагу на збільшення кількості прострочених, але не знецінених кредитів у 2022 р., що може свідчити про певні ризики для банку, пов'язані з

можливими проблемами погашення кредитів клієнтами. Також, відзначається зростання резервів на знецінення кредитів, що може свідчити про підвищений рівень ризику неповернення кредитів, що акцентує на необхідності уважності та ефективного управління кредитним портфелем у майбутньому. Якість кредитного портфеля визначає ефективність кредитної діяльності, тому для успішної реалізації цілей, таких як повернення позичених коштів та підвищення доходності кредитних операцій, досліджуваному банку необхідно впроваджувати ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем.

6. Оцінено ефективність та ризики кредитування фізичних осіб, дали змогу вказати на широкий асортимент кредитних продуктів та послуг, спрямованих на задоволення різноманітних потреб клієнтів. Основними кредитними продуктами банку є: кредитні картки, іпотечні кредити, автокредити та інші види кредитів, що відповідають різним фінансовим потребам клієнтів. АТ КБ «ПриватБанк» використовує інноваційні підходи та технології для спрощення процесу отримання кредиту, що робить його послуги доступними та зручними для клієнтів. Оцінка ризиків кредитування фізичних осіб у АТ КБ «ПриватБанк» показала, що сума кредитів, наданих фізичним особам, зменшилася, що може вказувати на зменшення активності банку в цьому сегменті ринку або на більш обережний підхід до кредитування. Зменшення загальної вартості забезпечення та знецінених кредитів також може свідчити про певні ризики, пов'язані з кредитуванням. Зокрема, збільшення суми прострочених, але не знецінених кредитів у 2022 році є тривожним сигналом, оскільки це може вказувати на погіршення платоспроможності клієнтів та зростання кредитного ризику. Керівництво АТ КБ «ПриватБанк» має вжити заходів для зменшення цих ризиків і підтримки стабільності своєї кредитної діяльності.

7. Розглянуто напрями удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб, які полягають у вдосконаленні методик оцінювання кредитоспроможності вітчизняних позичальників – фізичних осіб під впливом міжнародних економічних тенденцій вимагає детального аналізу зарубіжних підходів до кредитоспроможності, що повинно позитивно вплинути на розвиток національної економіки та економічних процесів та покращити

умови в системі кредитування. Аналіз зарубіжних методик показав, що врахування ризиків є однією з ключових умов удосконалення оцінки кредитоспроможності, що вимагає вибору таких інструментів, які здатні виявити ці потенційні ризики. Комплексна оцінка кредитоспроможності постачальника, яка враховує як кількісні, так і якісні показники, є найбільш ефективним вибором для будь-якої банківської установи. Кожна банківська установа повинна вибрати для себе прийнятну методику або систему аналізу і оцінки кредитоспроможності з метою максимальної точності цієї оцінки. Так як на даний момент не існує єдиної методики для оцінки кредитоспроможності позичальників, нами було розглянуто перспективність використання 6 С моделі, яка успішно зарекомендувала себе у США, Індії.

8. Обґрунтовано можливість запровадження нових видів кредитування з урахуванням світового досвіду, а саме: впроваджувати кредити з невеликими відсотковими ставками, розвиток іпотечних кредитів та розробка інноваційних кредитних продуктів. Найбільш перспективними, на нашу думку, є створення інноваційних кредитних продуктів, які можуть допомогти банкам залучати нових клієнтів, поліпшувати їхні фінансові послуги та сприяти розвитку економіки в цілому та розвитку іпотечного кредитування як стратегічного інструменту економічного розвитку з використанням досвіду країн з розвинутою економікою, таких як США та країни Євросоюзу. У цих країнах умови іпотечного кредитування жорсткі, проте завдяки низьким відсотковим ставкам вони стають доступними для населення, що сприяє покращенню житлових умов та розвитку будівельної галузі країни. Україна може використати цей досвід для підтримки економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л.А., Заквацький А.П. Вплив пандемії на стан банківського кредитування в Україні. *Scientific collection Interconf*. 2021. № 47: URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/download/10555/9914> (дата звернення: 26.04.2024).
2. Алескерова Ю.В., Дзюбенко А.Д. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». Одеса. 2018. № 27(2). С. 87–92.
3. Аналітичний огляд ринку споживчого кредитування. 2019. URL: http://integrumventures.com/files/Аналіз_ринку_споживчого_кредитування_Україна_лют.2019.pdf (дата звернення: 23.04.2024).
4. Антипенко Н.В., Пироженко Ю.В. Проблеми банківського кредитування в Україні. *Збірник наукових праць*. 2020. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/3273> (дата звернення: 20.04.2024).
5. Бондаренко Н.В. Сучасний стан кредитування комерційними банками фізичних осіб в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2014. Вип. 85. С. 242–248. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/zhpumus_2014_85_40%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/zhpumus_2014_85_40%20(1).pdf) (дата звернення: 25.04.2024).
6. Буряченко А.Є. Державне регулювання діяльності ломбардів. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листоп. 2017 р., Київ: М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», каф. інвест. Діяльності, Київ : КНЕУ, 2017. С. 49–52.
7. Великий Ю.М., Сухомлин М.О. Особливості споживчого кредитування банками фізичних осіб в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Серія: Гроші, фінанси і кредит. 2018. Вип. 31. С. 148–152.

8. Вінниченко О.В. Оцінка кредитування фізичних осіб на ринку небанківський кредитно-фінансових установ в Україні. *The XXV International Science Conference «Implementation of modern science and practice»*. May 11–14, 2021. Varna, Bulgaria. С. 120-121.

9. Вовчак О.Д., Онуфрієнко М.П. Поняття кредитного ризику в банківській системі України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8, ч. 6. С. 171–174.

10. Волощук В.Р., Кацан А.М. Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 3–4. С. 152–158.

11. Гаврилко Т.О. Споживче кредитування в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30(69). С. 110–115.

12. Данилишин Б. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-kredytuvannya-v-ukrayini> (дата звернення: 20.04.2024).

13. Дереза В.М. Кредитні спілки в Україні: стан та перспективи розвитку. *Науковий погляд: економіка та управління*. №2 (78) / 2022. С. 104-109

14. Дехтяр Н.А., Мезинко В.А. Споживче кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 19–20 листоп. 2020 р.). Суми: Сумський державний університет, 2020. С. 41–44.

15. Дзюблюк О., Рудан В. Проблеми банківського кредитування реального сектору в умовах кризових явищ в економіці України. *Банківська справа*. 2018. Вип. 3. С. 22-48.

16. Добрик Л.О., Кононов А.В., Гагіна Є.В. Актуальні аспекти споживчого кредитування в Україні. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1796> (дата звернення: 23.04.2024).

17. Жежерун Ю.В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2019. № 2 (34). С. 41-50.

18. Закон України «Про споживче кредитування» від 19.08.2022 № 1734. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#n6> (дата звернення: 22.04.2024).

19. Іпотека у Франції. URL: <https://property-serviceazur.com/ua/info/articles/ipoteka-vo-frantsii> (дата звернення: 13.05.2024).

20. Іпотека як у Німеччині? Чи є сенс купувати житло в кредит під час війни. URL: <https://nabu.ua/ua/sergiy-naumov-4.html> (дата звернення: 12.05.2024).

21. Іршак О.С., Лещук І.Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 145–149.

22. Кількість банків в Україні (2008-2024). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 24.04.2024).

23. Козлов В., Сидоренко І. Напрямки модернізації продуктів кредитування фізичних осіб. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. С. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-13> (дата звернення: 25.04.2024).

24. Кремень В.М., Кремень О.І., Гуляєва Л.П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. 2020. № 3(45). С. 176–183.

25. Кульчицька Є.В. Споживче кредитування і його вплив на фінанси домогосподарств: збірник. Київ: КНЕУ, 2019. 722 с.

26. Курінна Д.В. Розвиток операцій роздрібного кредитування фізичних осіб: сучасна проблематика та перспективи. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : у 2 т. Т. 1. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. С. 96–98.

27. Кучер Н.О., Юрчишена Л.В. Теоретичні основи та оцінка споживчого кредитування в банках України. *Економічні науки*. 2022. Том 2. № 14. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12846> (дата звернення: 24.04.2024).

28. Кучеренко С.Ю., Кучеренко О.М. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника – фізичної особи. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. 46. С. 170-177.

29. Мельник К.М., Колотуха С.М. Сучасні тенденції розвитку іпотечного кредитування фізичних осіб в Україні. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2022. Вип. 101. С. 54–64.

30. Мороз Н.В., Селецька Т.О. Сутність, причини виникнення та класифікація кредитного ризику банку. *Бізнес-інформ*. 2019. № 7. С. 272–278.

31. Москальов А.А., Стельмах А.А. Сучасний стан та заходи стимулювання кредитування фізичних осіб в Україні. *Scientific journal «ЛОГОΣ. The art of scientific mind»*. 2018. №1. С. 42–45

32. Мульська О., Руцишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічний дисбалансів в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 4(65). С. 168–182.

33. Науменко Н.Ю., Писарькова В.Р, Овчаренко О.В. Дослідження ключових елементів процесу формування та реалізації кредитоспроможності позичальників банку. *Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*. Серія: Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2023. Випуск 2 (39). С. 102–115.

34. Національний банк України. <https://promo.bank.gov.ua/know-your-rights-loans/> (дата звернення: 22.04.2024).

35. Неізнана О.В., Ткачук К.В. Дослідження сучасного стану кредитування економіки України з боку банківського сектору. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6189> (дата звернення: 19.04.2024).

36. Нікольчук Ю. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні в сучасних умовах. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-15> (дата звернення: 22.04.2024).

37. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих кредитів. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#2> (дата звернення 26.04.2024)

38. Основні показники діяльності банків України. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#> (дата звернення 27.04.2024).

39. Офіційний сайт ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 22.04.2024).

40. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Вип. № 17. Т. 1. 2021. С. 190–204

41. Положення про встановлення вимог до кредитних посередників банків та їх діяльності у сфері споживчого кредитування. Національний банк України. 08.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0050500-17#n16> (дата звернення: 23.04.2024).

42. Положення про кредитну політику АТ КБ «ПРИВАТБАНК». URL: <https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-ua.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).

43. Примостка Л.О., Диба М.І., Краснова І.В. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: колективна монографія. Київ: КНЕУ, 2015. 434 с.

44. Про банки і банківську діяльність: закон України № 2121-III від 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

45. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постановою НБУ № 351 від 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

46. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова від 11.06.2018 р. № 64. Правління Національного Банку України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.

47. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 02.10.2023р. No 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 13.03.2024)

48. Просович О. П., Процак К. В. Ідентифікація та оцінка кредитного ризику комерційних банків. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. 2017. № 873. С. 88–96.

49. Прянишникова М.В. Узагальнення підходів до трактування сутності поняття «кредитоспроможність». *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 2 (87). С. 67–75.

50. Радова Н.В., Гаркуша Ю.О. Методи та інструменти управління кредитним ризиком у банках. Збірник наукових праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». 2018. № 26. С. 64–71.

51. Річні звіти АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата звернення: 22.04.2024).

52. Розвиток фінансового сектору Великої Британії в умовах Brexit: початок нової епохи. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0140.html (дата звернення: 09.05.2024).

53. Рошило В.І. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Гроші, фінанси, кредит*. Серія: Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 54. С. 221–228.

54. Crédit agricole визнано найкращим банком Франції в 2023 році. URL: <https://credit-agricole.ua/o-banke/pres-centr/novini> (дата звернення: 11.05.2024).

55. Савчук В., Мазурок П., Панчук А. Проблеми оптимізації управління споживчим кредитуванням комерційних банків. *Банківська справа*. 2007. № 2. С. 50-55.

56. Самошкіна І.Д. Зарубіжний досвід організації споживчого кредитування. *The XII International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, March 29 – April 01, 2022, Paris, France. p. 220-225.

57. Секрети американського благополуччя: як працює кредитний рейтинг в США. URL: https://weukraine.tv/blog/sekreti-amerikanskoho-blahopoluchchja-jak-pratsjuje-kreditnij-rejtinj-v-ssha/#goog_rewarded (дата звернення: 05.05.2024).

58. Сидорчук Я.Ю. Особливості підходів щодо визначення і оцінки платоспроможності та ліквідності банківських установ. *Modern economics*. 2021. №6. С. 176-183.

59. Солодовнік О.О., Докуніна К.І. Оцінка кредитоспроможності позичальника: аналіз основних підходів. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 140-145.

60. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 24.04.2024).

61. Статут АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://static.privatbank.ua/files/statut-new.PDF> (дата звернення: 22.04.2024).

62. Степаненко С.В., Ампілогова К.О. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 4. С. 33-41.

63. Суханова А.В., Пухальська Н.О., Черній Б.С. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальника банківськими установами. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 821–826.

64. Танасієнко В.П., Ларіонова К.Л. Удосконалення систематизації видів та чинників кредитного ризику. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика. Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених. 2022 р. С. 59–61. <https://fbss.khmn.edu.ua/>

65. Тарасевич Н.В. Проблеми та напрямки розвитку ринку кредитування фізичних осіб. *Економіка і суспільство*. Економічні науки. 2017. № 13. С. 177–182.

66. Чайковський Я.І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економічний аналіз: зб. наук*. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка», 2017. Том 27. № 1. С. 156-163.

67. Черниш О.В. Банківські послуги з кредитування фізичних осіб в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: Економіка та управління. №4. 2022. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-08-01> (дата звернення: 25.04.2024).

68. Як розвивається іпотечне кредитування під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/8/710873/> (дата звернення: 12.05.2024).

69. 25 провідних банків України. <https://banksrating.com.ua/news/25-providnyh-bankiv-ukrayiny-2023/> (дата звернення: 22.04.2024).

70. Best Personal Loans Of May 2024. URL: <https://www.forbes.com/advisor/personal-loans/best-personal-loans/> (дата звернення: 03.05.2024).

71. Caplinska A., Tvaronavičienė M. Creditworthiness place in credit theory and methods of its evaluation. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2020. Vol. 7. No. 3. P. 2542–2555.

72. D. Bhattacharyya, M. Dietz, A. Edlich, A. Mehta, B. Weintraub, R. Höll, E. Windhagen. Global Banking Annual Review 2023: The Great Banking Transition. Mckinsey. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/global-banking-annualreview#/> (дата звернення 26.04.2024)

73. есо-PTZ. URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F19905> (дата звернення: 09.05.2024).

74. FICO® Score. URL: <https://www.fico.com/en/products/fico-score> (дата звернення: 03.05.2024).

75. Further details about total lending to individuals data. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/statistics/details/further-details-about-total-lending-to-individuals-data> (дата звернення: 03.05.2024).

76. Green Home Improvement Loans. URL: <https://www.cleanenergycu.org/personal/green-home-improvement-loans> (дата звернення: 11.05.2024).

77. Ivanova T., Naumenko N. Modern approaches to the methodology for analyzing the creditworthiness of borrowers in banks. Materials VII-th International scientific-technical conference Computer Modeling and Optimization of Complex System. 2021. P. 124–125.

78. Nairobi, Kenya : USAID WASH-FIN KENYA, 2020. URL: https://wasreb.go.ke/downloads/Drivers%20of%20low%20creditworthiness%20-Co-branded%20WASH-FIN%20Version_12-16%20for%20Print.pdf (дата звернення: 08.05.2024)

79. Personal Loans. URL: <https://www.forbes.com/advisor/personal-loans/>
(дата звернення: 04.05.2024).

80. Senkwe B.K., Gakubia Eng.R. Discussion paper on drivers of low creditworthiness in Kenyan WSPs.

81. Umweltkredit. URL: <https://www.deutsche-bank.de/ub/lp/geschaeftskundenbank/umweltkredit.html> (дата звернення: 13.05.2024).

82. What are green loans? URL: <https://www.nordea.com/en/news/what-are-green-loans> (дата звернення: 09.05.2024).

ДОДАТКИ

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приват Банк» за 2020 р.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	49 911	45 894
Заборгованість банків	7	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	1 715	875
Поточні податкові активи	22	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію		30	155
Інвестиційна нерухомість		2 933	3 379
Активи з права користування	10	1 748	1 716
Основні засоби та нематеріальні активи	11	5 894	4 764
Інші фінансові активи	12	3 448	2 210
Інші активи	13	8 900	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 228	1 244
Активи, утримувані для продажу		32	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ		-	7 721
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		2	201
Кошти клієнтів	14	312 708	240 621
Зобов'язання орендаря з лізингу	31	1 855	1 748
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	22	146	121
Інші фінансові зобов'язання	15	2 907	1 522
Резерви та нефінансові зобов'язання	16	12 082	3 260
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		329 700	255 194
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	17	206 060	206 060
Емісійний дохід	17	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	689	614
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів	9	(2 937)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	17	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(171 665)	(169 918)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		52 825	54 529
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		382 525	309 723

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

Г. Ю. Самаріна
 В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

Продовження додатку А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток чи збиток та інший сукупний дохід за рік, що закінчився 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2020 рік	2019 рік
Процентні доходи	18	33 563	33 841
Процентні витрати	18	(11 961)	(14 174)
Чистий процентний дохід		21 602	19 667
Відрахування до резерву на зменшення корисності	19	(1 771)	(4)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		19 831	19 663
Доходи за виплатами та комісійними	20	27 649	24 575
Витрати за виплатами та комісійними	20	(8 888)	(6 386)
Прибутки мінус збитки від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів (Збитки мінус прибутки)/прибутки мінус збитки від переоцінки іноземної валюти		3 103	2 589
Прибутки мінус збитки від реалізації інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	8	6 510
Прибутки мінус збитки/(збитки мінус прибутки) від переоцінки інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	16 045	(1 526)
Витрати щодо резерву під юридичні ризики	16	(8 577)	(387)
Збитки/(прибутки) від уцінки будівель (що перевищують дооцінку) та переоцінки інвестиційної нерухомості		(256)	4
Зменшення корисності майна, що перейшло у власність банку як заставодержателя		(119)	(134)
(Зменшення корисності)/відновлення зменшення корисності інвестиції в асоційовану компанію		(124)	8
Адміністративні та інші операційні витрати	21	(18 006)	(14 428)
Інші чисті доходи		1 090	2 113
Прибуток до оподаткування		24 296	32 609
Кредит з податку на прибуток	22	6	-
Чистий прибуток за рік		24 302	32 609
Інші сукупні доходи/(витрати):			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Нерелізований (збиток)/прибуток від переоцінки		(1 649)	2 037
- Прибуток, що рекласифіковано до складу прибутків чи збитків		(8)	(8)
- Податковий ефект		(6)	-
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Будівлі:			
- Переоцінка будівель		139	(70)
- Податковий ефект		(25)	15
Інші сукупні (витрати)/доходи		(1 549)	1 974
ВСЬОГО СУКУПНИХ ДОХОДІВ ЗА РІК		22 753	34 583

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

Г. Ю. Самаріна
 В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
 В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про рух грошових коштів за рік, що закінчився 31 грудня 2020 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2020 рік	2019 рік
Грошові потоки від операційної діяльності			
Процентні доходи отримані		32 658	33 239
Проценти сплачені		(12 266)	(14 095)
Виплати та комісійні отримані		27 649	24 575
Виплати та комісійні сплачені		(8 888)	(6 386)
Дохід отриманий від операцій з іноземною валютою та своп-контрактів		3 103	2 589
Сплачені витрати, пов'язані з персоналом		(7 683)	(7 311)
Адміністративні та інші операційні витрати сплачені, крім сплачених витрат, пов'язаних з персоналом		(6 315)	(6 576)
Інші доходи отримані		1 319	2 187
Податок на прибуток сплачений		(4 403)	(2 073)
Грошові потоки, отримані від операційної діяльності, до змін в операційних активах та зобов'язаннях		25 174	26 149
Зміни в операційних активах та зобов'язаннях			
Чисте зменшення/(збільшення) залишків обов'язкового резерву		5	(6)
Чисте зменшення/(збільшення) заборгованості банків		2 065	(27 073)
Чисте зменшення/(збільшення) кредитів та авансів клієнтам		2 562	(10 245)
Чисте (збільшення)/зменшення інших фінансових активів		(2)	270
Чисте зменшення/(збільшення) інших активів		300	(601)
Чисте (зменшення)/збільшення заборгованості перед банками та іншими фінансовими організаціями		(220)	111
Чисте збільшення коштів клієнтів		56 207	21 979
Чисте (зменшення)/збільшення резервів, інших фінансових та нефінансових зобов'язань		(689)	25
Чисті грошові кошти, отримані від операційної діяльності		85 402	10 609
Грошові потоки від інвестиційної діяльності			
Надходження від продажу основних засобів		36	21
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(2 224)	(1 923)
Надходження від продажу та погашення інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток		-	46
Надходження від продажу та погашення інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		32 135	37 910
Придбання інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		(81 623)	(24 156)
Надходження від погашення інвестиційних цінних паперів за амортизованою вартістю		-	12 235
Придбання інвестиційних цінних паперів за амортизованою вартістю		(1 468)	-
Чисті грошові кошти, (використані)/отримані від інвестиційної діяльності		(53 144)	24 133
Грошові потоки від фінансової діяльності			
Погашення зобов'язання орендаря з лізингу		(631)	(531)
Погашення кредиту рефінансування НБУ		(7 621)	(2 068)
Виплата дивідендів		(24 457)	(11 518)
Чисті грошові кошти, використані в фінансовій діяльності	31	(32 709)	(14 117)
Вплив зміни курсів обміну на грошові кошти та їх еквіваленти		4 033	(1 815)
Вплив очікуваних кредитних збитків на грошові кошти та їх еквіваленти		(1)	-
Чисте збільшення грошових коштів та їх еквівалентів		3 581	18 810
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року		44 487	25 677
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	6	48 068	44 487

Затверджено до випуску та підписано 16 березня 2021 року.

Г. Ю. Самаріна
 В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
 Головний бухгалтер

(Handwritten signature in blue ink)

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приват Банк» за 2021 р.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2021 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2021	31 грудня 2020 (як реклаसифіковано)	31 грудня 2019 (як рекласифіковано)
АКТИВИ				
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	52 835	49 911	45 894
Кредити та аванси банкам	7	26 243	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	68 218	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:		222 277	221 661	152 157
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	93 096	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	129 074	119 196	66 602
- за амортизованою собівартістю	9	107	1 715	875
Поточні податкові активи	21	9 978	6 660	2 257
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30	30	155
Інвестиційна нерухомість		1 989	2 933	3 379
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	10	1 288	953	648
Основні засоби	10	6 074	6 689	5 832
Інші фінансові активи	11	2 644	3 448	2 210
Інші нефінансові активи	12	9 713	10 128	10 529
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам		7	32	-
Загальна сума активів		401 296	382 525	309 723
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
Інші залучені кошти		-	-	7 721
Кошти банків	3	3	2	201
Кошти клієнтів	13	325 303	312 708	240 621
Відстрочені податкові зобов'язання	21	159	146	121
Інші фінансові зобов'язання	14	3 770	4 059	2 639
Забезпечення у т.ч.:	15	3 651	10 687	2 363
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		373	329	290
- інше забезпечення		3 278	10 358	2 073
Інші нефінансові зобов'язання	15	1 795	2 098	1 528
Загальна сума зобов'язань		334 681	329 700	255 194
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
Статутний капітал	16	206 060	206 060	206 060
Емісійний дохід	16	23	23	23
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174	12 174
Інші резерви	9, 10	(4 091)	(2 248)	(660)
Резервні та інші фонди банку	16	9 696	8 481	6 850
Накопичений дефіцит		(157 247)	(171 665)	(169 918)
Загальна сума власного капіталу		66 615	52 825	54 529
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		401 296	382 525	309 723

Затверджено до випуску та підписано 26 липня 2022 року.

Г. Бюці
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Продовження додатку Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток або збиток за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2021 рік	2020 рік (як рекласифіковано)
Процентні доходи в т.ч.:		35 854	33 563
- процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	17	30 870	28 547
- інші процентні доходи	17	4 984	5 016
Процентні витрати	17	(6 537)	(11 961)
Чистий процентний дохід		29 317	21 602
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	18	(856)	(1 809)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		28 461	19 793
Комісійні доходи	19	35 057	27 649
Комісійні витрати	19	(11 840)	(8 888)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		3 226	3 103
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		1 017	(7 460)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	32	8
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	(7 666)	16 045
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		(873)	(256)
Витрати на виплати працівникам		(8 904)	(8 192)
Амортизаційні витрати		(2 183)	(1 791)
Частка прибутку (збитку) асоційованих підприємств та спільних підприємств, облік яких ведеться за методом участі в капіталі		-	(124)
Інші адміністративні та операційні витрати в т.ч.:		(2 348)	(16 681)
- розформування (витрати на створення) резерву під юридичні ризики	15, 20	6 464	(8 539)
- адміністративні та операційні витрати	20	(8 812)	(8 142)
Інші доходи		1 286	1 200
Інші прибутки (збитки) - збиток від модифікації фінансових активів		(111)	(104)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		(164)	(6)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		77	-
Прибуток до оподаткування		35 067	24 296
Витрати на сплату податку (доходи від повернення податку)	21	(17)	6
Прибуток за рік		35 050	24 302

Затверджено до випуску та підписано 26 липня 2022 року.

Г. Бьох
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Продовження додатку Б

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про сукупний дохід за рік, що закінчується 31 грудня 2021 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2021	31 грудня 2020
Прибуток за рік		35 050	24 302
Інший сукупний дохід			
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Фінансові інструменти, що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:			
- Прибутки (збитки) від фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування		(1 758)	(1 649)
- Коригування перекласифікації фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування		(32)	(8)
- Податок на прибуток, що відноситься до фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у складі іншого сукупного доходу		(2)	(6)
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>			
Будівлі та земля:			
- Інший сукупний дохід, до оподаткування, прибутки (збитки) від переоцінки		(32)	139
- Податок на прибуток, що відноситься до змін у дооцінці у складі іншого сукупного доходу		6	(25)
Загальна сума іншого сукупного доходу		(1 818)	(1 549)
Загальна сума сукупного доходу		33 232	22 753

Затверджено до випуску та підписано 26 липня 2022 року.

Г. Бьош
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Звіт про фінансовий стан АТ КБ «Приват Банк» за 2022 р.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2022	31 грудня 2021
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	96 380	52 835
Кредити та аванси банкам	7	103 837	26 243
Кредити та аванси клієнтам	8	68 084	68 218
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:		239 752	222 277
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	95 716	93 096
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	143 920	129 074
- за амортизованою собівартістю	9	116	107
Поточні податкові активи	25	9 079	9 978
Відстрочені податкові активи	25	1 100	-
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30	30
Інвестиційна нерухомість	10	2 155	1 989
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	11	1 389	1 288
Основні засоби	11	5 228	6 074
Інші фінансові активи	12	4 309	2 644
Інші нефінансові активи	13	9 189	9 713
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам		64	7
Загальна сума активів		540 596	401 296
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків		-	3
Кошти клієнтів	14	471 970	325 303
Інші залучені кошти	15	128	-
Відстрочені податкові зобов'язання	25	-	159
Інші фінансові зобов'язання	16	2 634	3 770
Забезпечення у т.ч.:	17	5 804	3 651
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		1 280	373
- інше забезпечення		4 524	3 278
Інші нефінансові зобов'язання	18	2 271	1 795
Загальна сума зобов'язань		482 807	334 681
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	19	206 060	206 060
Емісійний дохід	19	23	23
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Інші резерви	9, 11	(15 168)	(4 091)
Резервні та інші фонди банку	19	11 449	9 696
Накопичений дефіцит		(156 749)	(157 247)
Загальна сума власного капіталу		57 789	66 615
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		540 596	401 296

Затверджено до випуску та підписано 18 квітня 2023 року.

Г. Бьош
Голова ПравлінняГ. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Продовження додатку В

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан станом за 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2022	31 грудня 2021
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	96 380	52 835
Кредити та аванси банкам	7	103 837	26 243
Кредити та аванси клієнтам	8	68 084	68 218
Інвестиційні цінні папери в т.ч.:		239 752	222 277
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	95 716	93 096
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	143 920	129 074
- за амортизованою собівартістю	9	116	107
Поточні податкові активи	25	9 079	9 978
Відстрочені податкові активи	25	1 100	-
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства		30	30
Інвестиційна нерухомість	10	2 155	1 989
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	11	1 389	1 288
Основні засоби	11	5 228	6 074
Інші фінансові активи	12	4 309	2 644
Інші нефінансові активи	13	9 189	9 713
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власникам		64	7
Загальна сума активів		540 596	401 296
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків		-	3
Кошти клієнтів	14	471 970	325 303
Інші залучені кошти	15	128	-
Відстрочені податкові зобов'язання	25	-	159
Інші фінансові зобов'язання	16	2 634	3 770
Забезпечення у т.ч.:	17	5 804	3 651
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії		1 280	373
- інше забезпечення		4 524	3 278
Інші нефінансові зобов'язання	18	2 271	1 795
Загальна сума зобов'язань		482 807	334 681
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	19	206 060	206 060
Емісійний дохід	19	23	23
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Інші резерви	9, 11	(15 168)	(4 091)
Резервні та інші фонди банку	19	11 449	9 696
Накопичений дефіцит		(156 749)	(157 247)
Загальна сума власного капіталу		57 789	66 615
Загальна сума власного капіталу та зобов'язань		540 596	401 296

Затверджено до випуску та підписано 18 квітня 2023 року.

Г. Бьош
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Продовження додатку В

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про прибуток або збиток за рік, що закінчився 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	Прим.	2022 рік	2021 рік
Процентні доходи в т.ч.:		43 686	35 854
- процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	20	38 905	30 870
- інші процентні доходи	20	4 781	4 984
Процентні витрати	20	(3 768)	(6 537)
Чистий процентний дохід		39 918	29 317
Прибуток від зменшення корисності та сторнування збитку від зменшення корисності (збиток від зменшення корисності), визначені згідно з МСФЗ 9	21	(15 396)	(856)
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності		24 522	28 461
Комісійні доходи	22	32 945	35 057
Комісійні витрати	22	(12 505)	(11 840)
Чистий прибуток (збиток) від операцій з іноземною валютою		14 655	3 226
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки іноземної валюти		(7 760)	1 017
Чистий прибуток (збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119	32
Чистий прибуток (збиток) від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	2 608	(7 666)
Чистий прибуток (збиток) від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		267	(873)
Витрати на виплати працівникам		(10 096)	(8 904)
Амортизаційні витрати	11	(1 970)	(2 183)
Інші адміністративні та операційні витрати в т.ч.:	23	(10 473)	(2 348)
- розформування (витрати на створення) резерву під юридичні ризики	17, 23	(885)	6 464
- адміністративні та операційні витрати	23	(9 588)	(8 812)
Інші доходи	24	2 815	1 286
Інші прибутки (збитки) - збиток від модифікації фінансових активів		(458)	(111)
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		(1)	(164)
Прибуток (збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		4	77
Прибуток до оподаткування		34 672	35 067
(Витрати на сплату податку) доходи від повернення податку	25	(4 474)	(17)
Прибуток за рік		30 198	35 050

Затверджено до випуску та підписано 18 квітня 2023 року.

Г. Бьош
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

Продовження додатку В

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про сукупний дохід за рік, що закінчився 31 грудня 2022 року

У мільйонах українських гривень	2022 рік	2021 рік
Прибуток за рік	30 198	35 050
Інший сукупний дохід		
<i>Статті, які будуть у подальшому рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>		
Фінансові інструменти що визнаються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:		
- Прибутки (збитки) від фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування	(14 139)	(1 758)
- Коригування перекласифікації фінансових активів, оцінених за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, до оподаткування	(119)	(32)
- Зміни у резерві під очікувані кредитні збитки	3 453	-
- Податок на прибуток, що відноситься до фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у складі іншого сукупного доходу	(207)	(2)
<i>Статті, які не будуть рекласифіковані у прибуток чи збиток:</i>		
Будівлі та земля:		
- Інший сукупний дохід, до оподаткування, прибутки (збитки) від переоцінки	34	(32)
- Податок на прибуток, що відноситься до змін у дооцінці у складі іншого сукупного доходу	(6)	6
Загальна сума іншого сукупного доходу	(10 984)	(1 818)
Загальна сума сукупного доходу	19 214	33 232

Затверджено до випуску та підписано 18 квітня 2023 року.

Г. Бьош
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління (з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер